

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI
MÚZEUM-EGYLET
MÁSODIK ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖZREBOCSÁTJA:

Dr. STÓHR ANTAL,

egyleti titkár, a prem. főgymn. rendes és a kir. jogakad. magántanára.

Maurer Adolf bizománya.

KASSA,

NYOMATOTT KOSCH ÉS SCHARF KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1876.

303023

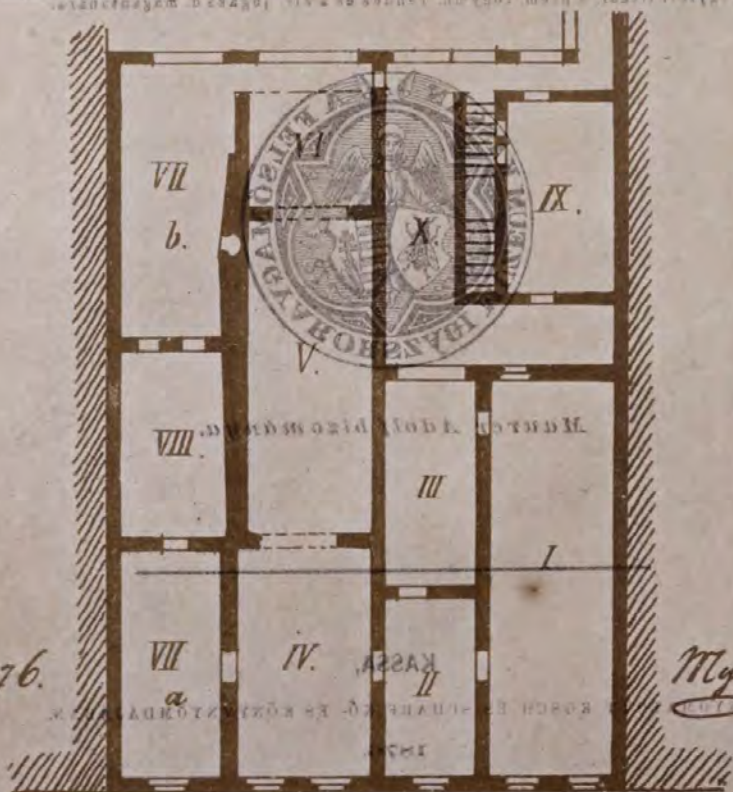
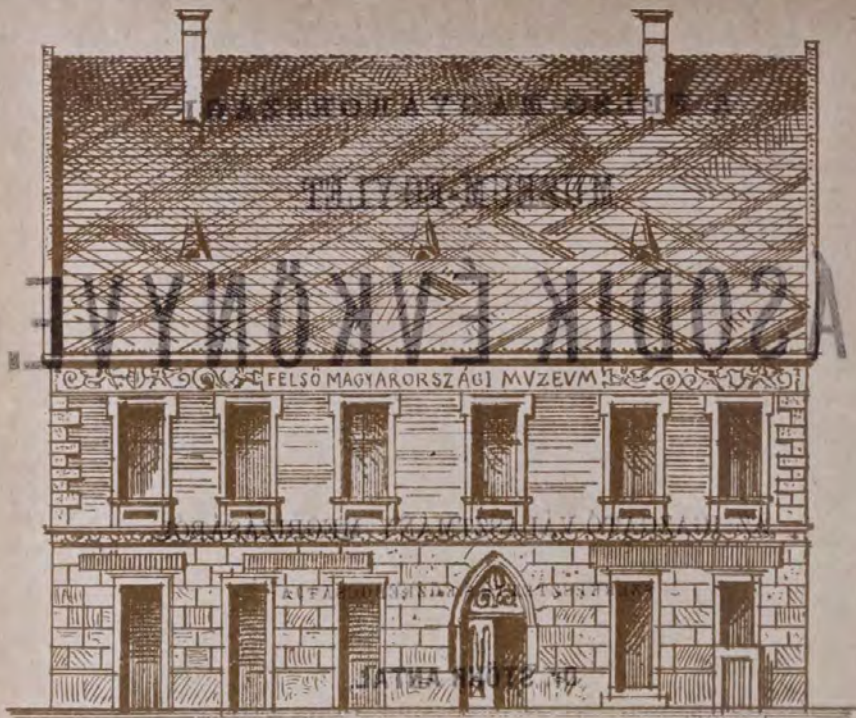
TARTALOM.

1	I. Utjások Budapesttől Romániáig
28	II. A felső-magyarországi Múzeum régiség osztályában lévő műtárgyak rövid ismertetése
40	III. A kaszárni volt egyetemenek egy részének
48	IV. A felső-magyarországi Múzeum-egylet alapzárójai
54	V. Az egyület körirata
55	VI. Az 1878. évi 2-ki közgyűlés jegyzőkönyve
58	VII. Tiszti jelentés
66	VIII. Pénztárnoki kimutatás 1874-ről
67	IX. Pénztárnoki kimutatás 1875-ről
68	X. Az egyület alapirata
70	XI. Alapdokumentum az egyület tiszti szabályairól
80	XII. Alapdokumentum az egyület műtárgyjairól
82	XIII. A felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora 1878. május hó 21-ig

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

151
m
h

1876.

M. G. Kossuth

TARTALOM.

	Lap.
I. Uti rajzok Budapeستől Rómáig	1
II. A felső-magyarországi Múzeum régiség osztályában lévő műtárgyak rövid ösmertetése	23
III. A kassai volt egyetemnek egy actuma	40
IV. A felső-magyarországi Múzeum-egylet alapszabályai	49
V. Az egylet kormánya	54
VI. Az 1876. febr. 2-ki közgyűlés jegyzőkönyve	55
VII. Titkári jelentés	58
VIII. Pénztárnoki kimutatás 1874-ről	66
IX. Pénztárnoki kimutatás 1875-ről	67
X. Az egylet alaptőkéje	68
XI. Ajándékozások az egyleti táruk számára	70
XII. Általános kimutatás a tárgyak műtárgyairól	80
XIII. A felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora 1876. május hó 21-ig	82

I.
Úti rajzok Budapestről Rómáig.

Külföldi tekintettel az olasz honi műemlékekre s múzeumokra.

Közl.: Mészárosy Viktor, tanár s múzeumi elsőőr.

Társalgalmi állásom a följelöltségek körül könnyen érthetővé teszék, hogy a szórakoztatást első sorban, egyedül önmagáért nem kereshetem; éppen azért olasz honi utazásomnak is főcélja volt: egyrészt a műemlékeket, valamint a renaissance díszítési stílusok fölkentéi fókuszok feljölését tanulmányozni, másrészt pedig a nyugati műemlékek s múzeumok tervezetével s műter-
gyainak beosztásával megismerkedni. Ezen második cél kitűzése alkalmával azonban előtt különösen a rövid idő alatt oly szép virágzásnak indult a Kassán lévő Felvidéki Magyarországi Múzeum műtergyainak rendezése lebegett.

„Visszafelé kutatva gyűjtve, biztosabban haladunk előre.”

Az 1874. év augusztus havában Budapestről a vasúton indultam. Kanizsán, Lajbachon a sivatag s kopár Karst vidékén keresztül Triestbe jövet. Napre-
sina vasúti állomásnál a vasúti vonat egy rögtön kiányarulatot tesz s délkeleti irányban halad Triest felé; ezen kiányarulatnál egyvezert, az adriai tengert először pillantva meg, oly nagyüzert és megható panorámát tárul el az utas szeméi előtt, hogy annak benyomását egyhamar nem igen feleledhetni.

Triestbe jövetelom után, a város felett mérsékelt magasságon fekvő S. Giusto régi temploma mellett temetőbe séttem, hogy az alkotásában hal-
patalan Winkelmann stílművét minél előbb láthassam. Ezen jelenleg már nem használt sírkertben van az ugynevezett Winkelmann-féle múzeum is, hol
legjobbára a városban s a vidéken, különösen Aquilejában kászott római régi-
seggek, mint mértőtlámmutatók, földalatti emlékek, oltrók, sírkövek, urnák, osz-
lopfejek s több efféle építészeti műszelvények őriztetnek.

A standali szüleitől Winkelmann, e nagy műtörténész s a régészeti tudományok tulajdonképeni alapítója s kezdeményezője. 1768-ban egy pistojai
szüleitől, Arcaugeli nevű olasz által, ösmertelen okból, Triestet egyik vendég-
lőjében megölgett.

I.

Úti rajzok Budapeستől Rómáig.

Különös tekintettel az olaszthoni műemlékekre s múzeumokra.

Közli: *Miskovszky Viktor*, tanár s múzeumi első ör.

Társadalmi állásom s foglalatossági köröm könnyen érthetővé teszik, hogy a szórakoztatót, első sorban, egyedül önmagáért nem kereshetem; éppen azért olaszthoni utazásomnak is főcélja volt: egyrészt a műemlékeket, valamint a renaissance díszitményi részletek stíljének fokenkénti fejlődését tanulmányozni, másrészt pedig a nyilvános gyűjtemények s múzeumok tervezetével s műtárgyainak beosztásával megösmernedni. Ezen második cél kitűzése alkalmával, szemem előtt különösen a rövid idő alatt oly szép virágzásnak indult s Kassán lévő Felsőmagyarországi Múzeum műtárgyainak rendezése lebegett.

Az 1874. év augusztus havában Budapestről a vasuton indulva, Kanizsán, Laibachon, a sivatag s kopár Karst vidékén keresztül Triesztbe jövök. Nabresina vasuti állomásnál a vasuti vonat egy rögtöni kanyarulatot tesz s délkeleti irányban halad Trieszt felé; ezen kanyarulatnál egyszerre, az adriai tengert először pillantva meg, oly nagyszerű és megható panoráma terül el az utas szemei előtt, hogy annak benyomását egyhamar nem igen feledhetni.

Triesztbe jövetelem után, a város felett mérsékelt magaslaton fekvő S. Giusto régi temploma melletti temetőbe siettem, hogy az alkotásaiban halhatatlan Winkelmann síremlékét minél előbb láthassam. Ezen jelenleg már nem használt sírkertben van az ugynevezett Winkelmann-féle múzeum is, hol legtöbbnyire a városban s a vidéken, különösen Aquilejában kiásott római régiségek, mint mértföldmutatók, fogadalmi emlékek, oltárok, sírkövek, urnák, oszloptöredékek s több efféle építészeti műrészletek őriztetnek.

A stendali születésű Winkelmann, e nagy műtörténész s a régészeti tudományok tulajdonképeni alapítója s kezdeményezője, 1768-ban egy pistojai születésű, Arcangeli nevű olasz által, ösmeretlen okból, Trieszt egyik vendéglőjében megöletett.

Fehér carrarai márványból készült s később Rosetti lovag által fel-
 állított síremléke egy sarcophagot képez, melyen egy genius Winkelman fel-
 domborművü arcképét tartja, a következő alírással:

IOH. WINKELMANNO DOMO STENDELIA EXPLANATORI
 PRAESTANTISSIMO ANTIQVITATIS MANV ADVENAE
 PRODITORIS HAC INVRBE PEREMTVS EST
 ANNO 1768.

A szomszédos Cathedrale San Giusto még a hatodik századtól szá-
 mazik, basilika formájú, tömör négy oldalú tornya azonban még római eredetre
 utal. A templom belsejében különös szépségű régi márvány mozaikok
 s üvegfestmények megemlítésre méltók.

Triest többi templomai már újabb korúak s legtöbnyire a renaissance
 stílus hanyatlását jelző XVIII. századbeli, úgynevezett rococo izldstelen stílus-
 ban vannak díszítve, s kivéve egy néhány olasz oltárképet, különös művésessel nem
 bírnak. — Nyilvános gyűjtemények közt csak a ezeket említem meg: a Font-
 ana-féle gazdag humanitakai gyűjtemény, Veduta rómana nevű utcában; a
 városi levéltár és egy természetrajzi múzeum. Egy néhány értesinos kapuvas-
 rácszaton még a német renaissance díszítésre lehetni észre. A város fekvése
 felette festői, a tenger sokféle hajóival és a különféle nemzetek tarka vegyüléke
 szokatlan benyomást okoz az idegenre, s a szomszédos (Gonour, Silionetto) és

Triestből indulva Udinet, Pardenonnét, hol egy igen festői külsejű
 s monumentális dóm nem messze fekszik a vasutól, továbbá Conegliánét és
 Trevisót érintve, Mestre mellett a vasút két felé oszlik s nyugati ág Padnába,
 keleti pedig Velencébe vezet, melyet a majdnem félmérföldnyi hosszú a
 lagúnák felett épült vasúti viaduct kötdössze a szárazfölddel.

Mily nagyszerű és szokatlan benyomást okoz — kivált első ízben —
 a tenger hullámaiból kiemelkedő Velence, a tenger ezen egykori királynéja,
 ódon kinézésű s legtöbnyire már pusztulásnak indult márvány palotáival, kúpo-
 lás templomaival, tornyaival s számtalan csatornáival! Ezt érezni igen de leírni
 afig lehet. A főek városának első nevezetessége minden esetre a szent Márk
 basilikája (Basilica di san Marco), melynek belseje részleteiben s gazdag díszít-
 ményeiben, úgy az művészek, mint a műrégészek bő anyagot szolgáltat a
 tanulmányozásra. A dóm stíljé a X-dik századbéli vegyes román-byzanti, külsején látható
 azonban már a XI V-dik századbeli gót motívumokká s díszítványekkel talál-
 kozunk, melyek különösen a főhomlokzatnak tornyocskáin alkalmazva. B-
 Belsejében megemlítésre méltó először a ciborium alakú főoltár (altar maggiore,
 Ciborienaltar), mely XI-dik évszázadbeli dúis faragványú négy márványoszlop
 által tartott márvány mennyezettől bin; s továbbá érdekes az oszlopos és kúpo-
 lás szószék, valamint az 1545-dik évből való keresztelő medence is. — Eugeni

különösen érdekelték a presbyterium és a szekrestyében levő famozaikkal kirakott s felette szép díszitményekkel bíró — Antonio és Paulo da Mautova intarsiatorok által 1520-ban készített papiszékek, valamint az arany alapon alkalmazott mozaik díszitmények (Glasstiftmosaik am Goldgrund), melyekből természetesen a legszebbeket vázlatkönyvembe rajzoltam le.

Ami az intarsziákat illeti, a tekintetben ösmertém több hazai műveinket is (a bátfai, eperjesi, késmárki, lörcsei és körmöcbányai intarsziákat), s azok műbecsét teljes mértékben méltányoltam, de mik azokhoz képest az olasz alkotások! Mily egyszerű felfogással vannak azok tervezve, s mily praecisitással a fába beeresztve!

A festmények ilyenmű imitációja, különféle színezetű és az égetés által árnyékolt falemezek összerakása által, méltán képezé a kivittel megbízott művészek büszkeséget, mire világos példa *quinciescento* egyik mesterének következő szava: „*Hoc ego, Antonius Barilisopus, celo non penicillo texcussi,*“ és hogy a tökéletesen sikerült utánzatok egésze a családásig hívek voltak, mutatja V-ik Károly esete, ki Bolognában, a *S. Domenico* egyházban lévő templomi székek intarsziáinak szemlélése alkalmával csak egyes falemezek kivétele által győzött meg, hogy valódi faintarsziákat, nem pedig festményeket lát maga előtt.

Az intarsia díszitménynek feladata lévén egy mezőt, egy síkot egyenletes ornamenttel díszíteni, a nélkül, hogy az ornament metalmi árnyékolás által a kiálló féldomborműnek jellegével bírna, éppen azért a fősúly, a díszitmény körvonalára (*Contour, Silhouette*) és a színezésre fektettetik; minélfogva okvetlenül elhibázott műírányra mutat, ha az intarsziák árnyékolt emberi alakot és egész festményeket, távlatban rajzolt épületeket, tárgyakat, félig nyitott ajtókat tartalmaznak; a mennyiben ez egészen ellenkezik a síkfelületű ornament természetével mársak azért is, mert egy művön levő díszitménynek soha sem szabad önállólag valamit jelenteni akarni, hanem a műnek mindig csak dísziményül szolgálni, és az egyes architectonikus tagozatok célját s rendeltetését, mely legtöbbször hordásban, összekötésben, elzárásban, elkülönítésben s alátámasztásban nyilvánul, tisztábban, szebben és szembeötlőbben characterizálni.

A sz. Márk intarsziái még ezen hibás imitatioiban nem szenvednek, az ornament mindenütt szépen stilizált. A mascaronek, delphineek, emberarczok, oroszlanok, éaryátidák alakjai előfordulnak ugyan, de mérsékelten, s mindig a sík felület jellegében tartva; csak néhány egyházi széken láthatók a díszitmény közepét elfoglaló kerülek alakú medaillonokban apostol alakok, különösen sz. Márk evangelista. Velence patronusa, itt-ott gyengén árnyékolt részletekkel, mi azonban még az összhatás nyugalmát nem zavarja, sőt ez által a nagy felületek egyhangúságát kellemesentőri meg.

A sz. Márk basilikájának belseje, a nap bármely szakában tekintve mindig igen festői részleteket mutat, mert a gyéren alkalmazott s aránylagosan szűk ablaknyílásokon keresztül törő napsugarak mindig csak egyes partiekat világíthatnak meg, míg ellenben a háttér legtöbbször félhomályos vagy egészen sötét; s hozzá véve az aranylapon lévő mozaikokat s ornamenteket, ezek a részletes világítás által hatásukban csak nyernek.

Ez oknál fogva a művészek nem kis mértékben használják fel ezen hatásos világitást festményeikben, mely utóbbiakat rendszeren a templomban, egyenest a természet után szoktak festeni. Azért keresi fel Velencét ezen közvetlen tanulmányokat tévő architectonikus festőknek oly nagy száma; a templom majd nem minden szögletében láthatni állványait. A többi közt én is szerencsés valék itt egy francia művészszel megismerkedhetni, ki a dóm belsejében felváltva két képet festett, az egyiket délelőtti, a másikat pedig délutáni világitással.

A basilika előtti téren, — a piazzán — pompás kivitelű bronzé alványokba foglalva magaslik fel azon három, veresre festett arboerúd, melyekre a köztársaság idejében a velenceiek által elfoglalt Cypris, Candia és Morea királyságok zászlói ünnepélyek alkalmával felhúzatni szoktak, melyeken azonban jelenleg, különösen vásár- és ünnepnapokon a miénkhez hasonló színű tricolor hirdeti a rég ohajtott olasz egységet.

Még ezen bronzból készült, — jelenleg már fenséges patinával bevont arboerűk is műbecsrel bírnak, amennyiben féldomborművekkel s az olasz renaissance stílnak megfelelő guirlandokkal s egyéb díszítmenyekkel vannak megrakva, s Alessandro Leopardó tervei szerint készültek.

A basilika déli részén áll a dogék palotája (palazzo ducale), mely már 800-dik évben alapítatott ugyan, de többszöri újjítás után Filippo Calendario építész által, csak 1350-ben építettett fel teljesen, azon sajátos mondhatni velencei gót stílnben, mely csak a velencei építményeken található.

Földszinti és első emeleti loggiáit szép fejezetű oszlopok tartják. A palota nyugati részén lévő diszkapuzaton (porta della Carta) a négyszegletű udvarba juthatni, melyet szép, oszlopos arkádok fognak be; bámulatra méltók rajtuk különösen azon számos oszlopok és pillérek capitellei, melyek nagy változatosságban más meg más, szebbnél szebb, s leginkább alakzatos díszítmenyeket tartalmaznak. Az udvar közepén álló kút (cisterna) felső bronzé foglalványa szintén igen szép alakzatos s féldomborművű díszítmenyekkel bír, mely renek-művet Benvenuto Cellininek tulajdonítanak, ami azonban nem egészen bizonyos ugyan, de stílje, kivitele, alakjaitak s díszítmenyeinek alkalmazási modora igen hasonlít Cellini modorához. — A főbejáráttal szemben van a híres fölépcsőzet (la scala dei giganti), az úgynevezett „óriások lépésőzete“, mely elnevezését valószínűleg a Sansovino által 1554-ben készített, a fölépcsőzet felső párkányán álló Mars és Neptun colossalis márvány szobraitól kölcsönözheté. — Ezen márványlépéső mellvédének s pilastereinek féldomborművű díszítmenyei felségesek, s az olasz renaissance stíl legszebb korszakából valók. Hogy mily bőségben találjuk itt a szép kivitelű ornamentátiót kitűnik onnan, hogy kiterjed még az egyes lépésőfokokra is, melyeknek függélyesen álló síkjai igen szép s felette változatos motívumokat mutatnak.

Ezen fölépcsőzeten felmenve, egy hosszú folyósón keresztül, — melynek fülkéiben velencei tudósok, művészek, dogék s hadvezérek fehér márványból művésziesen faragott mellképei foglalják, — az első emeleti főterembe (Sala del maggior Consiglio) jutunk, hol annak előtte a köztársasági hatóság által tanács-

kozmányok tartattak, s az arany könyvbe ünnepélyesen beirattak az ezen kitüntetésre méltó nobilek nevei. — A terem felső párkányzata alatt fémerekben az összes velencei dogék mellképei. Veronese és Tintoretto által vannak természetes nagyságban festve. — A keleti falsíkot, Tintoretto „paradiesomát“ ábrázoló, talán a világ legnagyobb olajfestménye foglalja el egészen, a többiekben pedig a velencei köztársaság történetére vonatkozó festmények láthatók. — Egyik ablakfülkének mélyedésében áll a majdnem 2 méter átmérővel bíró XVI. századbeli égiteke, állatövvel s délkörrel felszerelve.

Ezen eseményekben gazdag helyről, egy mellékfolyosó a Sala dello Scrutinio nevezetű kisebb terembe vezet, hol a köztársasági tisztviselők választása történetelt, s hol a gazdagon aranyozott s művészies díszítményű plafond, valamint egyik falsíkán a Palma Giovane által festett s az utolsó ítéletet ábrázoló festmény szintén megemléstésre méltó.

A régészeti múzeum (Museo archaeologico) a dogék által lakott teremben van 1846-óta elhelyezve.

Az első teremben lévő régi szobrok közt különösen megemlítem a pihenő Apolló és a táncoló Silen remek kiviteli szobrai; a második teremben többi közt látható a tegzét felhúzó Eros, Praxitelestől, és egy gyönyörű díszítésű s finom kiviteli fehér márvány kandalló, a XV-dik századbeli legtisztább renaissance stílusban; a harmadik terem a fra Muro nevű barát által 1458-ban készített híres földabroszt, valamint a Hadgi Mehemet által Tunisban 1559-dik évben fába metszett és a világtekét ábrázoló colossális térképet foglalja magában, s míg a negyedik több eredeti görög szobrászati művet tartalmaz, addig az utolsó ötödik teremben legtöbbször római császárok mellképei őriztetnek.

A második emeletben van még számos terem, például a Sala della Bussola, hol egy márványból faragott oroslán tátott szájüregébe (bocca di leone) a köztársaság idejében titkos levelek dobattak be; továbbá a fizek tanácsának terme (Sala del Consiglio dei Dieci), hol legtöbbször olasz mesterek remekművei őriztetnek. A palotának keleti oldala, mely az ösmeretes ponte dei sospiri vagyis sóhajok hidja által az ólomkamarákkal áll összeköttetésben, már a XV-dik század végefele épült, homlokzata a legszebbek közé tartozik, melyet valaha az olasz renaissance izlés alkotott.

A dogék palotájának átellenében a piazzetta másik oldalán áll a sz. Márk könyvtárának Sansovino által emelt monumentalis épülete. — Sehol annyi s oly bősős kötésű és gyönyörű miniatúrákkal díszített Psalteriumot, s egyéb, legtöbbször XV. és XVI-ik századbeli könyvet nem láttam még, mint itt. A könyvtár igazgatója Valentinelli úr a legnagyobb készséggel megengedé a másolást, sőt maga figyelmeztetett engem a világhírű, Breviario Grimani cím alatt ismert, felséges arabeskekkel díszített munkára is.

Ezen gazdag könyvtárban nemcsak a parányfestészet fejlődését, de a könyvnyomtatás történetét is nagy mértékben lehetne tanulmányozni, rövidre szabott időm miatt azonban csak a legszebbeket másoltam le.

A templomok közül, a sz. Márk basilikája után, különösen a S. Maria gloriosa dei Frari, S. Maria della Salute, és S. Maria dei Miracoli nevének tartalmazznak, a műrégészre nézve nagyon érdekes műkinészeket, de ki bírná azokat mind előszámolni?

Eppen azért a régi procuraziák és a sz. Márk könyvtári épülete által szegélyezett piazzát, a piazzettán álló sz. Márk tornyát, melynek felső tornácairól megható kilátás nyílik Velencére és a tengerre, valamint a Canal grande monumentális kinézésű palota sorait, a merész ívezetű Rialto hídát is, mint megannyi érdekes látni valót itt csak névleg említve megjegyzem még, hogy a nyilvános gyűjtemények közt megtekintetésre méltó a Canalgrandén fekvő Correr múseuma (museo civico), hol szépen rendezve, igen érdekes műrégiségek s műrészek találhatók. — Nekem különösen feltűnt egy IX-dik századbéli, hat oldalú, fehér márványból készült keresztelő kút, melynek oldalait bizanti ízlésű ionizáló oszlopok fogják be. — Felső karimáján e következő tartalmú, s különösen összetett lapidaris nagy betűkből álló felírás olvasható:

HEC FONS NEMPE SVMIT INFIRMOS VT REDDAT
ILLVMINATOS, HIC EXPIANT SCELERA SVA QVOD
DE PRIMO SVMPSERVNT PARENTE, VT EFFICIENTVR
XRISTI COLE SALVBRI TER CONFITENDO TRINVM
PERENNE, HOC IOHANNES PRESBITER SVB
TEMPORE WISSAS CLAVO DVCI OPVS BENE
COMPOSVIT DEVOTE, IN HONOREM VIDELICET SANCTI
IOHANNIS BAPTISTAE VT INTERCEDAT PRO EO
CLIENTVLOQVE SVO.

Mig nálunk csak ritkán találunk műrégiségeket, s egy nyilvános múzeum felszerelése rendszeren sok időbe, költségbe s fáradságba kerül, addig Velencében úgy szólván minden hótelnak van saját házi múzeuma. En ezek közül csak az ismeretes hétel Bauer gyűjteményét említem meg, mely az első és második emeleti társalgási salonokban van elhelyezve, s hol igen becses műrégiségeket, szobrokat, edényeket, festményeket s butorokat találhatni.

Velencéből, Paduán, Rovigon, s a festői fekvésű Ferrarán keresztül Bolognába jöttem. — Ezen régi város belseje, szűk utcáival, várformájú, rotatókos párkányzatú s hosszú, lenyúló consoláival igen festői kinézésű. — Kellemes hatást gyakorolnak az idegenre az utca mind két oldalán, a házak alatt elvonuló oszlopös gallériák, melyek a járó kelőket a nap égő sugara és eső ellen megvédik. — Valószínű, hogy néhány némethoni s felsőmagyarországi városban most is található gallériák (Lauben) eredetileg Olaszhonból származtak át, csak hogy míg az ilyféle olasz előnnyadák, például Velencében, Bolognában és Florentében, nagyszerű architecturával, legtöbbnyire csinos fejezetű márvány oszlopokkal bir-

nak, melyek egymással félkörívű archívolt ívezetek által vannak összekapcsolva, addig a ménáthoni Lanben nevű galleriák, primitív tömör szerkezetűek, s az előbbieket szépségét távolról sem közelítik meg.

Bologna legelső és legnagyobb monumentális műemléke, az 1390-dik évben, Antonio Vincenzi építész által, vegyes olasz gót stílusban épített és a piazza Vittorio nevű főterem álló, szentélyével, — elég különösen — délnyugat felé fekvő S. Petronio dóm, melynek hossza 117, szélessége pedig — mellék-hajóival együtt — 48 meter. Belseje egyszerű, de nagy méreteinél fogva monumentális kinézésű, különösen szépek az egyes kapuakat a hajótól elválasztó márvány kapuzatok, igen szépen stílizált mozaikszerű díszítményekkel. — Ezen kapuzatok egyikének koronázási párkányzata alatt, kora renaissance stíli, sasok és griffek által tartott, gyümölcs és virág festonokból álló bordüre látható, mely téldomborműben tartva, az 1483-dik év számjegyét viseli.

Ezen egy biztos adathól is láthatjuk, hogy midőn még nálunk a gót korszak — bár hanyatló — motívumai általánosan alkalmaztattak, akkor már Olaszországban a renaissance tökéletesen ki volt fejlődve.

A dóm belsejében megemlítendő továbbá a Pellegrino Tibaldi által készített mozaikszerű üvegfestmények, valamint a mellékhajó végén levő építészeti csarnok (reverenda fabbrica) is, hol ezen dóm XV. és XVII-ik századbeli, — Palladio, s Vignola által készített — eredeti tervrajzai, és igen kitünő művi famodellje látható.

Tudományos szempontból érdekes a Cassini híres csillagász által 1653-dik évben kitűzött délvonal, (Meridián), mely sárga rőzből van készítve, és matematikai pontossággal a templom márvány padozatába beeresztve. — A meridián a dóm keleti mellék- és főhajójának északi részén, a hajó hossz tengelyével egy elhajlást képezvén, ferde irányban húzódik egyenesen a padozaton. — Már a délvonal ezen irányánál fogva is mindjárt szembeötlő, hogy ezen dóm nincs keletelve, amennyiben a szabatosan keletelt templomoknál, a meridián szükségképen merőlegesen áll a templom hossz tengelyére. — A keleti mellékhajó egyik travéja boltozatán levő s üveggel fődött nyíláson át, a napsugar' éppen pontban délben, keresztül halad a vonal bizonyos pontján, mely pont fekvése természetesen az évszaknak megfelelő napállástól függ.

Nem messze a dómtól az Archigimnasio antico, — a volt egyetem épületében, van egy megtekintésre méltó könyvtár, — hol azonkívül néhány terem-ben görög és római szobrászati művek is őriztetnek; érdekes még azon boneterem is, hol Galvani tanár 1789-ben először fedezé fel a nevéről nevezett érintési galván villanyosságot.

Igen számosak és szépek a bolognai paloták, ajtain található, bronzból, művésziesen öntött ajtógyűrűk, valamint szép ablak és ajtó rácszatok is. Különösen festői kinézésű a Strada Gallieri utcában fekvő Palazzo Fava udvara, szép oszlopos galleriával és csinosan díszített pilastereivel, — valamint a San Francésco egyháza is, mely utóbbit szobám ablakából rajzoltam le. A XII. században épült torre Asinelli és torre Garisenda nevű ferde tornyok szokatlan benyomást gyakorolnak az idegenre.

Olaszthonban talán sehol sem fejlődött ki annyira a renaissance művészet, mint éppen Florenceben, hol különösen a XIV-dik században egy Giotto, Filippo Brunelleschi, későbbben Luca della Robbia, Lorenzo Ghiberti, Michel Angelo, Benvenuto Cellini s más kitűnő művészek által, nevezetesen a hatalmas Mediciek pártfogása mellett a művészet a tökély legmagasabb fokára jutott. Az olasz renaissance izlésnek itt volt a székhelye, azért értjük a florentini művészet alatt az olasz renaissance nek legclassicusabb alkalmazását.

Nem hiába mondja az olasz: „la bella città Firenze“ de szép város is az, nemesak festői fekvésénél, hanem monumentális műemlékeinél s műkincesinél fogva is.

Hogy ily körülmények közt utazásom alatt itt töltém a leghosszabb időt, az természetes. — A számos műkinceset s gyűjteményeket itt leírnom lehetetlen, mert azok alapos tanulmányozására nem egy pár hét, de egy ember élet is kevés. — Miután engem különösen a műemlékek érdekeltek, legelőbb látogattam meg a dómot (la Cathedrale di S. Maria del fiore). Ezen kiváló műemlék építése, Arnolpno del Cambio építész által még a XIII-dik században kezdetett meg, merész s szép ívezetű kupoláját azonban csak 1436-ban építé Filippo Brunelleschi. A dóm nyugati façadeja — még mai napig sem kész, nem bírván márvány incrustatióval, mint a többi részek. — Már terjedelemre nézve is nagyszerű belsejében, a kitűnő üvegfestmények, márvány mozaikok s művészies kivitelű bronz síremlékek, mind meg annyi tanujelei a XIV-dik század kifejlett művészetének. — A XIV-dik században Giotto által épített s a dóm déli oldala mellett külön álló híres campanile, az emeletek és ablakok arányos beosztása, valamint egyes mozaikdíszítmények mérsékelt, de kellő alkalmazásában, igen elegáns s nemes tervezetet mutat; s mindannak dacára, hogy a torony négy oldalúsága átmenet nélkül vitetik keresztül egész magasságában, nem tömör s nehézkes kinézésű, hanem részleteiben és egészben véve, könnyűded felfelé törekvés nyilvánul.

A dóm atellenében nyugat felé áll a keresztelő sz. János tiszteletére épült Baptisterium (il Battisterio), mely Arnolpo által 1294-dik évben láttatott el a mozaikszerű márvány incrustatióval. Az egész építmény szabályos nyolc-oldalú alaprajzzal s kupolával bír, s rajta mindenestre legérdekesebbek, a Lorenzo Ghiberti által 1430-ban készített világhírű bronz ajtók, melyek felette szép, kissé naturalistikus felfogású virág- és gyümölcs füzérekkel bíró ráházattal vannak körülvéve. — Az ajtó felülete szépen ornamentirozott díszlécezet által tiz-négyszegletű mezőre (Casettara) osztatik, melyekben e következő tartalmú féldomborművek foglaltnak: 1. Az első emberpár teremtése, s a paradicsomból való kiűzetése. 2. Kain testvérgyilkossága, s a földet művelő Adám. 3. Noah a vizözön után. 4. Ábrahám s a három angyal. 5. Izsák feláldozása. 6. Ezsau és Jákob. 7. József s testvérei. 8. Törvényhozás a Sinai hegyen. 9. Jericho falai. 10. Az Ammoniták elleni csata; s végre 10. A Sabai királyné.

Ezen itt röviden elősorolt féldomborművek, egyes alakjai, szép esoportozatokban s művészies kidolgozással vannak előállítva, s az ajtó egyéb díszít-

ményet is annyira felségések, hogy Michel Angelo kinyilatkoztatta, miszerint ezen ajtó érdemes lenne a paradicsom kapuját díszíteni. (saját szavai: *Son tanto bello, ch' elle starebon bene alle porte di paradiso*). Lübke szerint: a mily érdekös az olasz művészetre nézve a Ghiberti ajtaja, éppen oly fontosságú a német stíltre a nürnbergi Sebald síremléke.

Megemlítésre méltó a baptisterium belsejében levő, fehér márványból készült s szép féldomborművekkel díszített keresztelő-kút, valamint azon fenséges mozaikok, melyek részint a kúpola falsíkjaít, részint pedig a padozatot díszítik.

Floréncnek legnevezetesebb profán építménye mindenestre a Palazzo vecchio nevű városháza, mely a Piazza della Signoria főtéren áll. — Dacos kinézést külsője, földszinti vasrácsozatos kis ablakaival, s rovatékos négyszögletű s magas tornyával, különös benyomást gyakorol a szemlőrre; külsőjének architektúrája minden finomabb díszrészletét megvetve, időbarnított s durván faragott természetes (Bossage) falsíkjaival inkább egy várhoz hasonlít. Az ember nem is gyanítaná, hogy ezen primitív külsőjű épület belseje a legszebb alkotásokat foglalja magában, hogy az architektúra benne minden nemét felhasználva a művészetnek, nagyszerű képet nyújt a renaissance stíl legfényesebb kifejlődéséről.

A főbejárás kapuzatán, mely előtt a Michel Angelo híres David szobra áll egy nem magas, de pompás oszlopos galleria által szegélyezett s mozaikkal kirakott udvarba (Cortile) jutunk, melynek közepét a Verrocchio által készült márvány ugrókút foglalja el, a colonnádok alatti falsíkon pedig a legszebb decoráció mellett, néhány régi város látképét (Pozsony városát is) találjuk. Az oszloptörzsek, capitulek, valamint a boltívek lapjai s a falak síkjai is, fantastikus és grotesk alakzatokkal, mascarónokkal, delphineekkel, s stülzált virágornamentekkel, lebegő guirlandokkal vannak, a legnagyobb műzlessel és változatossággal díszítve. — Míg az oly híres vaticán díszítmények teljes bevégeztségek miatt itt-ott kissé szárazak s merevek, addig itt a vazlat-szerűen tartott és némi bravórral, sőt merészséggel festett ornamentek, változatos motívumakkal, a művészi conceptió és illetség kinyomátát s jellegét tüntetik elő.

Hogy mily aratásom volt itt vazlatkönyvem számára azt elképzelhetni.

A tág és kényelmes emelkedésű lépcsőzeten felmenve, egy igen magas díszterembe jutunk, mely azonban jelenleg renováltatik. A terem falsíkjaít gyönyörű pilasterek élekkítik, melyek közt a város és Mediciek történetére vonatkozó nevezetesebb események vannak, Vasari, Luca Giordano, Cigoli s más híres művészek által al fresco festve. — A „Sala de Gigli” nevű teremben pedig, fehér márványból felségesen kidolgozott ajtót pillantunk meg, melynek szárnyain egy-egy izlètes díszítmények között Rhidolfo Ghirlandajo és Benedetto da Majano által fülmezekből, intarsiaszerűleg készített, Dantet és Petrarcat ábrázoló alakok láthatók.

Van még ezeken kívül számos terem és egy kápolna is, mind megannyi telve a legbecesebb műkincsekkel, — melyeket azonban itt felsorolni, térszűke miatt lehetetlen.

A Palazzo Vecchio-nak átellenében találjuk az úgynevezett Loggia dei Lanzi, melynek nyitott és magas ívezetű csarnokában a szobrászat és ércöntészet több remekműve őriztetik. A főbbi közt itt áll egy mármány talapzaton Benvenuto Cellininek híres „Perseusa” bronzból gyönyörűen öntve, valamint Donatello Judit és Holóphernesé, s több eredeti római szobora Traján fórumáról. A világhírű Galleria degli Uffizi szintén a festészet s szobrászat heeseméncseit foglalja magában, melyeket oly nagy számmal mint itt, másutt sehol sem találunk. Amit Olaszországban a festészet s szobrászt kitünőt, teremtetett az mondhatni mind itt van felhalmozva, s minthogy a remekek leírása úgy is megtalálható az idevágó szakmunkákban, ismertetésem tehát igen általános lehet.

A gyűjteményeket magában foglaló épület mindjárt a Palazzo Vecchio déli oldala mellett kezdődik, alaprajza egy U-betűhöz hasonlít, melynek két szára északfelé fekszik. A monumentális épület külseje szép, oszlopos csarnokaival a XVI-dik század második felében Giorgio Vasari tervei után épült. A földszinti folyosó fülkéiben megfelelő talapzatokon kitünő tudósok művészek, államférfiak s hadvezérek természetiugyságú szobrai állanak. Az épület első emeletében több mint 200,000 kötetből álló könyvtár, ritka kéziratgyűjteményvel van elhelyezve. A második emeleti világosabb csarnokok szép frescokkal díszítve, legtöbnyire antik szobrokat s ezek hű másolatát — például a vatikáni Laocoön-csoportozatot, valamint a legrégebb olasz festményeket is tartalmaznak.

Az egész gyűjteménynek gyöngye a nyolcadalú falról igen célszerűen világított, úgynevezett „Tribuna” nevű terem, hol az egész gyűjteménynek legbecesebb festészeti s szobrászati művei vannak felállítva. Itt találjuk a főbbi közfeszénél Salyet, a világhírű Medicei Vannust, látunk többabb festményeket Correggio, Tizian, Guido, Reni, Cranach, Raffael, Veronese, Dürer, Michel Angelo s más kitünőségektől.

A Tribuna után következnek azok a termek, hol a velencei, hollandi, francia, flamand, német, osztrák kitünő remekművei őriztetnek.

A gemmák terme drága kövekből készült műtárgyakat tartalmaz; habmesterek termében pedig a világ összes művészeinek arcképeivel találkozunk. Érdekes ezek közt Dürer Albert 1498-ban festett arcképe, melyen a következőket olvashatjuk: „Das malt ich nach meiner Gestalt, ich war sex und zwenzig iar alt.” — A német nyelvű arcképe mellett a legközelebbi római és etrusk foliátos emléktáblák, sarkophagok, s fogadalmi emlékek láthatók. A Gemmák terme pedig az antik véssett köveket tartalmazza, végre a híres Niobidák és a bronzo-k termében, különösen az utóbbiban görög antik a legszebb patinával bevont kitünő szépségű szobrocskák, edények s eszközök. Chronologikus rendben csinos szekrényekben vannak elhelyezve a szobrászat s a festészet műveivel. — Engem speciálisan érdekelt a kéziratszokból, rézmetszetekből s tenyerektől álló gyűjtemény, mely a Galleria, a Palazzo Pittivel összekötő hosszú folyosóban, részint berámzva annak falain, részint pedig füveg szekrényekben

van elhelyezve. — Mintán a régi mesterek tervrajzai legtöbbször tollal vannak vázlatzerűen rajzolva, s a mester első conceptiójának kifolyásai, azért rendkívül érdekesek s behatóbb tanulmányozásra méltók.

A híres Palazzo Pitti gyűjteményei leginkább antik s római szobrászati műveket tartalmaznak. — A nemzeti Múzeum (il Bargello), a szépművészetek akadémiaja, továbbá a Palazzo Riccardi és Strozzi, részint műregiségeket, részint festményeket s szobrászati műveket őriznek. — Megemlítésre méltó az egyiptomi s etrusk Múzeum (Museo egizio ed etrusco), mely már újabb időben alapítottott ugyan, de nagybecsű egyiptomi szobrokat, s különösen szép etrusk vázákat és egyéb díszedényeket foglal magában.

Florenz számos temploma mind megannyi múzeum. — Legyen azok közül megemlítve a S. Croce egyház, mely olaszóni kitünőségek márvány szobrait és építaplánjait tartalmazván, valódi Pantheon, s az olasz ép oly pietással viseltetik iránta, mint az angol Westminster, s a német Wallhallája iránt. Továbbá a S. Lorenzo, 390-dik évben épült templom, melynek különösen mozaikjai gyönyörűek. Megtekintésre méltó még a Buonarrotti család egyik utolsó tagja által a városnak adományozott Michel Angelo háza is.

Mint mindenütt úgy Florencben is, a profán építészet a palotákban nyilvánul leginkább, melyek ott mindenekelőtt szokatlan nagy-dimensiókkal bírnak. Így például a szobák ablakából igen jól látható Palazzo Strozzi földszintje majdnem oly magas, mint a szomszéd ház, első emeletével együtt. Általában az erős lábazati tagok s merészen kinyúló koronázási párkányzat élénk kinyomatot kélesőnőznek a hatalmas rustik facadenak, s a dac, de egyszerűségénél s nagy-méreteinél fogva egyszerűs mind naimés, külső, a palota sarkain lévő s kovácsolt vasból készült lámpások, faklyatartók, s az egészhez viszonyítva kissé tomor de megfelelő vastagságú faligűrűk, az úgy is barna, természetes köszínezetű s komor külsejű épületet bizonyos középkori jelleggel rubázzák fel. Vannak azonban oly — XV-dik és XVII-dik században divó, s finomabb renaissance stílusban épült palazzók is, melyeknél nem a dac, az elzárkozottság, a bizalmatlanság s a ridegség, hanem a classicus szépség, kellemes, vidor s könnyűded jelleg bír túlsúlyal.

Képzeli-e a szíves olvasó, hogy ily óriási tömegében a megfigyelésre, felvételre méltó remekeknek, mily nehéz a választás, s mennyire érzí az ember saját gyöngeségét, a mechanikai és szellemi munkának kimérintő, zsibbasztó hatalmát. Én velem is megtörtént az, ami már előttem sok mással, hogy az több napi folytonos szemlélés, tanulmányozás és rajzolás fáradalma szünetet parancsolt, s a rendelkezésemre álló idő rövidsége, végre is valói kényszerített.

Elliggyva tehát Flórencet szép emlékekben gazdagon, utnaki indultam tovább dél felé, s Polignou, Ternin keresztül a rég elhajtott Rómába érkezém. — Megvallom, hogy a meghatottság és a pietás magasztos vérrelével pillantottam meg sz. Péter kápolájának collossalis silhouettjét, a mint azt az éppen lenyugvó nap utolsó bíborvörös sugarai megarányozák, s környezetem mindhárom műemléke arra figyelmeztetett, hogy az örök városban vagyok.

Azt hiszem, hogy minden Rómába jövő idegen utazó, legelőször is az összes kereszténység főtemploma, a sz. Péter basilikáját, az építészet ezen nagyszerű műremekét látogatja meg. Én is hasonlóképen cselekedtem. A dóm előtti Piazza san Pietronak körives oszlopesarnokai, a közepen álló egyiptomi obeliszk és a két monumentalis ugrókút oly ösmerőseknek tündek föl, mintha már többször megfordultam volna körükben, pedig mindössze is csak rajzokból ösmertem őket.

A sz. Péter, S. Pietro in Vaticano basilikájának belseje s kupolájának magassága, csak szokatlan nagy méreteinél fogva volt meglepő reám nézve. — A szem azonban nagyon könnyen csulódik ezen dimenziók megítélésében, minthogy a mozaikok alakjai és a szobrok szintén oly nagy méretűek, hogy a dóm belseje hozzájuk vetve a valóságosnál kisebbnek látszik. Így például a kupola tambourja alatti csegelyeken (pendentifs) lévő négy evangelista közül Lukácsnak a kezében egy olyan toll van, mely természetben majdnem másfél öl hosszú; eszerint képzelhetni tehát az egész alak nagyságát. Továbbá a főhajó elején, a bemenetnél az első pillér alján lévő, fehér márványból készült s egy vízmedencét tartó angyalok alakjai, kis angyalkáknak látszanak; míg ha az ember egészen közel jön hozzájuk, óriásokká válnak. Az oszlopok capitelleinek akanthus levelei pedig egy ölesek! — Mind annak dacára, hogy ezen alakzatok nagysága a basilika nagy méreteinek megfelel, ezek az optikai csalódás folytán mégis sokat vesztenek.

Ezen hibába a gót stíl soha sem eshetik, azért oly nagyszerű és impozáns az e stíلبen épült dómok belseje.

Régészeti szempontból érdekes, a főoltártól nem messze, egy aranyozott bíbor veres szőnyeggel bevont mennyezet alatt lévő sz. Péter bronz szobra, mely még az V. századból való, s a byzanti stíl merevségének jellegét viseli magán. — Műrégészeti tekintetben itt általában kevesebbet találtam, mint reméltem; a Bernini által a Pantheon portikusának bronz casettaiból öntött s csavart törzsű, oszlopos ciboriummal bíró főoltár, valamint a pápák siremlekei, természetellenes márvány függönyökkel (!) s túlságosan megterhelt díszítvényeikkel, már a renaissance hanyatlási korszakából valók. — Az egész monumentális építmény legimpozánsabb részlete a Bramante által megkezdett, s Michel Angelo modellje szerint, halála után Domenico Fontana által bevégzett, 132.5 meter magasságú kupola, mely merész ivezetű bolthajtásának kivitelénél s nemes arányainál fogva az építészet egyik legnagyobb szerű műremeké.

Alsó friesén olvasható: TV ES PETRVS ET SVPER HANO PETRAM AEDIFICABO ECCLESIAM MEAM ET TIBI DABO CLAVES REGNI COELORVM.

Csak az a kár, hogy a basilika bejárata előtt, Carlo Maderno építész által 1612-ben épített aránytalan nagyságú előcsarnok, a tambourt és a kupola nagyobb részét még bizonyos távolságban is elfedi, s csak nagyobb távolságban bír a kupola azon hatással, melyet Michel Angelo tervezeténél elérni óhajtott.

Egyáltalában véve a basilika architektúrája mint említém, csak szokatlan nagy méreteinél s kiterjedésénél fogva lat a szemlélőre, nem pedig classicus szépsége s a stil nemessége által.

E nagy méretéknek oka pedig azon körülmény lehet, hogy a sz. Péter basilikájának végleges kiépítése legtöbbszörre már a XVI. XVII-dik századba esik, tehát oly korszakba, midőn kivált Olaszthonban a renaissance műirány nem egyszerű classicus szépség, hanem külső pompa, fény s hatás után törekvén, mindinkább hanyatlani kezdett. Az architecturánál mellőzve vagy elferdítve a constructiv elemeket, a decoratio egészséges s stilizált részleteinek elkoresosodását idézte elő s az extensiv nagyság által vélte pótolhatni az intensiv nagyt.

A basilika belsejének egyes műrészletei, mozaikjának díszitményei és szobrai, még elég esinosak arra nézve, hogy egy decorationalis művész figyelmét lekössék, de műtörténészre nézve — ki a stil tisztaságát keresi — nem bírhatnak érdekl.

Sokkal fontosabb és érdekesebb e tekintetben a város falain kívül fekvő sz. Pál basilikája (San Paolo fuori le mura), mely még a 388-ik évben, Theodosius császár alatt épült, — később többször elpusztított s újra felemeltetett míg az 1823-ik évi július hó 15-én, vigyázatlanág folytan támadt szerencsétlen tűzvész alkalmával egészen leeggett, úgy, hogy az alólról nyitott s arnyalemezekkel gazdagon díszített fődélszék, valamint több érdekes mozaik s fresco kép is, végkép elpusztult.

Ezen nagyszerű basilika 1840-ben, bar nem egészen stilszerűen, — de nagyjából kijavítottat, s IX. Pius pápa által 1854-ben ünnepélyesen újra felszenteltetett. — Ezen egyház valódi basilika, s a később épülteknek mintául szolgálhatott. Öt hossz és egy kereszthajóval bír; a főhajó gyönyörű monolith márványoszlop colonnáda által választatik el a mellékhajóktól. — Egy félköríves apsis és a diadalív közt áll a ciborium oltár. — Az apsis félgömb boltozatján (Concha) lévő mozaik az apostolok közt trónon ülő üdvözítőt ábrázolja, nagyszerű felfogással jelképezve a megváltót. — A főhajó hosszfalainak oszlop ívezetek feletti képszékén (Fries), fémerekben foglalva, pápák mellképei láthatók, megfelelő szép ornamentalis mozaik díszitménnyel körülvé.

A diadalív feletti falsíkot szintén szép mozaikok díszitik, melyek egy körfémerben a megváltó nimbuszal körülvett mellképét ábrázolják.

A főoltár „TV ES VAS ELECTIONIS“ feliratú mennyezetét tartó alabastrom oszlopok, vastagságuk dacára áttetszők, Egyáltalában akár merre fordul itt a szem, mindenütt a legbecsesebb és legnemesebb építési anyagot látja felhasználva. — A hatalmas diadalív felső keretjén e következőket olvashatni:

PLACIDIAE. PIA. MENS. OPERIS. DECUS. OMNE. PATERNI
GAVDET. PONTIFICIS. STUDIO SPLENDERE. LEONIS.

Egészen a mennyezet alatt pedig
**TEODOSIUS CEPIT PERFECIT ONORIVS AVLAM ET DOCTORIS
 MVNDI SACRATAM CORPORE PAVLI.**

Az ő keresztény egyházi építészet, a classicus korból, miint tértnyitő és alátámasztó tagot csak is az oszlopot ösmere, melyet azonban alkalmazásában módosításon vitt keresztül azáltal, hogy t. i. az egyenes fogerendázat (Architrav) nem tétetett közvetlenül az oszlopokra, mint a görög classicus építészében, — hanem az oszlop először egy ívezt alátámasztására használtatott fel, s azonfelül — elég mérezen — ezen felkörös csolónadokra nehezedett a föfalazat. — Ily egyszerű architectura mellett képes volt az építész a 100 lábnyi magasságot elérni a nélkül, hogy egyéb complicált szerkezetekre lett volna szüksége.

A hatalmas diadalívet hordozó óriási nagyságu jóniai oszlopok, architrav részleteikkel bizonyosan még egy régibb monumentális építményről valók. — A frescók és mozaikok komoly alakjai, előnyösen valnak ki a fénylő aranyalápból.

A basilika belseje még most is megmaradt eredeti részleteivel, hosszú oszlopsoraival, fénylő mozaikjával, melyeket a felső ablaknyílásokon áttörő nap-sugarak előnyösen világítanak meg.

Ezen basilika, megható s nagy méreteivel fogva nagyszerű benyomást szül a szemlélőben; hát meg mily fényes lehetett a tűzvész előtt, a maga eredetiségében? — A mint az akkor élő írók írásából tudjuk: a falazatok egészen a tetőzetig csillamlottak az aranytól és drága kövektől. — A labazati részletek, parkányzatok s a padozat, színes márvánnyal valának kirakva s leg szebb mozaikkal díszítve.

Az oszlopos ívezetek belseikjai pedig áttetsző zöld színű üveggel rakattak ki, melyen a rozetták és virágdíszítmények — miint egy akkori költő azokat leírja:

„Sic prata vernis floribus renident
 mint a réten lévő tavaszi virágok, úgy fénylettek! Még nagyszerűbb s fényesebb lehetett az aranyozással gazdagon díszített födénye, melyről Prudentius így nyilatkozik: „Arany lemezekkel bővöná ő (a császár) a gerendákat, hogy a belseje a napkeléshez hasonló aranyvilágításban csillogjon!”

Sok viszontagságon ment azóta keresztül ezen monumentális építmény. — Többszörös rablások és földrengések megfoszták belsejét díszítményeitől. — A longobardok és saracénok a cassettirozott födény arany lemezeit, s a föltár drágaságait tulajdonították el. — Még nagy szerénese, hogy ezen pusztítás mellett a föltár alatt lévő sz. Pál sírja s a bronze sarkóphag érintetlenül maradt. — Mindezen szerénsetlenségnek dacára a basilika tiszteletre méltó fái, a Tiber partján — még most is büszkén emelkednek az égnek; — belseje még most is fényes, és a San Paolo basilika, szent Péter domja — mellett még most is legszentebb helye marad a kereszténység fővárosának! Múltkönyvem számára itt is sok érdekes tárgyat találtam s képzelhetni, hogy eléggően tértem vissza a városba.

Ezután a világhírű vaticáni frescokat és műgyűjteményeket szemléltem. Tudva azt, hogy Vatikán engedély nélkül senki sem bocsátanak be, siettem egy ily Monsignore Paeca cardinalis és pápai maggiordomo által aláírott, permissio elnyerhetni, a mit nem csekély utániarás után meg is kaptam. — A Bernini által épített és a Piazza San Pietro nevű főtér egy körív alakban befoglaló oszlopos colonnáda alatt haladva, a pápa sarga vörös és fekete díszjeiben öltözött sveiczi gárda által őrzött főbejárathoz jutottam, hol az engedély előmutatása mellett beeresztetém. — A főépülethez (Scala regia) egy légas, világos s hosszú fűdött folyosó, kis emelkedéssel vezet, melynél fájdalommal tapasztaltam egy oly architectonikus hibát, minőt az ember ily monumentális építményeken csakugyan nem keresne; t. i. a fölépcsőzethez vezető folyosó ablakai, pilasterai s egyéb vízszintes parkányzatai, az ily eseteknél alkalmazandó lépcsőzetes megszakítás (Abtreppung) nélkül — a földszin lejtős niveauját követik; tehát az ablaknyílások keretei nem derékszögű négyszöget — mint rendesen szokás — hanem dűlányeket képeznek, s a pilasterek capitelljei, valamint a lábazati parkányzatok nem normális vízszintesek, hanem ferdek! Ez mindenesetre oly hiba, mely igen háborítólag hat a nézőre s melyet semmi körülmény nem igazolhat.

A lépcsőzeten felmenve, a „Capella Sistina“ feliratos ajtón, engedélyem előmutatása mellett, a Michel Angelo híres frescoival díszített sixtini kápolnába a művészet e magasztos szentélyébe léptem. — Az 1473-ik évben IV. Sixtus pápa által épített s nevét viselő kápolna, egy hosszukás négyszöget képez. — A Michel Angelo által festett, utolsó ítélet-et ábrázoló, valamint a kápolna tükörboltozatján lévő ösmeretes frescók a legszebbek közé sorolhatók, mit a monumentális festészet felmutatni képes. — Midőn a fehér márványból készült, Cancelli pilastereinek gyönyörű ornamentjei lemásolásához kezdtem, a hozzám jövő felügyelő, dacára az előmutatott engedélynek — nem engedé meg munkám folytatását; de végre is midőn megtudá hogy magyar vagyok, nyilatkozatom oly nagy befolyással volt reff nézre, s annyira engedékenynné tévé, hogy legnagyobb készséggel még egymaszalazéket is hozott számomra.

A második emeleten vannak a világhírű Rafael-féle Loggiák és Stanzák. — A Loggiák pilastereim és boltozatján lévő díszítményi festményeket, Rafael tervei után Giulio Romano és Giovanni da Udine nevű tanítványjai festették. Az ornamentatio igen szépen van tervezve de a kivitel, amint azt már a florencai Palazzo Vecchio frescói nál emlitém — egyes részletekben túlságosan ki van dolgozva, mi által az ornament kissé nehézkés és nyugtalanná válik, amélis inkább miután itt a legesekélyebb mellélrészletek is nagyon marquirozva vannak, igen dominálnak, amiért is a főbb részletek hatásukban nem jöhettek kellőleg érvényre. — A Rafael Stanzái a Loggiák végén három termet foglalnak el. — Különösen megemlitém a Rafael híres Disputáciát és az athenai iskolát ábrázoló nagyszörű frescokat.

Miután engem különösen a régészeti gyűjtemények érdekeltek, siettem is a világhírű vaticáni múzeumokat megtekinteni. — A galleria Lapidaria, Museo

Chiramontiés Museo Pio Clementino legtöbbnyire nagybecsű antik szobrászati műveket tartalmaznak, melyek közt különösen megenlítésre méltó a belvederei Apollo és Laokoon nagyszerű szobrai, s az antik szobrászat rémekei. — A Museo Gregoriano nagyon érdekes és becses etrusk szobrokat, urnákat, vázákat, házi bronzeszközöket foglal magában; végre az egyiptomi múzeum több termében igen ritka egyiptomi műrégiségek (Apisok egész legiója) találhatók.

De ki bírná mindezen műkinéseket csak megközelítőleg is elősorolni! — Hogy a vaticáni könyvtárt is megtekintém, azt csak a szolgálatkészség úgy látszik a magyarok iránt nagy előszeregettel viseltető custode különös szíves-ségének köszönhetem, ki megtudva, hogy architetto ed archaeologo ungherese vagyok, kiváló figyelemmel nézegeté vázlatkönyvem rajzait, s mintegy kárpót-lásúl megengedé, hogy az ekkor zárva levő bibliotheca vaticana nagyszerű frescofestményeit, valamint egyéb műrégiségeit is megtekinthessem. Mindössze is néhány perc, ily roppant gyűjtemények megszemlélésére!

A vaticáni gyűjteményekben több igen érdekes részletet lerajzolva, meglátogattam a Monte Palatino alatt fekvő Forum romanum nevű térséget. — A via dell' arco di settimo Severo utca végén pillantám meg először a Severus diadalívét, nagyszerű ívezetével, oszlopaival és baszreliefjeivel. — Ezen diadalív mellett volt az „umbilicus urbis Romae,” azaz a város és a római birodalom ideális középpontja, s némi maradványokat mutatának azon fő mértföldmutatóból is (Miliarium aureum), melytől a birodalom és provinciáinak római utjain álló mértföldmutatók, a távolságot jelezték.

A tulajdonképeni Forum romanum nevű térnek csak kis részlete van még napfényre hozva, s a falomladékoktól megtisztítva, az a rész, t. i. melyen a basilika Julia, Saturnus, valamint a Castor és Pollux templomok állottak, s melyek megmaradt oszlopai a római építészet nagy mérvű kifejlődéséről tanuskodnak.

A Forum keleti részén egy magaslaton, — a romjaiban is nagyszerű — Colosseum óriási magasságú falazatai büszkén emelkednek az égnek. — Én délelőtt látogattam meg a Colosseumot, pusztá és kihalt itt minden, s csak a véresék s a kőfali fecskék sivitása szakítja meg a csendet. — Az arena, hol ezredek előtt oly véres jelenetek fordultak elő, hol a gladiatorok viaskodtak, s a kereszténység első martírjai elvérzettek — most elhagyott. — Még jól ki vehetők azon amphitheatrális ülőhelyek, hol a nézők serege helyet foglalt, s azon beboltozott óriási ketrecek, melyekben a fenevadak bezárattak, — szinte hallani véltem a kiéhezett bős oroszlánok és tigrisek ördítását, az áldozatok utolsó nyögését és — sohajtását.

Az arenán úgy vettem észre, hogy az ásatást még most is folytatják, mert a mostani niveau alatt még néhány lépcsőfok vehető észre, s csak ott lehetett az arena eredeti niveauja. — Mellettem hévert több akantusz levelű oszlopcapitel, melyek tetemes nagyságnk után következtetve, óriási nagyságu oszloptörzsökön voltak alkalmazva. — A Colosseum belsejének folyosói és üregei labirintyszerű kanyarulatokban futnak az arena körül. — Még mutogatták

nekem itt azon földalatti vízvezeték beboltozott csatornáját, melyen keresztül az arenán insecerizott tengeri deszák számára a Tiberből vizet bocsátottak. Amennyire a Colosseum belseje már elpusztult állapotú, annyira jó karban van még a megmaradt falazatok külsője, melyről annak szép architecturája jól kivethető.

Igy a földszinti oszlopok tömör toscanai, az első emeleti karsu jóniai, a második emeleti oszlopsor pedig acanthus levelű római oszlopokból áll, végre a harmadik emelet falsíkját már csak könnyű pilaszterek élénkítik, mely utóbbiak közt a Colosseum néző tere felett kipányvázott óriási ernyőnek rudjait tartó consolák alkalmazták. Mily szépen és a szerkezetnek mily tökéletesen megfelelő sorozatban következnek itt a különböző jellegű és hordképességű oszlopok egymás felett! — A Colosseum óriási nagyságu külsője, anyagának időbarnult, sötét és koimor szinezete, valamint architecturájának nagyszerűsége, maradó benyomást szül a szemlélőben s elutasíthatlanul inti arra, hogy a földön minden hatalom és fény mulandó!

Sic transit gloria mundi. — Meglátogattam ezek után Caracalla, Diocletian és Titus thermáit, hol még egyes termekben a renaissance ornamentationa oly nagy befolyással volt, frescók jól kivethetők. Pompei és Herculanum újabb időben felfedezett frescói akkor még ösmertelenek lévén, Michel Angelo és a renaissance nagymesterei ezen thermákban tanulmányozták a decoratiót, melyet először a Rafael Loggiáin látunk alkalmazva.

Megnéztem továbbá a S.-Giovanni Laterano, az „omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput”-nak nevezett, pompás mozaikkal s frescókkal díszített egyházat, mely nagy Constantin óta főtemploma vala Rómának.

A Palazzo Farnese, Museo Kircheriano és az archaeologiai intézet mügyüjteményeit és régiségeit, az idő rövidsége miatt csak futólagosan tekinthettem meg. — Tudom, hogy Rómában létező sok nevezetességet nem láttam, de ki bírná ezen tengernyi mügyüjteményt mind csak el is számlálni, itt nem hetek, de évek szükségesek a mükinçsek beható tanulmányozására.

Rómából Civita vecchia, Livornón keresztül utazva, a vasúti vonal legtöbbnyire az olasz félsziget nyugati partján, a tenger mellett halad. — A tengerparton bizonyos távolságokban láthatók még azon toronyok és erősségek romjai, melyek hajdan a tengeri rablók megfékezésére épültek. — Rómából 1/2 10 óra indulva, esti 9 óra felé Pisa ába érkeztem.

Legelső kirándulásom természetesen a város északi részén lévő Piazza del Duomo felé volt irányozva, hol a város nevezetességei: a dóm, a baptisterium, a világhírű ferde torony, és a Campo-Santo mind együtt található.

Az 1063-ban épült dóm egy öthajós basilika, kereszthajóval és egy kertiék alaprajzu kupolával. Az egész templom külsője gyönyörű márvány inrustationnal van bevonva. A főhajót gazdagon aranyozott s cassetirozott fődény fedi. — Különösen lekötő figyelmemet az orozlánokon nyugvó, Giovanni Pisano által 1311-ben, fehér márványból készített remek szöszék. —

A főhajóban függő nagy bronze csillár, mely egyenletes lengései által Galileiban az órainga alkalmazásának eszméjét költé fel, művészi tekintetben is becses. Nem kis örömmel, gyönyörű intarsiákat, mozaik díszítményeket találtam itt, s egy szép szentelt vízmedencét Michel Angelo madonnájával díszítve.

A dómtól nyugati irányban áll a baptisterium, mely a XIII-ik században Olaszországban divó gótizáló architektúrával bír. — A kúpola teteje azonban nem szép, sőt rátnak is mondható, amennyiben a kúpola gömbboltozata egy csónka kúppal van kiegészítve. — A baptisterium márvány keresztelő medencéje és a Nicolo Pisano által 1260-ban készült, hatoldalú és oszlopkon nyugvó szószek, valamint a kúpola mozaik ornamentjei, hőnyagot szolgáltatnak vázlatkönyvem számára, csak hogy a rajzolásra való engedélyt jó drágán kellett megfizetnem. — Megemlítésre méltók a baptisterium ablakfestményei, melyek apró színes üvegdarabokból összerakva, valódi üveg mozaikok; s az által, hogy az alakok és ornamentek körvonalai elmosódtak, az egész ablak pompás szőnyeget képez; sajátos festői hatása s a színek élénksége a szemt szinte kápráztatja. — Ily üvegfestményeket, melyek a régenten alkalmazott színes szőnyegeknek igen jellemzik, csak itt láttam legelőször. — A híres pisai ferde tornyot pisai Bonannus már 1174-dik évben kezdé építeni, de csak 1350-ben Tommaso Pisano által végeztetett be; hat emeletes oszlopos gallériákkal van körülvéve, melyek szép kapitelleket láttatnak. — A torony 46 meternyi magassága mellett 4 meter, azaz több mint két öl elhajlással bír, mely rendkívüli ferdeségnek oka eddig még ösmeretlen, és sokféle véleményre adott alkalmat.

A dóm mellett lévő Campo Santo, egy befelé nyitott oszlopos galléria által szegélyezett hosszúkás négyszegletű sírkertet képez. — A gallériák falsíkjain a legrégebbi olasz iskola fresco festményei, szép díszítményű ráházatokban pompáznak. — Megemlítésre méltó a római sarcophagok és síremlékek gyűjteménye, valamint a Lucca della Robbia terracottái és majolikái. — A városban találtam még több régi házat, melyek faadeja feltűnő szép sgraffitokkal van díszítve. — Pisa igen csendes városka, a sárga vizű Arnó mellett fekszik nem messze a tengerparttól, úgy hogy a ferde Campanile tetejéről nyugat felé a tenger síkja már látható.

Pisából Florencen, Bolognán, Modenán, Parma és Piacensán keresztül Mídián óba jövök, hol kellemesen lepi meg az idegent az egyenes irányú, hosszú, tágas s jól világított utcák sora, melyeken nagy élénkség uralkodik. — A Hôtel Reichmanba szállva, nem valék távol a Piazza del Duomo nevű főtértől, hová a dómot megtekintendő legelőször is siettem.

A Cattedrale (Mariæ Nascenti), melyet a milánói büszkén a világ nyolcadik csodájának tart, — a római sz. Péter és a sevillai dóm után a világ legnagyobb s legtágasabb belsejű temploma.

Nem leendő talán érdektelen, ha könnyebb áttekintés s összehasonlítás végett a legnagyobb dómok kiterjedését, legujjabb pontos mérések nyomán *) itt közlöm:

*) Wiebeking! Bürgerliche Baukunde, s. Lützow! Die Meisterwerke der Baukunst.

A római sz. Péter belseje tesz 199,926 □ párisi lábát

A milanói dómé 110,808 □

A sz. Pálé Londonban 102,620 □

A Hagia Sónaé Konstantinápolyban 90,864 □

A kómi dómé 69,400 □ A „ „

Hogy ezen elősorolt dómok nagyságát könnyebben elképzelhessük, ide írom a kassai dómnak kiterjedését is: 9648 □ párisi láb.

A milanói dóm belsejének nagy dimenziói igen imponálnak, és esücsíves stílusban építettván, optikai csalódásnak itt helye nincs, — és a stílus keverék dacára ezen építmény a keresztény középkori építészet egyik kiváló remeké. Semmiféle leírás és eset nem képes azon csodaszzerű varázshatást visszaadni, melyet a vakító fehér márványból való colossális fialák, tornyoscskák, számtalan szobrászati remekmű, a koronázó párkányzat majdnem csipkeszerű finom szegélyzete s egyéb díszítményeinek sokasága szűl a szemlélőben.

Ösmertem én már a dómot s annak egyes művészeitei pontos rajzok és fényképek után is; de a valóságban csakugyan megvoltam vele. — A dóm belseje szép és karsú pillérek által öt hajónak oszlik, melyeket egyhármashajós kereszthajó metsz keresztül, a négy vastagabb pilléren merész ívezetekben emelkedik egy nyolcoldalú kúpola, mely a gót stílusnak megfelelően kívülről egy nyolcoldalú, esücsíves sisaku tornyot képez.

A polygonál szentély kissé széles esücsíves ablakai itt-ott már elkorcsosodott halhólyag mérműveikkel, a tagozatok geometriai merevsége, emlékeztetnek az angol tudor stílusú építményekre.

A dóm nyugati façadeja az öt hajónak megfelelő hatalmas pillérekkel bír, melyek azonban a esücsíves építészeti felfelé törekvő jellegét, a kissé nehézkés, széles s több helyen éppen a fialás pillérek által félbeszakított vonalú esücsfal miatt nem igen jellemzik. — Ehhez járulnak még a homlokzatnak Pellegrino Tibaldi által a XVII-dik században készített s már kissé nagyon is barok ablakai s ajtai, melyek ezen háborító stílkülönbség miatt a dóm architektúrájának gót jellegével semmiképen sem egyeznek.

A dóm belsejében a pillérek — fejezetek helyett — esücsíves fülkékkel bírnak. Ezen szerkeztés következtében a boltozat gerincei nem a pillérek fejezeteibe, hanem azokba a kápolnába mennek át, ami mindenesetre nemigen constructív szerkezet. — A bolt síkjai oly modorban vannak befestve, mintha márványból faragott mérművel lennének a jour kitöltve. — A dóm belsejében azon titkszerű félhomály uralkodik, mely a esücsíves stílus műemlékeit oly nagyszerűvé, meghatóvá s magasztossá teszi.

A kereszthajó déli végének egyik sarok pillérében alkalmazott kényelmes lépcsőzetet, a dóm tetőzetére juthatni. — A nem igen lejtős tetőzet már ványlapokkal van befedve, mely egy külön segment boltozaton nyugszik, s így a fődélsek nem lévén, ezen dómnál elég sajátságosan a anyag nem is igen fordul elő sehol sem. — A tetőzetre s a magas tornyoknak erkélyére felérve, nagyszerű látványtáru a néző szeméi elé! Egész fiala, erdő mered számtalan

szobraival, hófehérségű márvány színeben az olasz szép kék aetherbe, s mily gonddal és művészi tökélyvel vannak az egyes szobrok kidolgozva? Csak az a kár, hogy a falak csúcsain is szobrok állnak, mert ez mindenesetre nagy hiba. — Tudjuk, hogy a csúcsíves stíl építészeti szabályai szerint, minden csúcs legfelsőbb részét a keresztvirág vagy a keresztrozsa (Kreutzblume, panache, bouquet, finial) képezi, szépen jellemezvén az anorganikus tömeg felfelé törekedő növést s bevégezést. A keresztvirág tehát a legfelsőbb csúcsot képezvén, a mű bevégezését is jellemzi, s miután azonfelül rendeltetése szerint hordásra nem lehet képesítve, nem is hordhat semmit, legkevesebbé pedig ölnyi nagyságú szobrokat! Általában véve a milánói dóm nem annyira a stíltisztaság s az azzal járó aethetici szépség, hanem inkább méreteinek nagyszerűsége s beeses márvány anyagának sajátos fehér színezete miatt nevezetes.

A dóm után a Palazzo delle scienze ed arti nevű palotában elhelyezett Brera nevű múzeumot látogattam meg, mely szép festmény-gyűjtemény s könyvtáron kívül még archaelogiai gyűjteményt is tartalmaz.

A museo archaelogico a földszinti termekben van elhelyezve, s benne különösen a görög és római antik, valamint középkori műtárgyakon kívül praehistorikus tárgyakat, mint: kö- és szép bronzeszközöket s edényeket találhatni.

Vázlatkönyvem számára sok lerajzolandó tárgyat találtam itt is, és egy harisnyakötéssel elfoglalt tisztes matróna, — ki úgy látszik a Custode helyet pótolja — dieséretére legyen mondva, a műtárgyak lerajzolására nevez semmiféle nehézségeket nem tett, sőt némely nehezen kibetűzhető felíratot folyékonyan olvasott el előttem, s a műtárgyakat kezdé magyarázatni. — Más körülmények közt nagyra tudom becsülni az efféle magyarázatokat, hanem ezen alkalommal néhány műtárgynak lerajzolását célozván, a matróna szolgálatkészseget nem vehettem igénybe.

Akaratlanul eszembe jutott a nürnbergi vár kinzó kamaráját őrző aszszonyság, ki erőnek erejével, a borzasztó kinzó eszközök használatáról tartott előadással akart engem megtisztelni, — bár részletes catalogusom minden tárgy iránt kellő felvilágosítást nyújtott. — Ilyen alkalommal legjobb orvosság egy kis borralaló, s a tolakodó cicerone célját elérvén rögtön elhallgat.

Milano egyik nevezetessége, a Bacchus tiszteletére még a VI-dik században épült templom helyén álló S. Ambrosio basilikája, szép oszlopos előudvarral (Atrium). Belsejének mozaikjai még a VIII-dik századból valók s eszerint még régiebbek mint a velencei sz. Márk templomáé, különösen szép és műtörténeti szempontból felette érdekes a főoltár aranypanyal s drágakövekkel kirakott, emailirozott antependiuma, mely még byzanti motívumokkal bír.

A Piazza del Duomo és a Scala nevű színháztért összekötő, üveggel fedett s pompás olasz renaissance stilben, ujjabb időben épült „Galleria Vittorio Emanuele“ nevű csarnok, minden tekintetben ritkítja párját s többektől hallottam, hogy oly nagyszerű s tiszta stíliú építményt még Páris sem képes felmutatni.

A falazat és a padozat márvánnyal kirakott, a fresco festmények és sgraffito díszítmények pontosan a régi minták után vannak stilszerűen rajzolva és alkalmazva.

Találtam azonban Milanóban oly valamit is, ami a művészeti remekék iránt pietással viseltető kedélyre megdöbbentőleg és szomorítólag hat. Egyik mellékutcában ugyanis egy szép románkori portáléval díszeskedő templomocskát vettem észre; betekintek a nyitott kapuzatban, s mit látok? Sorba állított mindenféle gépeket. Az igen becses műrészleteket s frescokat tartalmazó építmény tehát, eredeti rendeltetésének ellenére jelenleg egy gazdasági gépgyár csarnokául használtatik! — A régiebb palazzokon pompás vasrácszatókat és igen szép bronzé ajtógyűrűket találtam vazlatkönyvem számára.

Tervem volt Milanóból Alexandrián s Genuán keresztül Turinba menni, de az idő nagyon előrehaladván ezen utazásomról kénytelen valék egyelőre lemondani. — E helyett a Milanótól nem messze fekvő, s a kora renaissance stíl egyik műremekét képező paviai karthausi zárdát (Certosa) látogattam meg.

Ezen érdekes zárdatemplom 1473-ban Ambrozio Borgognone építész tervei szerint, a legdíszesebb kora renaissance stílusban épült. — Külsője felséges márvány mozaik incrustációval bír, de belseje is szép vasrácszatókat, candellabereket s mozaik díszítményeket tartalmaz. — Különösen szép és festői a templom azon részlete, mely a négyszögletű udvar márvány oszlopos galleriáján keresztül látható.

Soha sem fogom felejteni azon benyomást, melyet az olasz renaissance ezen gyöngye reám gyakorolt. — Anyi műrészletet találtam rajta, hogy izgatottságomban nem voltam képes még rajzolni sem. — Szerenesére azonban — mint Olaszországban mindenütt — itt is kaphatók oly detail fényképek, melyek megszerzése által ha nem is egészen, de legalább részben kielégíttetem.

Milanóból Bergamon, Brescián, a felséges Lago di Garda mellett fekvő Peschieran, Veronán, továbbá a regényes Etsch völgyön, Trienten keresztül B o t z e n b e jövök. — Este érkezvén ide, a városból nem láttam természetesen semmit, de mily nagy volt meglepetésem, midőn másnap reggel a szobám ablaktábláit kinyitva, a gótikus parochiális templom magas sűrű tornyával, fehér és zöld színű eséréppel fedett tetőzetével, a maga festői nagyszerűségében és szépségében állt előttem. — Ezen templom falazata, pillérei s tornya faragott kövekből van építve, mely utóbbiak szép meleg barna színezete jól illik a fedél színes s szőnyegszerű tetőzetéhez. Nemcsak tudtam, de éreztem is, hogy ismét azon országban vagyok, hol a esűesíves stíl fenségét s uralmát a renaissance soha sem győzte le egészen!

A templom belseje néhány érdekes síremléken kívül nem bír egyéb nevezetes műtárgyakat. Mily kiesinynek és szűknek tetszett itt előttem minden! Nem esoda, szemem még szokva volt az olasz dómok nagyszerű méreteihez.

Az igen regényes fekvésű városka szűk s görbe utcaival, esűes fedelű házaival és oszlopos csarnokaival (Lauben) még igen középkori kinézésű.

Városi múzeuma nincs még, de vannak itt oly művészek, műasztalosok s szobrászok, kik nemesak a régi és stílszerű bútorzatot igen ügyesen kijavítani, de stílszerű újjakat készíteni is képesek; azonfelül mindenféle műrégiségekkel kereskednek; összevásárolván a vidéken lévő régi várak, templomok s kastélyok régi bútorait a azokat kijavítva, legtöbbször idegen műkedvelőknek adják el, még pedig elég jutányos áron, így egy nagyon szép renaissance díszterméyekkel és intarsziákkal bíró szekrényért, csak 60 frtot követelt a régi tárgyak egyik renovatora.

Meglátogattam három ily műhelyet, és mindegyikben valódi múzeumot találtam! A legszebb s legdiszesebb asztalokat, szekrényeket, székeket, bronzesillárokat, edényeket és majolika korsókat láttam szép rendben felállítva. Hát a raktár és a pince még mily műkincseket rejt! A többi közt láttam itt egy nagyon csinos, XVII-dik századbeli menyasszonyi dadát, melynek gót díszterményei között pompázott a szomszéd Klausen nevű város címere, egy körülfont szalaggal s a következő felirással:

ein gutes zeitiges neues Jahr. 1. 5. 1. 2.

azaz „ein gutes zeitiges neues Jahr“

Találtam még Botzenben egynéhány régi faházat is, melyeken gyakran igen szép jelentőségű feliratok olvashatók mint:

Denke rein, arbeite fein.

Das Andere lass Gott empfohlen sein. Vagy:

Die Zeit lass unnütz nicht vergehen

Tracht' vorwärts stets, und bleib nie stehen.

Botzenből, Klagenfurton, Marburgon s Kanizsán keresztül, hat heti távollét után, felt vázlatkönyvekkel és bőtapasztalással szerencsésen Pestre érkeztem vissza.

S ez azon aesthetikai törvény, melyet a XIV-ik egészen a XVII-ik századbeli műtárgyaknál oly összhangzó modorban alkalmazva találunk — Mert lehet bár valamely műtárgy a legdrágább anyagból készítve, ha a kivitel nem felel meg az idézett törvénynek, ily tárgynak művészi becsese nincs.

Itt akaratlanul eszembe jut egy nagyméretű, majdnem 12 fontot nyomó arany és ezüsből készült, valódi drágakövekkel és zománcsal gazdagon díszített, múlt századbeli szentségtartó, mely a rococo korszak izléstelen modorában készítve, tetemes értéke mellett éppen semmi művészi beccsel nem bír, — s hasonlitsunk csak például egy XV-ik századbeli egyszerű, de stilszerű kivitelű szentségtartót az előbbihez, dacára annak, hogy a gót monstrantia anyaga csak aranyozott bronzé, mégis nemes arányai és stilszerű díszítményei által sokkal becsesebb, szebb, mint az előbbi. — Mert a valódi művészet nem a csillogó fényben, hanem egyszerű és stilszerű szépsége által nyilvánul.

A stilszerű s e szerint jelenleg mindenestre utánzásra méltó műtárgyak kivált hazánkban még nehezen hozzáférhetők, sőt egészen ösmertelenek; éppen azért múzeumok, hol a műkincsek összegyűjtetnek s bizonyos megállapított rendszer szerint felállíthatnak, — több helyen keletkeztek, például Pesten az új iparműzeum, Pozsonyban a városi, s legutóbbi időben Kassán a felső-magyarországi múzeum.

Az 1872-ik évben Kassán alakult múzeumegylet, mely jelenleg már tekintélyes számú tagot számlál, — napról-napra mindinkább gyarapodó gyűjteménye számára szerzéses volt: Kassa sz. kir. városának előjárósága lelkes támogatásával s engedélyével egy, oly épületet nyerhetni, mely érdekes régiségénél, nemkülönbön előnyös fekvésénél fogva arra a célra felette alkalmasnak bizonyult; s ez az „Aranycsillag“ nevű városi épület, melynek terjedelmes főhomlokzata, termeivel együtt a főútcára néz.

Minelötte műtárgyaink leírásához fogánk, célszerűnek vélem általános tájékozás tekintetéből — úgy magának az épületnek, mint használt helyiségeink beosztásának s fekvésének ismertetését röviden előrebocsátani.

A különben tágas épület felső emelete, eredetileg több kisebb, sötét szobákból állván, ily állapotban a célnak nem igen felelt volna meg; azért az egylet által a város engedélyével — tágas, világos termekké alakítottát át.

A múzeum helyiségek tehát e következő beosztással bírnak: (Lásd a csatlapon lévő alaprízet).

I. Régiségtár.

II. Numismatikai gyűjtemény.

E két terem a régiségek osztályát képezi.

III. Előterem a gép- és építészeti minták gyűjteményével.

IV. Képtár.

V. Könyvtár.

VI. Olvasóterem és okmánytár.

VII. Természetráji gyűjtemény, és pedig:

a) Az állatok és növények.

b) Az ásványok és bányatermények gyűjteménye.
 VIII. Sötétkamra, mely depozitoriumnak használtatik.

IX. A választmány tanácskozási terme s múzeumi iroda. Végre:

X. Előesarnok építészeti nagyobb díszrészletek s sírkövek számára.

Ugy látszik, hogy épületünk még a XV-ik századból való, mit szép esdesíves főkupazata, valamint a benne található több régi ajtó és ablak is bizonyít.

Kassa városának levéltárában lévő régi számadások ezen házat „Zum goldenen Stern „AranyesiHag“ elnevezés alatt gyakran említik.

Mondják, hogy eredetileg városi vendéglő volt, s hogy későbben Bocskay is lakott volna benne, sokan a különös boltozatú IX. számú szobát házi kápolnájának tartják, mely állítás azonban legalább eddig, okmányilag még nincs behizonyítva.

Ezen utóbb említett IX. sz. terem gyönyörű boltozatja által — mely az úgynevezett legyező alakú boltozatok (Fächerartige Gewölbe) közé sorozható, e tekintetben ritkítja párját hazánkban; a boltzárkövek igen díszes rozettákkal bírnak, a támkövek és a kőkeresztes, kívülről szép renaissance pilasterek által szegélyezett ablakok még a VI-ik század elejére utálnak.

De nemcsak az első emeleti helyiségek alakították át, hanem az épület homlokzata is megújított, a mennyeiben az épület korai renaissance stíljének megfelelő sgraffitokkal s egyéb stílszerű ornamentációval díszített fel. — Ezen stílszerű renovatio által az épület jelenleg nemcsak a város díszéül szolgál, de egyszersmind céljának megfelelő monumentális külsővel bír. Külsőjét rajzunk iparkodik föltüntetni.

Miután évkönyveink egyik feladata a múzeumokban lévő műtárgyak koronkénti ösmertetése, megkezdem azt tehát jelenleg a régészeti osztály működésével.

A régiségtár műtárgyainak rövid leírása.

A régiségtár múzeumunknak mintegy inagvát képezve, — a legnagyobb teremből van elhelyezve. — A tárgyak részint üveges szekrényekben, vagy üvegfedéllel ellátott asztalokon, részint pedig a helyiség falain vannak felállítva.

A tárgyak berendezésénél s felállításánál alapul vétetett az anyag, melyből a tárgyak készültek, de a hol az egynemű tárgyak száma megengedi, ott azonkívül tekintettel voltam a tárgyak időszerinti (chronologikus) elrendezésére is.

Minden külön álló szekrény és asztal római számmal van megjelölve, későbben a részletes lajstrom készítésével az egyes tárgyak folyó arabs számokkal fognak elláttatni és pedig úgy, hogy a számozás minden szekrény tárgyai-nál egyes számmal fog kezdődni.

A műtárgyak ily felállítása s számozása nemcsak a bécsi, müncheni, nürnbergi, de az olasz múzeumokban is alkalmaztatik.

Az első teremben foglalt egyes szakok:

I. számú szekrény: Kőkorszakbeli tárgyak

III. sz. szekrény: Bronzkorszakbeli tárgyak.

IV. sz. szekrény: Majolika, fayence, porcellán s üvegtárgyak, fazekas művek.

V. sz. szekrény: Cín és vörösréz művek.

VI. sz. szekrény: Műkovács és lakatos munkák.

VII. sz. szekrény: Sárgaréz művek s pecsét gyűjtemény.

VIII. sz. szekrény: Az úgynevezett kisművészetek tárgyai s a zománcozott művek.

IX. sz. szekrény: A fadaragászat művei.

X. sz. szekrény: Hímzett szövetek gyűjteménye.

XI. sz. szekrény: Hímzett ruhák.

XIII. sz. szekrény: Fegyver-gyűjtemény.

XIV. sz. szekrény: Numismatikai gyűjtemény.

XVII. sz. szekrény: Emlékpénzek gyűjteménye.

XVIII. sz. szekrény: Az 1848-diki szabadságharc emlékei.

Ezen általános Avezetés után vegyük szemügyre gyűjteményünk műtárgyait.

Az I. terem főajtójának bal oldalán a kőkorszakbeli tárgyakat tartalmazó I. és II. számú asztalok vannak felállítva. Az I. asztalon legtöbb nyire (Abanymegyében, Szántón, Dobszán, Szikszón, s a Hernádmentében talált Dr. Óváry Endre kerületi orvos s buzgó régészünk által, példás szorgalommal gyűjtött és szakszerűleg összeállított kőkorszakbeli tárgyak láthatók. Nevezetesen: fazekak, bögrék, hamuvedrek s azok töredékei, szürkés agyagból, vastagsz falazattal. Ezen tárgyak korongon nem készültek, mert felületükön még az idomító újjak nyomaival találkozunk.

Némely tárgyon észrevehetőek már bemélyedt vonalakkból álló cikcak sód hullámvonal alakú díszítmenyek is, de nagyon kezdetleges kidolgozásban, minthogy a díszítmenyek előállításához még nagyon primitív eszközök használtak, legtöbb esetben egyedül az újjak. Mindenesetre jellemző, hogy már a kőkorszakbeli ember is a szépség iránti természetes hajlamánál fogva, úgy ahogy díszíté tárgyait s eszközeit, nem elégedve meg azok egyszerű idomával. Különben ezen díszítési hajlam a vadembereknél még mainap is feltalálható. Azok tárgyaital szintén ép oly primitív vonal decorációval találkozunk, s csak későbbben a szép iránti szisztematikus fejlődésével használtak fel díszítési motívumokat a növények és állatok alakzatai.

Az ősedényeken kívül megemlítendőek itt a serpentin kőbalták, őrlőkővek, agyagsúlyok s a tűzhely égetett agyagdarabjai. Ily kőbalták Isten

nyila, láncoz mentykő (Thorshammer, Thorskeil, Donnerkeil, Opferkeil) nevezetek alatt mai nap is ismeretesek a nép közt; s hogy ezen köszerek nem annyira vallási jelvényekül szolgáltak, hanem valóban használtattak is, következik abból, hogy rajtuk a használatás nyomait igen gyakran felleljük.

Ezen asztal tárgyai tudományos szempontból még eddig nincsenek rendezve, de birjuk az adományozó orvos úr ígérését, hogy a tárgyakat, lelhelyeik s egyéb körülményeik pontos megjelölésével legközelebbi alkalommal rendezendi.

A II-eszámú asztal, legtöbbször a báró Nyáry Jenő buzgó régészünk által 1872-dik évben Magyarádon, az ősi kőkorbeli temetőben, valamint Pílinben és Ó-Báston (Nográdmegyében) kiásott s múzeumunk számára nagylelkűen ajándékozott kőkorszakbeli tárgyakat tünteti fel.

Az adományozó szíves volt a tárgyakhoz egy részletes leíjstromot is mellékelni, mely szerint a tárgyak szakszerűleg felállíthatattak. Ezen jegyzék összesen 71 tárgyat foglal magában, melyekből a magyarádi lelhelyre 41, a pílinre 27, és a nográdmegyei ó-bástira 3 tárgy esik. Igen érdekesek köztük a csiszolt kőbalták serpentinből, a kővésők, gabona zúzók s őrlő kővek, obsidián késpengék, kőkalapácsok, szarvas aganeshól készült fúrók, és igen szép alakú kis cserépedények — bögrék — égetett agyagból, természetesen még máz nélkül.

Ezen érdekes gyűjteményen kívül, van még Medvecky technikus által Zürichből küldött és Robenhauseń-mellett a cölöpépítmények közt talált, jól fenntartott s most is széles serpentin kőbaltá s kővéső. A Pestmegyében Kerkedombon talált, és Hutkay úr által ajándékozott gyönyörű obsidian nucleus, a legszebbek közé tartozik. Érdekesek továbbá a mohi pusztán Ónod mellett talált agyag edények, azok vastag csérepel és kőbalták, a színezett kőgyöngyök s ből álló füzérek Tokajból, s az orsókövek. Itt vannak elhelyezve a már római korból való s Ó-Budán talált, terracotta és terra sigillata, égetett agyagból készült edények s lámpák is. Ezen érdekes tárgyak részletes leírását a későbbben szerkesztendő leíjstrom (Catalogus) adja.

A II-ik számú asztal deszkáján az őskori állatok óriási csont maradványai vannak elhelyezve, melyek részint Abaujban, részint pedig Sárosmegyében valamint Gómörben, a patakok vízmosásában találtattak.

Ezen csontmaradványok közt megemlítendő az Elephas primigeniusnak felső lábszárcsontja s agyarának vége, továbbá az ősi szarvas aganésai, gerincúrszigolyák és még zománcal bevont őrlőfogak.

A terem közepén álló III-ik számú áruval fedett asztalon egy lépésről észreveszhető emelvényen a bronzkor tárgyai foglalnak helyet. Ezek között megemlítendő mindenek előtt a különös szépségű bronzen fibulák — mellsattok, mely gyűjtemény mintegy husz példányt számlál; ezen mellsattok a ruha összetartására használtattak, s különböző nagyságúak.

A legrégebb bronzkori fibulák két kengyel által összekötött kerékfém a daraból állanak, s a hasonlatosság miatt pápaszemeseknek (Brillenfibulen) nevezetnek. Ily félekből három darabunk van. A fibulák részint a Hernádmén-

tén, részint O-Budán találtattak és adományozók ft. Laesni V. úr és a Klimkovic testvérek.

Vannak továbbá bronz tekereseink is (Spiralen), melyek leginkább hasonlítanak a mai bútor-ruganyokhoz, de hogy mire használtattak, az még eddig nincs meghatározva.

Az úgynevezett bronzkarikák vagy karperecekből 38 díszes s legtöbbször szép zöld patinával bevont darabunk van. — Ezek közt 18 darab rovátkos vonalzatú díszítménnyel bir, 2 nagyobb nyakperéc pedig, mely az északkeleti vasút építése alkalmával Ujhely mellett találtattott, kötélszerűleg esavart két bronz sodronyból áll. — E bronzkarikák legtöbbször a Hernád völgyében találtattak, szántás közben és a patakok vizmosásaiban.

A bronzkardok közt különösen megemlítendő a Nagyidán talált s az elhalálozott Pongrácz Sebestyén által ajándékozott, mintegy 70 ctm. hosszúságú egyenes, hegyes, ketelű s jól conservált példány, mely tetemes hosszúságánál fogva a hazánkban eddig talált bronzkardok közt a legnagyobb. — Néhány év előtt a pozsonyi régészeti kiállításon feltűnt már egy bronzkard, mely Szfáran találtattván, gr. Waldstein Albert tábornok birtokában van; ezen kard azonban csak 23" hosszúsággal bir, tehát majdnem 4 hüvelykkel rövidebb mint a mi példányunk.

Ezen kiváló példány rovátkos markolatja feltűnően rövid, végén egy fordított esésze alakú ellenzővel bir. A markolat ezen elrendezéséből is láthatjuk, hogy az ily bronzkardok inkább szúrásra használtattak, — mert a szúrásnál szükséges, hogy a kéz a markolatot szorosán tartsa, és a markok a mögötte lévő ellenző által is támogattassék; míg ellenben a hosszabb, vágásra is alkalmazható kardoknál szükséges, hogy a fegyver súlya is nagyobbítsa a csapást és pengéjének a kívánt ruganyosságot megadhassa. — Innen van az, hogy későbbben a kardok hossza és súlya növekedtével, a markolat is mindinkább meghosszabbodott, még mind a két kéznek elégséges helyt nem engedett azon kardoknál, melyeknek főrendeltetésök vala súlyok által ártani*), pl. a középkori hosszú markolatu pallosoknál (Zweihänder).

A két igen díszes s most is éles lándzsahegy hosszukás levél alakú lapja, erős középizzommal van ellátva, tokja két lyukkal áttört, melyekbe a lándzsanyélnek jobb megerősítése végett bronzszögek verettek, s azonkívül a lándzsahegy a rúdhoz szijakkal erősítettett. — Az egyik lándzsahegy tokjával együtt 35, a másik pedig 30 centiméter hosszúságú, s felette szép patinával bir. — Ezen lándzsahegyek az abaujmegyei Cserháton, az úgynevezett Papi pusztán találtattak. (Gr. Zichy Rezső ajándéka).

A füles bronz vésők, az úgynevezett palstabok, három szép példány által vannak képviselve.

Bronz csákányok és fokosokból két példányunk van, melyek közül a nagyobbik Leitmeritz mellett találtattott s dr. Moskovits Jakab városi főorvos úr adománya.

*) Lásd Rómer Floris Műregészeti kalauzái.

Igen érdekesek továbbá a Nyáry Jenő báró úr által ajándékozott, s Pilinben, Ó-Báston talált kisebb bronztárgyak, úgymint bronzé tűk, gyűrűk, horgok, orsók, szögek, láncok. A csipető és fogó, Révész György adománya.

Van gyűjteményünkben egy esiga alakú bronzé sodrony tekeres is, Klimkovic testvérek adománya, mely egészen hasonlít a „Műregészeti kalauz“ 106. dik idomában közölt sodronyhoz.

A bronzé korszakbeli tárgyakon kívül vannak még e szekrényben egyiptomi szobrocskák, valamint egy egyiptomi sarcophagnak hierogliphokkal és symbolicus alakokkal befestett fadarabja és egy felette esinos, Pompéiban kiasott, bronzé korsóska is, mely utóbbi két darabot Bárczay Ödön elnökünk ajándékozá múzeumunknak.

Dr. Römer Flóris regészünk s e tekintetben elismert tekintély, a bronzé korszakbeli tárgyakra nézve így nyilatkozik: Minthogy a bronzéok majd mindenütt találtak középk Európában, az északi vidéket talán egyedül véve ki, úgy hogy hazánkban a lelhelyek már némi hirre is emelkedtek, következtethetjük, hogy a bronzékori műveltségnek nagyon elterjedve kellett lenni. De ezen elterjedés nem volt egyforma, akár kezdetre, akár tartamára nézve.

Igy Görögországban Homer és Hesiod előtt tartott, Olaszországban még a köztársaság első idejében, Északon meg a császárok korában is emlittetnek bronzéok, melyek Mexiko, és Peruban a spanyol foglalásig tartanak.

Némely törzsök ide-oda való hullámzása által mások helyeikből kiszorítottván, ismét szomszédjaikra esaptak és őket ősi fészkeikből kiűzték.

Igy nyomultak a brit celtek Bretagneba és a havasok közé a VIII-tól mintegy a IV-ik századig Krisztus sz. előtt, míg a germánoktól nyomatva, — mely nyomás északról és északnyugatról történt — a celtek egy része még inkább dél felé, szorítottatott másodlagos székeikből, úgy hogy még egyrészt középk Európát bírták, másrészt nyugaton Spanyolhonba előnyomulva és az iberekkel összeolvadva: celtiberek neve alatt lettek ismerősökké. — Ismét más oldalon átléptek a Visztulán és elterjedtek Cseh-, Morva- és Magyarország fémgazdag területein.

Voltak, kik e két néptörzst ugyanegynek tartották, de az illetékes bírások nyomán el kell őket választanunk. Egyrészt feltűnik a könnyelmű, hiú, fényűző celt, míg ellenkezőleg a germán szigorú erkölcsű, egyszerű, erősebb testalkatu.

Amazok a tarka ruhákban tetszelegnek, a kényesebb gyanjuszöveteket és tulságos esecsebecsét szeretik, ezek a későbbi időkig kerültek a bugyogót, mely az előbbieket jellemzé.

Történeti alpra fektetve ezen népvándorlasi mozgalmakat fémzöveteket, hogy Keletről hol a fémek ismerte legrégebbi időtől fogva be van bizonyítva, ez, a legyőzött, a győzőkkel kénytelenül összeolvadt, ősi népekkel közölve lön. S így a bronzművészet rögtöni megjelenése, számos országban való egyenlősége és a kőkornak némely világreszeken további tartása is meglenne fejtve.

Egyébiránt magának a bronz-kornak tartama, mely a kőkornál valószínűleg rövidebb vala, csak századokkal számítható, itt az éveket nem mérhetjük. Egyáltalán fölvehetjük azt, hogy közép Európában Krisztus születése táján végét érte, a délibb részeken alkalmasint előbb, az északiakon pedig bizonyosan utóbb lépett be a fémek utolsó korszaka: a vas-szak. — Meg kell itt említenünk azt is, hogy vannak területek, melyeknek lakói a kőkorszakból a bronzszakot átugorván, mindjárt a vas-korszakba léptek.

E rövid, tájékoztató kitérés után lépünk a IV. számú hosszú üveges szekrényhez, melyben a porcellán, majolika, fajence, fazekas- és üvegtárgyak vannak elhelyezve. — Amennyire a helyszűke engede, a porcellán a különböző gyárak szerint osztályoztatott.

A szekrény legelső rekeszében látjuk az 1865-dik évben megszüntetett bécsi porcellán-gyár készítményeit (Alt Wien Porzellan), úgymint nagy virágos talakat, tányérokat, findzsakat s kosár alakú, alkalmasint gyümölcsnek való edényeket. — Ezen gyár legrégibb készítményei (1720—1750), kék díszítmények, a későbbiek már különféle színezetű, aranyozott virágok, a legújabb korszakbeliek pedig modern felfogású ornamentatio által különböztethetők meg. Attekintve e gyűjteményt, az ember nem is hinné, hogy ezen, egymástól oly annyi különböző tárgyak csak ugyan egy es ugyan azon gyár készítményei, ha nem lenne minden tárgyon a bécsi gyár ismert jegye, a félellipsis alakú mező, benne két párhuzamos vonással.

Ugyanezen osztályban láthatók a hollandi, delfti fajenceok, melyek chinai motívumok által könnyen felismerhetők (lásd egyletünk I. évkönyvét). — Különös, hogy ezen daraboknál a gyár jegye egészen hiányzik, de hogy azok csakugyan a delfti gyár készítményei, azt nemcsak az anyag minősége, de a delfti fajence egyik főjellegét képező chinai alakzatok és díszítmények imitációja is bizonyítja. — Megemlítesre méltó közülök két tal, egy elegans alakú fülös korsó és több kancsó.

Az alsó osztályban a hazai holicsei porcellán gyár készítményei foglalnak helyet, melyek közt különösen feltűnik egy, majdnem 50 centimeter magasaságú asztali rakovány (Tafelaufsatz), mely egy renaissance stílusú szökőkutat ábrázolva, Neptun, Tritonok, Najadok alakjaival s csinos mascaronekkel van díszítve, különösen szép a kut tetején egy delphinen nyargaló kis genius (Putten). Ezen mű bármely nagyobb múzeumnak is díszere szolgálhatna. (Dr. Majorossy Geza adománya). Megemlítendő továbbá hét nagy tal, zöld sparga, lepkek s egyéb rovarok festett alakjaival, valamint egy csinos korsó, több eszeze, és findzsa. — A holicsei gyár jegye **H.**

A következő osztályban a valódi s nagybecsű chinai porcellán, ritka szépségű findzsák, ibrikek, talak s tányérok körülbelül 35 darab által van díszesen s kellően képviselve. Ezen tárgyak legtöbbször Doby asszonyaság ajándékai. — A pekingi porcellán-gyár jelvényével ellátott 4 darab eszeze a Klimkovics testvérek ajándéka.

A chinai vagy japáni porcellán majdnem tojáshéj vékonyságú, áttetsző, felette könnyű s némi kékes színbe játszó anyaga által tűnik ki. A tárgyak felülete, chinai alakok és virág díszítmények, zománc-szerű domborodással, izlés-sel vannak festve s; brilláns szinpompával bírnak. — Az ilyenmü porcellánok a chinai gyárak jegyével vannak ellátva, s keeses külsejök, valamint könnyen kezelhető alakjuk által tűnnek fel. — A valódi chinai porcellán jelenleg is nagyon keresett s drága, mert annak utánzása legalább eddig még Európában nem sikerült.

Az abaujmezei regéczi porcellán gyár, kissé nehézkes, de csinos díszítményü tárgyak által van képviselve. A tányérokon a kék és piros díszítmény szép aranyozással van contourozva, s rajtuk a gyári jegy helyett mindennütt REGÉCZ olvasható.

A híres és Európában első, meisseni porcellán gyár készítményeiből eddig még csak mintegy 5 darabunk van; ezen porcellán jószágára nézve hasonlít az o-bécsihez. A díszítmények kék és piros színűek csekély aranyozással. — A meisseni gyár jegye keresztbe tett két egyenes kard.

A majolika rustica nagy tálaink közt felemlitem különösen azon három, virágokkal díszített tálat, melyek a második osztály legfelső fiókjában található. — A tálak egyike: ANDREAS GLAZINGER 1669; a másik H. S. 1687, s a harmadik, egy összefoglalt MP s az M fölött 4-es továbbá 1693, felirattal bír; átmérőjük meghaladja a 36 centimetert.

A 30 darab fajence korszó s legtöbbynire cinfedeles kancsókból álló igen érdekes gyűjteményünk, ezen szekrény 3-dik és 4-dik osztályában van felállítva. — Vannak ezek közt igen beeses darabok is, nevezetesen az 1757-dik évszámmal jelölt s egy pompás virágos csokorral díszített, majdnem 30 cent. magas korszó; továbbá egy hollandi fajence hasas korszó (Holländische Irdenwaare), melynek felülete az Adrian van Ostade és Teniers korosmai alakjaira emlékeztető alakzatokkal en basrelief van díszítve. — A három pipázó férfialak, bachusképen hordón ülve, sörös kancsókkal, vidor hangulatban lévő mosolygó arcaikkal, igen élénk csoportozatot képez. — Az egyik hordó fenekén olvasható: OLD TOM.

Ezen mulató csoportozat alatt egy nyúl-vadászat van ábrázolva. A kancsó csorgóval és szép alakú cintetővel bír.

A korszókon, melyek különféle színezetben fordulnak elő, legtöbbynire a forrás felé ügető szomjas szarvas alakja látható.

Az egyik csinos díszítményekkel ellátott kancsó cinfedelén, egy femerben, üdvöztönk mennybemenetele igen szép féldomborműben, a következő körirattal van ábrázolva:

H. I.

HERR IESV ZEVCH HIER VNS ALLE NACH DIR. A

Egy másik szép korszón pedig ez olvasható:

O QVAM RARI AMICI CHARL

Ezen kancsók legtöbbször Kassán, Bártfán, Rozsnyón s a Szepességen gyűjtettek, de valjon itt vagy a külföldön készültek-e, azt még most nem határozhatni meg.

Annai bizonyos, hogy ennekelőtte Bártfán, Késmárkon és Rozsnyón voltak fazekasok, kik csupán ily korszokat készítettek. — Hogy miért nevezi a nép azokat „stare krescianszke dzshanki“ — ó keresztény korszéknak, azt nem tudom, s eddig nem voltam képes annak okát kipuhatolni.

Ezen készítményeken különböző gyári jegyek fordulnak elő, a leggyakrabbak: S. T. IB. F.

Köztük némelyek felette szép és élénk színű zománcal — glasurral — bírnak, s van egy kis disztiményes korszók Bártfáról, mely szép sárga alapszíne által nevezetes, s nem hiszem, hogy fazekasaink képesek lennének jelenleg ily sárga színt előállítani.

Ezen korszó gyűjtemény után következnek az 5-dik osztályban a kassai kőedény-gyár készítményei, melyek egyszerű fehér színűek, ritkán bírnak festett disztiménynyel, s könnyen felismerhetők kosár alakban font motívumok által.

A kassai gyár jegye **K.**

A 6-ik osztályban a legtöbbször Kassán talált régi kályhafiókok, párkányzatok s azok néha igen érdekes disztiményű motívumokat mutató töredékei vannak felállítva. — Különösen hat igen szép és ép kályhafiók említendő meg, mely nem régebben Pausz Tivadar ur udvarán, mintegy 2 ölnyi mélységben találtattott s általa múzeumunknak adományoztatott. — Az egyik kályha fiókon egy félköríves donga boltozatu pilasterekkel bíró renaissance architectura alatt, egy koronázott női alak mellképe feldomborműben látható en face, area esinos, ruházata puffardt ujjával s fodros gallérával még a XVI-dik századbeli német polgári viseletre emlékeztet.

A második kályhafiók bemélyedt ráamazata körfémerben egy bajszos szakálos férfi alak mellképét mutatja en profil, fején tollas barettel; a köralakú fémer és a négy szögletű ráamazat által képezett szögletekben pedig, a gót stíli három lobb (Dreipatt) van disztiményül alkalmazva. — A harmadik fiók felülete felette izléses levélvirág és gyümölcs disztiményt mutat en basrelief. A negyedikén egy sisikos férfi alak, „IVDICVM“ felirat és 1359. évszám látható. — Az ötödik kályhafiók pedig az elsőnél említett hasonló architectura alatt, egy hosszú szakálú férfi mellképével van disztivte; végre a hatodik igen besúlyedt felületével, az ugynevezett edényalakú (Schüssel Kachel) kályha fiókok közé sorozandó. Mind a hat példány szép zöld mázzal van bevonva. — Van még azonkívül e gyűjteményben két fiók részlet, melyek egyikén a német sz. római birodalom két feji sasa, a másikon pedig hazánk cimere van feldomborműben alkalmazva. — A többi darabok részletei is bizonyítják, hogy mily finom és stilszerű disztivással bírtak régi kályháinknak még párkányzatai is.

A több színű mázzal bevont kályhafiókok hazánkban úgy látszik igen ritkák, eddig csak a selmeci vár egyik XVII-dik századbeli kályháján találtattak

szines disztimények. Gyűjteményünkbe van néhány polychron mázzal bevont töredék is.

Hogy régi kályháink annyira hasonlítanak különösen a németországi hasonló kőszítményekhez, oka annak ama körülmény, hogy iparosaink kíváncsólva Németországba, az ott divó renaissance formákkal megismerkedtek, s természetesen ezen stílt hazánkba is átplantálták, ami természetesen nemcsak régi kályháinkra, de a kézműipar ágyszólván minden ágára vonatkozik.

Nevetett szekrény osztály alsó fiokjában, a gróf Andrassyak kassai házában felállítva volt kályha darabjai vannak elhelyezve. Ezen részletek, finom s antikizáló féldomborművi disztiményeikből s az Empire stíljeről itelve e század elején készültek. — A két nagy fazek pedig egy kassai fazekas mester remeke. — Végre a szekrény hetedik osztálya az üvegtárgyakat foglalja magában. Ezen gyűjtemény kitünő szépségű, tornyos fedelű talpas kristály poharakból s üvegekbl áll. Megemlítendő a többi közt egy, Bartla városa által ajándékozott velencei pohár ugyanezen város festett emérével, és egy sötét zöld üvegű „Römer” névű pohár. — A „memento mori 1640” felirattal bíró, nagy s hegyes idomú üveg billikom, igen szép renaissance stíli karelt ornamentekkel díszeskedik, és Szepesmegyéből való.

A IV. szekrény felső parkányzatán a kassai céhek roz- és cinedényei, u. m. billikomai- Wilkombecher- serlegei, kupai, kondérai és borkanesei vannak sorba állítva. Ezen edények némelyike valódi remek példánya a kézműiparnak. — Eddig a következő céhek ajándékozták edényeiket múzeumunknak. A pék, kerekas, fazekas, szücs, rézműves, ács, kádár, asztalos, kovács, festős, szappanos, szíjgyártó, és a csizmadia céh. — E disztimények közt hatalmas és szépen díszített cimpokalok (peld. az asztalosoké), terjedelmes borkannak találhatók, valamint az úgynevezett Rumtrunk féle fedetes cimpokalok is, melyek minden céhülés kezdetével borral szinig megtöltve, kézről-kezre körüladtak (herumtrunk-rumtrunk): különösen egy, a cuppaján oroszlan fejekkel díszített rumtrunk pokál, szépsége és stilszerű csinos kidolgozása által nevezetes. — Ezen disztimények felülete rendszeren az illető céh jelvényeivel, s néha a mesterek neveivel van díszítve.

Megemlítendőnek vélem Koregko Antal gyógyszerész úr által múzeumunknak ajándékozott azon két díszes edényt, mely a kassai, legrégebbi jezsuita gyógyszerfárból való, s bizonyos arcanum befogadására használtatott. — Ezen 1711. évből való két remekmű felületén, az ösmert IHS egy körsugárral körülvett fémerben látható a két gyűrűt tartó oroszlan fej pedig féldomborműben van művésziessen kidolgozva. — A majdnem 65 centiméter magassági henger alakú edény szép parkányzatokkal bír és három oroszlan lábón áll, tornyos teteje pedig egy szép ananász gyümölcsben végződik.

A céhládák a szekrény alsó nyílt fiokjában, valamint az asztalok alatt is vannak felállítva. Eddig e következő céhek ajánlották feláldáikat a szappanos, szíjgyártó, aranyműves, kovács, ács, timár, kerekgyártó, kőműves és kőfar-

ragó, borbély, takács, nyeregyártó, rézműves, üveges, ezüstműves s kötélverő céh.

Ezen céhládák némelyike az asztalosság és faragászat valódi remekműve; legtöbbnyire az illető céh jelvényeivel díszítvék (intarsia), s felül, ciszelirozott, vaspántokkal vannak ellátva.

A ládák belseje, mely eddig annyira féltékenyen őriztetett, hogy csak az avatottak számára nyílt meg, a műpar történetére nézve felette érdekes adatokat rejt magában. Rendesen minden ládában ott található az illető céh díszesen kiállított, s királyaink által sajátkezűleg aláírott díszokmánya (priviligium), nagy függő pecséttel ellátva, s néha bársonyba kötve; továbbá a céhbeli mesterek, legények és tanoncok névkönyve; az oly érdekes adatokat tartalmazó artikulusok, a céhgyűlések régi jegyzőkönyvei, melyek még azonfelül nyelvészeti szempontból is igen érdekesek s fontosak. — Jelenleg ezen tárgyakat csak röviden említem meg, és azok részletes közlését a legközelebbi évkönyvünk számára tartom fel.

Megemlítendő a még e rovat alatt a kőfaragó mesteri jegyeket (Meister-Monogramme, Zeichen) tartalmazó s három táblából álló jegyzék, mely a löseői kőfaragó mesterek XVI-ik századbéli jegyét foglalja magában. (Kapláresik Mihály adománya). Középkori monumentális emlékeinken gyakran találkozunk ily mester jegyekkel, melyek néha valódi rebusok, de ily táblák segítségével természetesen könnyen megfejthetők.

Az V-dik számú üveges fedelű asztalon a céhek azon cin és veresréz edényei állítottak fel, melyek kisebb mértékkel birnak, s a IV-dik számú szekrény parkányzatán már el nem fértek. — Vannak itt ezeken kívül egyéb éreztárgyak is, mint kisebb réz kannák, régi rézmetszetek lemezei s a kassai dóm toronysisakjáról való, vert rézbádogból készített, 1775-dik évvel jelölt, Kassa városának cimere is.

A terem ablaka mellett álló VI-dik számú asztalon a műkovács és lakatos munkák vannak elhelyezve, és pedig amennyire a körülmények engedték időszertinti rendben. — A XIV-dik és XV-dik századbéli kulcsok négyszögletű kulcsfej által tűnnek fel; ezek közt van a tornai vár alatt talált kulcs is. Az asztaltábla közepén szembeötlik egy gyönyörű szépségű s példányszerű kivitelű gót ajtógyűrű (Thürning, Thürklopfen), mely a kassai dóm sekrestyéjének eredeti vas ajtajáról való; valódi remekmű, s múzeumunk büszkesége. — A hosszú nyelvű csillagsarkantyúk szintén a XV-dik századból valók. — A nagy lakatok — köztük egy a szepesi várból — complicált gépezeteikkel s díszes kulcsaikkal, a lakatos mesterség valódi remekpéldányai; némelyek hármas, sőt négyes zárral is elvannak látva. — Az asztal szélén lévő vas zablá elég csinos, és régiségénél fogva felette érdekes, miután az a rozgonyi csata helyén találtatott. — Az asztal alsó deszkáján látható több török- és tatár lópatkó s széles kengyel, valamint egy, XV-dik századbéli vassodrony ing is. — Az asztal feletti falsikon pedig díszes ajtó pántok, csinos vas gyertyatartók s zászlócskák (Wetterfahnen) vannak felfüggesztve, ugyszintén egy kovács cégér is; ennek liliomba végződő

rúdján egy négy- s három kisebb pátkó függ, melyeken a vörös és zöldes kék eredeti befestés még jól kivehető, világos példájául a vaszatok stilszerű polychromiájának. Az asztal mellett áll a Kassai kovács mealtáz (Herberge) igen díszes s valódi művészi izléssel kovácsol vas zászlocskája, s egy múlt századbeli érdekes szerkezetű pecsényeforgató gép.

VII-dik számú üveges asztala sárgaréz művek és pecséték gyűjteményét tartalmazza. Ezen osztály legbecesebb darabját képezi, dr. Henszelmann Imre tudósunk városunk szülöttje s múzeumnk egyik kizottebbi tagja által ajándékozott, s egy szarvasbőr setliben lévő bronzé feszület, egy bizanti stílus éremmel. A felfeszített üdvözítő egymás mellett fekvő lábaival még egy szárnycsőr áll, mely elrendezés következtében ezen feszület még a IX-dik századból való. — A kör alakú fémér lemez egy női szent alakot tartalmaz, melynek háttere zománcozva lehetett, — stíljénél fogva mindenesetre bizanti mű. Megemlítendő továbbá egy, 1533-dik évvel jelölt otyyasütő eszköz, melynek lapjaira két hal, egy szárnyas vadkan, és egy szarvas van metszve. Ezen érdekes otyyasütő Soós Gusztáv né szül. Lutzsenszky bárónó ajándéka. — A bártfai kovács eel egykori sárgaréz díszkalapácsa, a maga nemében valóságos remekmű, nyelű gyöngyházzal és metszett elefántesonttal van kirakva.

Stokásban volt a régi jó időkben, hogy ünnepélyes menetek alkalmával a kovácsok céhmeisteré egy-ily kalapácsot felpantlikázva vitt a céh tagjai előtt, innen érthető a díszes kiállítás.

Ezen tárgyakon kívül vannak ott még érdekes régi mérőeszközök, bousso-lák, óraemlapok, továbbá mintegy 40 darab metszett pecsét, ezek közt több XV-dik századbeli és a régi királyi nagy pecséték viasz és gyps lenyomatái is. Az asztal alatti deszkán pedig egy éiselirozott apró lemezekből álló sárga rézsodrony páncél látható.

A terem két ablaka közt felállított üveges asztal az úgynevezett kisebb művészetek (Klein Kunst) műtárgyai számára van fenátartva, melyek között az aranyművesség tárgyai közül megemlítendő egy múlt századbeli nap alakú kis szentségtartó (Sonnenmonstranz), valamint négy darab aranyozott esésze is; az egyikén olvasható: Eisen war ich, Kupfer bin ich, Gold bedeckt mich. — Egy két fülű aranyozott ezüst esésze, oldalában több érdekes lengyelpenz van beolvasztva; de úgy, hogy azoknak mind a két oldala még jól kivehető és sértetlen. — A harmadik SI betűkkel van jelölve s következő körirattal bír:

WJ. BSZTEND. AJÁND. GOMBK. CZECHPOL. 1691.

A fenekén III-dik Zsigmond lengyel király 1550-ből származó ezüstpenze van beolvasztva.

Végre megemlítésre méltó egy, Berczay Ödön élökünk által adományozott, szép virágos díszítmény nyelű zománcozott vörös réz korsó (Kupfer oder Lihousiner Email), valószínűleg francia mű, de stíljénél fogva valószínűleg francia mű.

Ezen asztal alatt van a pipagyűjtemény. Legbecesebb darab mindenesetre a Krajtyuk László által adományozott nagy tajt pipa, renaissance stílus díszítésekkel, turquisekkel s rubinokkal kirakva; mondják, hogy Petrichy püpfaja

volt. — A fából faragott és befestett pipa valódi monstrum. — A fekete agyagból égetett s török díszítményekkel ékeskedő debreceni pipák pedig szép formájuk által tűnnek fel.

A IX-dik számú üveges szekrényben a fadaragászati művek vannak elhelyezve, ugymint: gót architecturái részletek a kassai és kémárki templom csúcsíves oltáirairól; — egy esinosan faragott és jól mintázott mascarón a híres löesei orgonáról; mézeskalács minták, egy esinosan s izléssel faragott feszület, számos darabokból művésziösen összerakott gyertyatartók (a nemzeti múzeum ajándéka); végre egy izléssel faragott kancsó, felületén mulató túrsasággal s ezen verssel:

Nehmt den Becher in die Hand
Singet frohe Lieder.
Es lebe nser Freundschaftsband
Und alle lustigen Brüder.

Ezen kancsó üveg fenékekkel bir s Novelli Antal úr ajándéka. Pestről. Ugyanitt van elhelyezve az Alexy Ödön vésnök által valódi művészi izléssel faragott bot, „feketehegyi emlék 1874.” véselt felirattal s szép díszítményekkel.

Megemlítésre méltó az ezen szekrény parkányzatán álló esinosan esztorgályozott rokka, melynek lábai telefűt csonttal, kereké pedig tükörrel vannak kirakva; valódi remekmű (Eder Istváné asszonyság adománya). A szekrény oldalán függ s bizonyosan valamelyik műve lebeg repülő galamb, karmiban két lefőgő kancsón egy különös szerkezetű hármas kerekét tartva, a láncszemek egy darab fából faragvák, mert azokon a köz összeillesztés legkisebb nyoma sem vehető észre. A galamb diátára ragasztott tédnán olvashatni a kezdődött (t. i. ezen munka) 1853. márc. 25-én tíz órakor reggel, a végződött 1854. febr. 28-kán 10 órakor reggel. (A nemzeti múzeum ajándéka).
A terem hátulsó részében, mely azonban egy udvari ablak által kelően van megvilágítva — áll a X. számú üveges nagy szekrény, melyben a himzett szövetek őriztetnek, és pedig a legrégebbe a XVI. századbeli primitív egyházi szövetektől kezdve egészen a legújabbkori pompás himzésekig. Különösen megemlítendő a szekrény elején a csavnikai (Sáros) kath. templom oltár terítőjének (Mappa altáris) bordour részlete két díszítményekkel; továbbá a niklovai felső polyánkai s kruszlyovai régi orosz fatemplomokból származó himzések, melyek stilizált virágok és madarak alakjaival egész díszszegélyeket képeznek.

Szép s festői hatásúak a XVII-dik századbeli oltártakarók szegélyei, melyeknek feketés-szürke színű, stilizált ornamentjei tökéletesen megfelelnek a renaissance izlésnek, s a vászonra nyomtatva vannak. Mindezen munkákat azonban szépségre nézve hasonlíthatlanul fölülmulja egy XVII-dik századbeli, zöld selyemmel és aránnyal gazdagon himzett párnahaj szegélyzete; Dávidko Istvánné asszonyság ajándéka.

szőnyegek (geschorene Teppiche) a boltzat alatt lévő félköríves falrészekben (Lünetten) pedig Madarász, Vietor, Pulszky, Ferenc, Kölcsey, Ferenc, Somebich Pál s Orlay Samu arcképeit, féldomborműben — men profil — ábrázoló gypsmedaillonok vannak felfüggesztve. A terem boltzataról függő két csinos üvegcsillár közül az egyik, valódi velencei kristály üvegből készült, belül aranyozott üveggombbal, gr. Csáky Rudolf, a másik — egyszerűbb Schaller üveges ajándéka.

Végezre megemlítsük a terem egyik ablaka mellett egy cónsolán álló s egyöngyházzal mesterileg kirakott, múlt századbéli feszület, mely állítólag Jeruzsálemben készült, s különösen stilszerű ornamentációja által tűnik ki. (Soós Gusztávné szül. Luzsénszky bárónő ajándéka).

Ezekben az I. terem műregiségeit nagyjából megismergetve s leírva, lássuk most a II. számú kisebb terem nevezetességeit.

Ezen terem nagyobb részét a numizmatikai gyűjtemény foglalja el, és tekintve a régi érme- és pénzek tetemes számát s némely ritkán előforduló példányt, természetesen történelmi szempontból elég érdekessé. A régi pénzekből a XV. és XVI. számú üvegcs asztalon vannak elhelyezve. A római érmekek közt a következő jól fentartott példányok találhatók: Maxentius, Probus, Constantinus, Diocletian, Faustina, Gallienus, Caracalla, Traján, Germanicus, Severus, Justinian. A régi magyar és lengyel pénzek közt szintén érdekes darabokat találhatni, melyek azonban jelenleg rendezetlenül vannak elhelyezve. A XVII. dik számú üvegcs asztalon az emlékpénzek (Gedenkmünzen) vannak elhelyezve. Különös szépségű féldomborművekkel a következők bírnak: Batthyányi Lajos, Mária Terézia, gr. Teleky László, Garibaldi, II. Gyula, IV. István, IX. Pius pápák, továbbá IV. Károly császár, Kazinczy Ferenc, Luther Márton, Toldy Ferenc, Kossuth Lajos, Tizian, Alphonso Cardinalis, Litta milánói érsek, Bartakovics egri érsek, Chateaubriand és Széchenyi István emlékpénzei.

A szekrények feletti falon pedig, a Klimkovics testvérek és Loós József által adományozott cameák igen jól sikerült gypslenomatai vannak rájuk felfüggesztve, melyek a görög antik művészet kifejltségéről tesznek fényes tanubizonyságot. Az ily cameák domborműveinek classicus szépségét csak akkor vagyunk képesek teljes mértékben méltányolni, ha azokat újabbkori érmeinkkel hasonlítjuk össze.

A teremajtó melletti XVIII. számú szekrényben utolsó szabadságharcunk emlékei őriztetnek. — Van itt a többi közt egy honvéd tiszt attila, egy huszárdolmány aranyzsinórrattal, a 42-dik honvédzászlóalj zászlójának nemzeti színű szalagja: „Szent az ügyünk, nem rettegünk, Szabó Mária“ aranyhimzésű felirattal. — Továbbá Szemere Bertalan 1848-diki minister biborvörös attilája, aranyzsinórrattal; Révész György 9. zászlóalj honvédfőhadnagy s korán elhalt művésznök tisztí veres sapkája, s több kardkötő.

E szekrény mellett egy kis asztalkán áll a báró Luzsénszky Pál által fogságában valódi műizléssel készített, freiburgi dóm famintája, melyen még

a legkisebb részletek is nagy gonddal vannak kidolgozva, — sőt a kapuzatán keresztül jól kivéhető még a dóm belsejének szerkezete is; e modell minden esetre irremekmű a maga nemében.

A terem falait több kép díszíti; így Benczúr Gyula Münchenben lakó hírneves művészüik legszebb műveinek fényképei, mint: II. Rákóczy Ferenc elfogatása a sárosi várban, — XVI. Lajos s Mária Antoinette, gyermekeivel a Versaillesi vár ostroma alkalmával, — és XV. Lajos Dubarry boudoirjában“ című képek. — Ugyanitt függ b. Luzsénszky Pálnak, Simonyi által festett arcképe is, a mellette lévő fehér tollon olvasható még az: „Átok fogta meg a magyart, mert az soha együtt nem tart“.

A Trefort Ágoston minister úr ö exellentiaja által múzeumunk számára küldött — a Mátyás és neje Beatrix királyné mellképeit ábrázoló gypsöntvény, a falsík közepén van elhelyezve. — Ezen féldomborművek eredetije a bécsi ambrási gyűjteményben van jelenleg.

Az ablak melletti üveges fedelű asztalon pedig, — mely azonban csak ideiglenesen van itt elhelyezve — Rottauscher ezredes és Holländer úr által adományozott chinai és japáni tárgyak őriztetnek. Megemlítendők ezek között a rizspapíron festett chinai képek, nyomtatott képes könyvek és újságok, a chinai műpar mind megannyi bizonyítékai.

A régiség osztály műtárgyainak általános ösmertetését ezekben bevégezve, reméllem, hogy jóllehet évkönyvünk szűkre szabott kerete miatt csak a nevezetesebb tárgyakat említettem meg, a részletes catalogus elkészültéig ezen rövid leírás is elégséges leendő a múzeumunkat látogató tisztelt közönség tájékozására.

potius citra temeritatis notam, an ter felicem ventura scribet aetas? problema esto. Si profana cum sit sacratas ambiat manus, reatu liberam pronuntiabit pietas; ut quae vicariae Dei substrata potestati, indulgentiam simul impertiet ac absolutionem. Sed neque temeritatis notam inuri sibi reformidabit, ut quae tot succussa turbinibus, tam acribus ingeniorum vexata conflictibus, beatiorem nuspam, ac apud TE ANTISTES REVERENDISSIME aram refugii reperi-
tura sit, religioni magis ducens, conspicuas adeo praetergredi aedes, tot jam ante illustres gratias, mutuas sibi cum veneratione gratias non injuria repeti-
turas. Illud ergo pietatis esto, felicitatis istud; ibi ad ejusdem Gentilitiae columnae Tuae basin Philosophiam meam pedem figere, super cujus vertice stat, stetitque Domus Domini firmiter aedificata, ILLUSTRISSIMO ECCLESIAE AGRIENSIS PRAESULE Vicarias a TE vires jam olim deposcente; ibi gloriae avido Philosopho stationem metari, ubi et incincta columnae laurus immarcescibilem triumphum sibi sumpta lauream et eminentes in apice flores, Fructus spondeant uberrimos honoris et honestatis. Neque enim vereri fas est, fructibus, qui in Deum, ejus Ecclesiam una ac rem communem compluribus jam ante annis communiione sanctae redundarunt, privatum quempiam defraudandum minus domesticam vitae haereditatis participatione excludendum. Eminens ceu in aprico meritorum conspicua virtus TUA illustrissima, ut cui ergastulo et latebris interdictam; omnium in se accendere affectus, intuentium corda innocenti furto surripere natura est; adeo in utilitatem publicam sui communicativa, ut dum studeat deesse nemini, sibi privataeque quieti deesse nil pensi ducat. Trahit amabili quadam vi in obsequium sanctae voluntatis late diffusa exempli fragrantia, vigil ceu in specula eminentis oculi sollicitudo, industrius in agro Ecclesiae Divini cultus ardor ac Religio, lectissima, vel extra Delphos, in emolumentum commune, a TE deprompta oracula: quae omnia, dum virtutem TUAM infulatam eo in pretio posuere, nemo est, qui ambigat, posse repertum in Te par illud beatum copulatae cum Sapientia sanctitatis, thronum Dei duobus fultam Cherubinis non immerito appellari. Desino TUAM jam amplius lacessere modestiam; cumque in reserato sibi benignitate TUA Charitum rividario (quod perennare censuit Aristoteles) Philosophia mea ter felix conquiescit, TIBI ANTISTES REVERENDISSIME nominis immortalitatem quam auguratur, affectu advoveo venerabundo.

Illustrissimae et Reverendissimae Clientis devotissimus
Dominatiois TUAE FRANCISCUS BOKROS.

UNIVERSA PHILOSOPHIA.

IN ALMA EPISCOPALI UNIVERSITATE CASSOVIENSI

Anno M.DCCVIII. Mense Die

publice propugnabit

Reverendus Dominus FRANCISCUS BOKROS, AA. LL. et Philosophiae Baccalaureus, et pro suprema Ejusdem Laurea Candidatus, Seminarii kisdiani S. L. R. H. Alumnus:

PRAESENTIAE

R. P. GEORGIO SZTRELLAR, Societatis Jesu, AA. LL. et Philosophiae Doctore, Ejusdemque Professore Ordinario, ac pro tempore Facultatis Senior.

EX LOGICIS.

1. Logica Artificialis habitualis, est scientia dirigens intellectum in ordine ad eliciendas Operationes rectas; Simpliciter practica et secundum quid speculativa. 2. Habitus illius docens et utens realiter non distinguuntur. 3. Objectum adaequatum Logicae, sive attributionis est recta intellectus operatio in communi. 4. Virtus significativa vocum consistit in extrinseca impositione fastidiorum non retractata. 5. Ex vi praesentis impositionis, aequae immediate significant res et conceptus. 6. Veritas, et falsitas est semextrinseca actibus. 7. Potest aliqua Propositio contingens mutari de vera in falsam et e contra. 8. Datur determinata Veritas vel Falsitas de Futuris contingentibus. 9. Conclusio non pendet essentialiter a praemissis. 10. Concessis tamen praemissis recte dispositis et penetratis necessatur intellectus ad assensum conclusionis necessitate contrarietatis et contradictoriae. 11. Possunt conjungi in eodem intellectu actus scientiae, Fidei et Opinioni circa idem objectum materiale.

EX OCTO LIBRIS PHYSICORUM

Principia Corporis naturalis tum in facto esse tum in fieri sub conceptu generationis praecise sunt tantum duo. 13. Tria vero sub conceptu mutationis. Materia nempe, Forma et Privatio, quae principiat quando ultimo est. 14. Datur materia prima hujus existentia physice demonstrari potest. 15. Quae licet sit subjectum primum omnium generationum, et corruptionum, est tamen ingenerabilis et incorruptibilis. 16. Materia prima appetit aequaliter omnes formas substantiales, licet quoad perfectionem inter se inaequales. 17. Supposito miraculo spoliationis materiae omni forma materia sic spoliata conservaretur Actione nec quoad modum super naturali. 18. Dantur defacto Formae substantiales non solum in homine, sed in aliis quoque corporibus naturalibus. 19. Quae tamen non sunt tota quidditas, et essentia compositi. 20. Possunt de absoluta potentia duae Formae substantiales adaequatae et non subordinatae recipi in eadem parte materiae. 21. Negationes et Privationes Formales Objectivae nihil omnino sunt in se, quamvis concipi possint cum fundamento in se, quando eum veritate concipiuntur. 22. Dantur Modi. 23. Implicat modus ad modum in eodem genere. 24. Totum non distinguitur realiter a partibus simul sumptis. 25. Natura est principium et causa motus et quietis, in eo, in quo est primo et per se, et non secundum accidens. 26. Violentum est cujus principium est

foris, nihil conferente eo cui vis est illata. 27. Causa est principium tribuens esse limitato perfectionis termino. 28. Naturaliter solum repugnat eundem affectum procedere a duplici Causato tali efficiente; hinc divinitus non repugnat mutua causalitas inter causas Physicas. 29. Causae secundae habent veram efficientiam; Accidens vero nec partialiter producit substantiam. 30. Causa prima concurret immediate ad omnes Causarum secundarum effectus, eas tamen non praedeterminat physice ad operandum. Causas tam liberarum, quam necessarias determinat Deus quoad individuationem, effectuum indiscernibilium respectu talium causarum. 31. Creatio est productiv rei ex nihilo subjecti. Supposita sententia, quod quidlibet elevari possit ad quodlibet ubi non est specialis repugnancia, potest Creatura elevari ad creandum instrumentaliter. 32. Causa materialis est vera et propria causa formarum materialium, et intrinseca compositi. 33. Causa Finalis est, ejus gratia aliquid fit. Propter finem operari proprie potest sola creatura rationalis. 34. Actio transiens, non recipitur in agente sed in passo. 35. Locus extrinsecus, est ultima superficies corporis primo ambientis immobilis. Intrinsecus est ubicatio realiter distincta a relocata et loco extrinseco. 36. Penetratio duorum corporum completorum, aut unius circumscriptiva, vel diffinitiva replicatio naturaliter dari nequit. 37. Res in duplici loco posita plus potest, quam in uno solum. Vacuum abhorret natura. 38. Tempus intrinsecum est duratio, entitas modalis contradistincta a re durante, et tempore extrinseco. 39. Implicat duratio, quemadmodum et ubicatio indivisibilis. 40. Repugnat in creatis omne infinitum Cathegorematicum. 42. Est tamen possibile Syncathegorematicum. 43. Continuum tam permanens quam successivum componitur ex partibus actu distinctis finitis, potentia tamen et virtualiter infinitis.

EX LIBRIS DE MUNDO ET COELO.

44. Mundus, qui de facto unicus est, et in suo genere perfectus, nec quoad entia permanentia, nec successiva, aut est aut esse potuit ab aeterno.

45. Coeli sunt compositi ex materia et forma, moventur tantum ab extrinseco.

EX LIBRIS DE ORTU ET INTERITU.

46. In generatione substantiali conversiva, aliqua accidentia corrupti, manent in genito, atque adeo non datur resolutio usque ad materiam primam.

47. Elementa sunt quatuor, ignis, aer, aqua, et terra, in mixtis tantum virtualiter existunt: in suis locis naturalibus, non ultimis gravitant et levitant. Datur aliquando quies projectorum in puncto reflexionis.

EX LIBRIS DE ANIMA.

48. Anima est actus primus corporis naturalis organici, potentia vitam habentis. In uno vivente nec simul nec successive dantur plures animae. Anima rationalis est spiritalis indivisibilis et immortalis ex natura sua indistincta realiter a suis potentiis.

40. Eps. nominaliter acceptum, non transcendit, formaliter differentias. Datur possibilitas intrinseca rebus possibilibus. Implicat distinctio Scotistica non item precisiones, objectivae. Distinctio realis, consistit in rei cujuslibet haecceitatem. Universale a parte rei, implicat. Implicat etiam species essentialiter multiplicabilis. Relatio praedicamentalis et transcendentalis in abstracto sumpta consistit in sola ratione, fundandi, adaequata, in concreto vero constituitur etiam per fundamentum. 50. Deus existit, cuius existentia, ratione naturali est demonstrabilis.

O. A. M. D. G.

BARTHPHAE.

Amint fentebb megjegyeztem, nem valami nagyfontosságú ez iránt tárgyát mindössze is egy, Bókros Ferencz nevű papnövédeknek, a kassai püspöki egyetemenél a bölesészottudori rangfokozat elnyerésé végett, 1708-ban nyilvánosan vitatott tételei képezik; melyek ugyan mint ilyenek felebrészhetnek a közérdekeltséget, ha keltök korának bölesészeti eszmekörét egyedül belőlük ismerhetők meg, vagy legalább arra, valami eddig ismeretlen irányból vetnének világot. De mint tudjuk, az ez időből származó jezsuita munkák, tankönyvek, oly nagy számmal találhatók minden régibb intézeti, kolostori sőt a magán könyvtárakban is, hogy a tudományak terjedelme, közlése s iránya ügyében általuk elfoglalt álláspontot illetőleg, a legesekélyebb kétely sem mérülhet fel. Az előtünk fekvő tételekben is mérőismert dolgokra akadunk. A rajtuk előmlő hang félremagyarázhatlanul a nominalismus és realismus koráé, a verulami Bacon által, a fejlődés képes bölesészeti legnagyobb ellenségeül tartott aristotelismusé. Bennök a philosophia nem mint öncél jelenik meg, hanem mint eszköz, mint a pozitív theologia tételeinek, a fogalmi analysis s az ez alapon szőtt syllogismusok segélyével bizonyító eszköze.

És ez, tekintve az időt, körülményeket, az egyetem alapításának intencióját, nagyon természetes. Római kath. egyházi intézmény volt, a Felsőmagyarországban erősen terjedő protestantismus ellensúlyozására. Frankl Vilmos, A hazai és külföldi iskolázás a XVI-dik században című munkájának 60-dik lapján írja, hogy Midőn Draskovits György, bíbornok a jezsuiták visszahívását Magyarországra sürgette, és 1586-ban a türéczi collégium megalapítását kivitte, főleg azon céllal beeggett szemé előtt, hogy a pápnevelés ügyének újabb lendületet adjon. Azonban a helynek távolsága, és kedvezőtlen fekvése megghusította ezen szándékát. És a szentszék bécsi követ, 1588 körül Rómába jelenté, hogy egész Magyarországon nem létezik tanoda, melyben hittudományi előadások tartatnak. Elbajon akként akartak segíteni, hogy a türéczi collégium Kassára helyeztetnék át. A námtius terve szerint, itt legalább 100 ifjút kellene nevelni, felelészben a király, és felelészben a török hódoltság területéről. Számítása szerint az egész növelési fontartása évenként

10,000 tallért igényelne, melyet egyházi javadalmak adományozása által lehetne az intézetnek biztosítani. Innen következtetve tehát, már a 14-ik században szóban forgott Kassa, egy, a jezsuiták vezetése alatt álló nagyszerű papnövelde székhelyéül. E terv azonban fogantatásatlanul maradt egészen a 17-dik század közepéig, midőn annak Kisdy Benedek egri püspök, kérdéses egyetemünknek, Jászón 1657 febr. 26-án 40000 tallérral történt megalapítása által, kibővített alakban létet adott.

Nekeim nem céloim ez alapításnak és ezen egyetemnek történetét megírni, nem annál kevésbé, mert újabbán többen foglalkoztak e kérdésekkel; így dr. J. Plath az 1860-dik évben megjelent Kaschauer Chronik című munkájában, Nátafalussy Kornél a kassai premonstrói főgymnásium 186²/₃-ik, Károly György egyeletünk kedves emlékü volt titkárja pedig ugyanezen gymnásium 187⁴/₅-ik évi értesítőjében. Akit tehát az ügy bővebben érdekel, megtalálhatja az idézett helyeken. Fentebbi állításom indokolásául azonban, I. Leopoldnak Grácban, 1660. aug. 27-én kelt: s a Plath művében egész terjedelemben közölt. B u l l a a n n a a - b ó l azon részt, mely a királyilag jóváhagyandó egyetem célját, működés körét, és jogait terjeszti elő, mégis ideiktatom.

A meglehetősen terjedelmes okmány bevezető soraiban a zilált társadalmi viszonyok, szomorú állapotok jelzésével foglalkozván, határozottan kimondja, hogy a bajon egyedül az ifjúság helyes neveltetése segíthet; és így folytatja: Quam cum his temporibus ab ullo mortalium genere, ac statim totius orbis christiani, imo et ipsorum hostium dulcentibus testimonio majori, ac certiori fructu, successu, ac methodo praestari dignoscantur, quam ab Religiosis, VII. Societatis Jesu Patribus, et Clero Fidelis, nostro Reverendis Benedictus Kisdy Episcopus Agriensis CC. Heves, eto. Supremus, ac Perpetuus Comes, nec non Consiliarius, nostro postquam Gratias Dei, et SS. condam Imperatoris Ferdinandi III. ante 12 annos ad Episcopatum Agriensem promotus erat, nil adeo in votis habuit quam ut obligationi suae pastorali, et aliorum de se expectationi quocummodo satisfacere posset; dumque se in hoc afflictissimo, et haereses, et Sectas hujus Regni nostri Apostolice ut dictum est, statu in diversas verteret partes, remediandae oppressae, et vix non penitus suppressae Religionis catholicae, causa, denique nullum aliud magis efficax, praesertim pro illis Hungariae Superioris partibus remedium reperit, quam si aliorum ejusdem Regni nostri, Apostolice. Praelatorum et potissimum Fidelis nostri Reverendissimi D. Georgii Lippay Archiepiscopi Strigoniensis, alia inter Patriae Hungariae praestita opera pii Fundatoris vivi Collegii ac Novitiatus, Soc. Jesu Trenchinii, nec non pie memoriae Cardinalis Pazmany Fundatoris Academiae Tyrnaviensis zelo, ac pio exemplo excitus, eidem Societati Jesu in illis partibus Superioris Hungariae, idque in Libera Regia Civitate Cassoviensi Diocesis suae, velut portu, et clavi omnium bonorum, et malorum, Regni hujus nostri, his in circumstantiis constituti, (quod et idem Cardinalis Pazmany summe moliebatur, nec tamen consequi potuit, sed morte pia praeventus jam dicto Benedicto Kisdy Episcopo Agriensi partem hanc exornandam reliquit) Academiam, seu Studium Generale juxta Constitu-

tionem Societatis Jesu fundaret, et erigeret, prout liberalissime ac munificentissime fundavit, et erexit, dum e proprio suo Peculio 40,000 Imp. seu 60,000 fl. in dotem jam dictae fundationis assignavit; quae adeo pia, ac zelosi Fundatoris pia, utilis, ac necessaria Fundatio, ut eo firmior, solidior, ac omnino perennis permaneret, Nobis debita, cum instantia humillime supplicavit, quatenus non solum ut Rex Hungariae, sed etiam ut elect. Romanorum Imperator Gymnasium illud seu Universitatem in L. R. civitate nostra Cassoviensi in quodam Domo Regia a. Gloriosissimae Reminiscendae Ferdinando III. Progenitore, et Antecessore nostro desideratissimo, cum adjunctis aedibus, et spatiis in habendo finem jam antea partim dono Civitatis obtentis, partim proprio aere comparatis, perpetuum donata per ipsum dotatam, et erectam, Regia, et Imperiali nostrae Potestate, et auctoritate approbaremus, et confirmaremus; atque juxta tenorem Fundationis nobis exhibitum consuetis, ceterarum per orbem Christianum praesertim per Regna nostra haereditaria, per Imperium nostrum Romanum, Academicarum Privilegiis, ac Immunitatibus Bulla nostra aurea exornetamus; insuper ut eandem Universitatem cum totali sua Dote, et Collegio cumque omnibus Bonis, ac Personis ejusdem Universitatis ac Collegii contra quosvis impetitores in Nostram, nostrorumque Haereditum specialem, ac paternam protectionem acciperemus, ut tam ipsi Professores, quam Academici Studentes more aliarum Academicarum suis solitis gaudere possint Juribus, ac Privilegiis; praesertim omnibus cujuscunque Status, ac conditionis Potestati Nostrae subiectis serio, et clementer demandamus; quatenus ad Gradus academicos in Academia Cassoviensi rite promoti in aliis quoque Academicis et Universitatibus Capitulis Ecclesiasticis non secus agnoscant, ac admitti debeant, quam si in quacunque Antiquissima, ac Celeberrima Universitate dictos Gradus academicos fuissent consecuti; denique ut eandem Universitatem Cassoviensem in regno nostro Apostolice auctoritate erectam ceteris Provinciis Austriae Universitatibus Societatis Jesu signanter Viennensi et Graecensi uniri, ac incorporari Benigne, et clementer volumus, et faciamus.

Az universitas episcopalis cassoviensis tehát, címéből, de különösen e sorokból következtelve, határozottan felekezeti intézmény volt s fennállása a jezsuita rend életével a legszorosabb összeköttetésben állott. Léttalapjai e rend eltörlésével, ha nem is veszett el, szükségképen, mindenesetre megingott, és meg annál is inkább, mert nagy értéket képviselő magánalapítványai, a jezsuita birtokokkal együtt a kormánykezelése alatt lévő Fundus studiorumhoz csatoltattak.

Mária Terézia kormánya elegendőnek vélte egész Magyarország számára az egyetlen egyetemet, azért a miénkhez hasonló nagyszombati jezsuita főtanodát az orvosi facultással kibővítve, Universitas hungarica név alatt, 1777-ben, átvitté Budapestre, a kassait pedig, amint bevezető soraimban is megjegyeztem, egyszerű jogakadémiává degradálta.

Ha már most az ezen eseményektől bennünket elválasztó száz év után, a következő fordulatnak felsőbb tanúgyunk s általában művelődésünkre gyá-

korolt befolyása felett akarunk ötletet mondani; bármely oldalról végyük is a dolgot, nagyon nehéz a hozzászólás. Hogy azokvetlenül számbaveendőknék csak legfőbbjeit említssem, először is a felekezeti érdekek szempontjával kellene megküzdeni; mert tagadhatlan, hogy az új alakulás folytán a protestantismus nyert, a katholicismus veszített. És hogy e veszteség nagyon is érzékeny volt, következtethetjük azon tudatból, melyelyel a protestánsok a hasonló jezsuita főtanodák hordereje iránt bírtak. Így Erdélyben már a XVI-ik század vége felől, az 1588-iki megyési országgyűlésnek a jezsuiták ellen felhozott panaszai között olvassuk, hogy „A fiúkat atyjuk okarjaiból kiszakítani, és bennünket gyermekeinkkel együtt, kikezelve, hálójukba keríteni szándékok. Kolozsvárt A kadémia név alatt erősség épült ellenünk. (Lásd Frankl V. fent. id. munk. 11. d.) S ha most a tárgyat kiakarván méríteni, szorosán a gondolatok fonala mentében haladunk, egyenesen azon kérdéssel találjuk szemközt magunkat, hogy melyik felekezet nyeresége vagy vesztesége volt nagyobb jó vagy rossz államéletünk s fejlődésünk tekintetéből? Már pedig, hogy ezen kultortörténelmi fontos témának fejtegetése mily messze vezet, minden magyartudás nélkül is könnyen látható. — Másodszor, tudjuk azt, hogy a kath. főtanodákban az előadási nyelv ugyan a latin volt, mindamellett Erdélyben úgy mint itt a felvidéken, a felekezetek egymás ellen küzdő hittudósai, a nagy közönség előtt is értékesíteni akarván arguméntumaikat, figyelemre méltó tevékenységet fejtettek ki a vallási vitairódalom terein — magyar nyelven, ami az akadémiák mint gyűpontok eltörlésével ha nem is szűnt meg végképen, élénkségéből minden esetre nagyon sokat veszített. És hogy ez, anélkül is fejletlen irodalmi nyelvünkre nézve hátrányos befolyással volt, meggyőződhetünk ha számba vesszük, hogy a vitairatoknak egyéb tárgyu művek hiányában tudományos prózánk mégis csak köszönt valamit. De más részt meg nem nagyon bánkódunk utánok; sőt boldogoknak érezzük magunkat, hogy megszabadultunk bennök a kedélykeserítő, közszellemet egyetértést, harmonicus törekvést, sokszor a családi békét zavaró nagy factorok egyikétől. — Végre harmadszor, több oldalról vitatott és még most is nyílt kérdés, hogy vajon a sok mindenféle apró jogakadémia és időközben keletkezett lyceumok helyett, nem lett volna-e s jelenleg is nem lenne-e célszerűbb, a budapesti és a légközelebb megnyitott kolozsvári teljes egyetem mellett, még vagy három csónkát, — jogi és bölcsészeti facultással — szervezni? E gondolatnak alapját természetesen a tudomány méltósága által követelt egyenrangúság és emellett az értelmi elsőségért vívott minden téren oly fontos verseny képezi, melyre nézve a különböző fokozatok által adott hátrányos álláspontnak már maga a tudata is vágylohasztó, erőérintő akadály. — Enn itt, a különféle érdekek ezernyi szálaival összekuszált ezen fő és értelmező mellékkérdéseket csak jelzem, de taglulásukra, márcsak azért is mért nem e hasábkra valók, de meg különösen azért, mert sokkal nagyobbaknak érzem és tudom, hogy sem velők álló eredménnyel megbirkózhatnám nem vállalkozom. Annak azonban, mint saját meggyőződésemet mégis mindenesetre

kifejezést adok, hogy ha talán veszteség háramlott is magasabb oktatásunkra a verseny nélküli egyetlen egyetem mellett, azt a népnevelésnek, alsó- és közép tanügynek, újabb időkben történt hatalmas előbbrevitele bőven ellensúlyozza.

Helyesen cselekszik a magas kormány, ha figyelmét első sorban e terre irányozza, ha a dolgok természetes rendje szerint nem felülről kezdi az építkezést, hanem alulról. Kellően előkészítve így, a jól szervezett minden rendű alsó- és középtanodák által az egyetemek arra való contingensét, állítsa majd fel az egyetemeket azon körülmény beálltával, midőn nem azok szükséglik a hallgatókat, hanem megfordítva. És erősen él bennem a hit, hogy ekkor Kassa, mely különben számos, népes, közép és szaktanodái által — tekintve, hogy főiskolája 1741-ben érte el a hallgatók számának maximumául az 522-öt — forgalmi tekintetben eddig is teljesen kárpótolva van, mint Magyarországnak egyik legnevezetesebb vasúthálózati, hatóság-, törvénykezés- és katonai pontja, mint éjszakfelé a nemzetiség védbástyája, de meg már csak azért is, hogy egy századnál tovább volt nevezetes magánalapítványokból fenntartott egyeteme. — A számításból semmi esetre sem fog kimaradni.

1 §

Cime, székielvs

Az egyet. "Elsőmagyarországi Művelődési" című vizel
Szék helye: Kassa

2 §

Célja

Az egyetemen felállítandó tanterv megnevezése. Az egyet.
feladatjai közt:

- a) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- b) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- c) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- d) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- e) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- f) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- g) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- h) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- i) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- j) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- k) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- l) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- m) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- n) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- o) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- p) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- q) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- r) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- s) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- t) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- u) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- v) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- w) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- x) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- y) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- z) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés

3 § végül

- a) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- b) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- c) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- d) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- e) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- f) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- g) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- h) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- i) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- j) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- k) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- l) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- m) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- n) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- o) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- p) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- q) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- r) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- s) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- t) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- u) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- v) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- w) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- x) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- y) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés
- z) a mag. földrajz történelmi, földrajz, geográfia, művelés

kifejtését azok, hogy ha talán veszélyes hátrahalt is magyarázó oktatásunkra a városny belkülti egyetem mellett azt a népművelésnek, alsó- és középfokú tanítványok újabb törekvéseiben talán a legfontosabb részét képezi.

Helyesen eszelik a magas kormány, ha figyelmét az ország történetére irányítja, ha a dolgok természetesen rendje szerint nem felőlől kezd az építkezést hanem alólól. Kellően előkészítve így a jól szervezett minden rendű alsó- és középfokú iskolák által az egyetemnek arra való segítségét állítsa majd fel az egyetemeket azon körülményekkel, melyek minden nem azok szükséglik a hallgatókat hanem megfordítva. Ez esetben el kéne a hit, hogy akkor Kassa, mely különben számos népos közép- és szakiskola által — tekintve hogy a középiskola 1741-ben érte el a hallgatók számára maximumát az 1823-ot — talán tekintve az újabb fejlődésnek van mint Magyarország egyik legelőkelőbb és legelőkelőbb tanintézményeinek és katonai pontjának, mint

A Felsőmagyarországi Múzeum-egylet a alapszabályai.

1. §.

Címe, székhelye.

Az egylet „Felsőmagyarországi Múzeum-egylet“ címet visel.
Székhelye: Kassa.

2. §.

Célja.

Egy Kassán felállítandó felsőmagyarországi múzeum létesítése. Ez pedig feladatúl tűzi ki:

- a múlt, főleg helyi jelentőségű történelmi, őskori, geologiai, művészeti, irodalmi és műipari emlékeinek és maradványainak, különös tekintettel a helyi egykori gazdag magyar irodalom termékeire;
- a jelenkor történelmi emlékeinek, táj- és népművelési adatainak, földtani leleteinek, a nyers termékek kitűnőbb példányainak, az ipar és művészet remekeinek összegyűjtését, rendezését s tanulmányozás végett való kiállítását.

E végből:

- a kutatásokat eszközöl lappangó emlékek után;
- körülményeihez képest vásárlások által megmenti a múzeumra nézve érdekes tárgyakat a megsemmisítés vagy elhordás veszedelmétől;
- alkalmas módon felügyeletet gyakorol a véletlen leletek fölött;
- a tulajdonjog fentartása mellett megőrzés és kiállítás végett elfogad minden régészeti és művészeti műkincset, műiparremeket és a felsőmagyarországi természetrajzi viszonyokat jellemző tárgyakat;
- felhasználja a társadalomban nyilvánuló alkalmakat a múzeum körébe eső eszmék népszerűsítésére és terjesztésére;
- a táruk gyűjteményeit nyitva tartja nemcsak a közművelődés iránt érdeklődő közönség, de a helyi s közelvidéki tanodák előtt is.

3. §. A tiszviselők a következők: A

A múzeum szervezete s ügyrendje.

A múzeum szervezetéről és ügyrendjéről külön szabályzat intézkendő.

5. §.

A múzeum pártfogója.

A múzeum Kassa városának pártfogása alatt áll.

A tiszviselők köztartásaköre.

Az egyesület tagjai.

Az egyesület tagja lehet mindenki, aki ez iránt szándékát bejelenti, és az alapszabályok szerinti kötelezettségeket teljesíti.

Az egyesület áll: rendes és tiszteletbeli tagokból.

A rendes tagok ismét alapító vagy pártoló tagok.

Alapító tagok, kik legalább 100 forint készpénzben vagy értékű papirokban az egyesület rendelkezésére bocsátják.

Pártoló tagok, kik magukat három egymásután következő évről, legalább 3 forint évenkénti tagdíj előleges lefizetésére kötelezik.

Tiszteletbeli tagok, kiket a közgyűlés bilyenekül kijelent.

6. §.

A tagok jogai.

Az egyesület valamennyi tagja a múzeum helyiségeit és kiállításait díjmentesen látogathatja.

Tiszteletbeli és alapító tagok, az igazgató választmány üléseiben tanácskozási joggal résztvehetnek.

7. §.

Pártoló tagok kilépése.

Pártoló tagok, ha a három évi kötelezettség lefolyta után kilépni kívánnak, tartoznak kilépésüket a választmányának bejelenteni, különben kötelezettségük továbbra is fenállónak tekintetik.

8. §.

Az egyesület kormányzata.

Az egyesület ügyeit az igazgató választmány vezérli, mely 30 választmányi tagból és az alábbi elősorolt tisztségviselőkből áll, kiket első ízben az alakuló, jövőben a rendes közgyűlés a rendes tagok közül 3 évre választ.

A tisztviselek a következők:

- a) az elnök,
- b) a két alelnök,
- c) a titkár,
- d) a három múzeumőr.
- e) a pénztárnok,
- f) az ellenőr,
- g) az ügyész.

9. §.

A tisztviselek hatasköre.

a) Az elnök az egylet képviselője a hatóságok és harmadik személyek irányában; ő hívja vagy hivatja össze a közgyűlést és a választmányi üléseket, mindezekben elnököl, s a szavazatok egyenlősége esetében szavazatával dönt.

A tisztelet- és alapító-tagsági okleveleket ő írja alá az egyleti titkár ellenjegyzésével.

Sürgösb fizetéseket az igazgató-választmány utólagos jóváhagyása mellett ő utalványoz. Tiszti állásánál fogva kizárólag hivatva van a jelen alapszabályok s az ügyrend szigorú megtartása felett őrködni. Joga van az egyleti pénztárt bármikor megvizsgálni. Őt illeti a közgyűléseken és választmányi üléseken a kellő rendnek fentartása, és ehhez képest szükség esetén a közgyűlések és választmányi üléseknek az ügyrend szabályaihoz képest eszközzendő feloszlata.

b) Az alelnökök egyenkint, a működésében esetleg akadályozott elnök helyét pótolják.

c) A titkár a közgyűlések és választmányi ülések tanácskozási jegyzőkönyvét vezeti. Ő viszi az egyletnek az igazgató-választmány utasítása nyomán összes levelezéseit; csekélyebb tárgyakban azonban a választmánynak teendő utólagos jelentés mellett saját aláírásával is levelez.

d) A múzeumőrök a múzeumnak adományozott, vagy részére beszerzendő tárgyak bírálatával, osztályozásával, felügyeletével, általában a rend fentartásával foglalkoznak a múzeumban.

e) Az egyleti pénztárnok az ellenőrrel kezeli az egylet bevételeit és kiadásait; az utóbbiakat mindenkor az igazgató választmány határozata, illetőleg elnöki utalvány folytán. A pénztár állapotáról a választmánynak ülésről-ülésre jelentést tesz, rendszeres számadást vezet és azt az évi közgyűlésnek, illetőleg a kiküldött számvizsgáló bizottságnak előterjeszti.

f) Az ügyész az elnöktől nyert meghatalmazvány mellett törvénykezési ügyekben képviseli az egyletet.

Az igazgató-választmány.

Az igazgató-választmány havonként egyszer, vagy szükség esetén többször kis gyűlésben tanácskozik.

A választmány hatásköréhez tartoznak az egyesület adminisztratív ügyei, tiszteletbeli tagok indítványozása és azon tárgyak, melyek a jelen alapszabályok és a közgyűlés által megállapított határokon belül esnek; a választmány által kötött és az elnök és titkár által aláírt szerződések az egyesületre kötelező erővel bírnak.

A választmány kötelessége az egyesületi pénztári számadásokat, s a pénztár állapotát évenként megvizsgálni; végre

Az igazgató választmány nevezi ki szükség esetén a helyettes vagy segéd-tisztviselőket, ügynököket, ő fogadja föl az egyesület szolgazemélyzetét.

11. §.

Az egyesület rendes és rendkívüli közgyűlései.

A rendes közgyűlés minden évben egyszer tartatik Kassán.

Rendkívüli közgyűlést az elnök mindannyiszor tartozik összehívni, ha ezt vagy a választmány, vagy legalább hűsz rendes tag az indokok felsőrolásával írásban kívánja.

A közgyűléseken az alább eltérő eseteken kívül a megjelölt tagok szótöbbsége határoz.

A közgyűlés rendes tárgyai:

- a) Elnöki vagy titkári jelentés a lefolyt évi működésről.
- b) Az évi számadások megvizsgálása és a pénztári maradvány fölötti határozat.

E végett első ízben az alakító, később a rendes közgyűlés évenként előre 3 tagból álló számvizsgáló bizottmányt választ, mely bizottmány a számadások és pénztár állapotáról jelentését a közgyűlésnek bemutatandja.

- c) Az igazgató-választmány 30 tagjának és a tisztviselők megválasztása. Ezek érvényes megválasztására a jelenlevők többségének szavazati szükséges. A szavazás nyíltan történik; titkos szavazás csak 10 tag kíválmára rendeltetik el.

- d) A tiszteletbeli tagok megválasztása az igazgató választmány előterjesztése alapján.

e) Az alapszabályok megváltoztatása, ez azonban csak 20 tagnak egyhónappal a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, s az elnök által a meghívóban különösen mint tanácskozás tárgya megjelölendő. Indítványt elfogadó határozat hozatalára az egyesületi tagok egy negyedének jelenléte, ezeknek pedig szótöbbsége szükséges.

f) Az egyesület fennmaradásának vagy feloszlásának kérdése. E kérdés azonban csak 30 tagnak, 2 hóval a közgyűlés előtt teendő írásbeli indítványára vétethetik tanácskozás alá, és az elnök által a közgyűlés előtt legalább 30 nappal közléteendő és szétküldendő meghívóban, különösen mint tanácskozás tárgya kijelölendő. A feloszlás kérdésében csak a rendes tagok határozhatnak, e határozat-hozatal-

hoz a tagok háromnegyedrésének jelenléte szükséges és szótöbbsége dönt.

Ha pedig ezen közgyűlésre a tagok háromnegyedrészé meg nem jelennek, ez esetben egy hónapra új közgyűlés és pedig azon megjegyzéssel hirdendő, hogy ezen második közgyűlésen megjelent rendes tagok szótöbbsége érvényesen határozandó.

Ha az egylet a jelen alapszabályok-szabta úton feloszlanék, az egylet vagyona, és a mű-múzeum kincsei, mint nemzeti vagyon, Kassa városa gondviselése alá helyeztetnek.

Az egylet Kassa-, mint Felső-Magyarország fővárosának időszériinti polgármestereit a közgyűlésekre mindenkor meghívja.

12. §.

Az egylet rendes és rendkívüli közgyűlései.

Az egyesületi tisztviselők és az igazgató-választmány a közgyűlésnek felelősek.

13. §.

Az egylet hivatalos nyelve a magyar, érintkezéseiben azonban készségeesen él bármely nyelvvél.

14. §.

Az egylet pecsétül egy angyal által tartott kettős paizst használ, méhél Magyarországnal éimerével és ezen körirattal; „A Felsőmagyarországi Múzeum Kassán. 1872.“

Kelt Kassa-n, az 1872-ik év október 27-én tartott alakuló közgyűlésben.

Loosz Jozsef, s. k.

egyl. II. alelnök

Károly Gy. Hugó, s. k.

egyleti titkár,

Myskovszky Viktor, s. k.

múzeumőr,

Benedek Ferenc, s. k.

választm. tag.

Dessewffy Sándor, s. k.

választm. tag.

Stóhr Sziárd, s. k.

választm. tag.

35195. szám

Látta a magyar királyi belügyminiszter, oly megjegyzéssel, hogy az alapszabályok módosítása, az egylet feloslása és ez esetben az egyleti vagyon hovatondítása iránt hozandó közgyűlési határozatok, foganatosításuk előtt a magyar királyi belügyminiszterium elé terjesztessenek.

Budapesten, 1873. évi augusztushó 28-án.

a miniszter megbízásából:

Groisz Gusztáv, s. k.

miniszteri tanácsos.

V.

Az egylet kormánya.

A tiszti kar:

Egyleti elnök:	Bárczay Ödön földbirtokos.
I. Alelnök:	Loósz József, városi tanácsnok.
II. Alelnök:	Klunkovics Béla, akadémiai festész és főreált. tanár.
Titkár:	Dr. Stöhr Antal, prem. főgymn. tanár.
I. ör:	Myskovszky Viktor, építész s főreált. tanár.
II. ör:	Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsos s akadémiai tan.
III. ör:	Baczoni Albert, főreált. tanár.
Pénztárnok:	Maurer Rezső, kereskedő.
Ellenőr:	Ganzer Ede, városi főszámvévo.
Ügyész:	Korányi Károly, közalapítványi ügyész.
Szolga:	Derfinyák Károly.

A választmány:

Korponay János, megyei levéltárnok.	Silez István, ügyvéd.
Dr. Juhász Mihály, országgyül. képviselő.	Gerhard György, kereskedő.
Komjathy Lörine, nyug. városi tanácsnok.	Répaszky József, theologiai tanár.
Benedek Ferenc, prem. főgym. igazg.	Szikay Lipót, főreált. tanár.
Bolkai Vilmos, prem. főgym. tanár.	id. gf. Csáky Rudolf, földbirtokos.
Müllner Frigyes, főgym. rajztanár.	Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsos
Novelly József, keresk. kamrai tisztviselő.	Tutkó József, m. k. pénzügyi tisztviselő.
Schaller Ernő, községi elemi tan. igazgató.	Hegedüs Lajos, gyógyszerész.
Orbán Bertalan, prem. főgym. tanár.	Répaszky Mihály, építész.
Dr. Óváry Pál, orvos.	Mártonfy K. Márton, polg. isk. tan.
Timko József, köz- és váltóügyvéd.	Mauritz Rezső, főreáltanodai igazgató.
Desewffy Sándor, sárospataki lelkesz.	Jermi Gusztáv, főgym. tanár.
Fayt Antal, garadnai erdész.	Antal Emil városi uradalm. főügyész.
gf. Hadik-Barkóczy Ilona urhölgy ó. exl.	Dr. Klekner Alajos, jogakadémiai tanár.
Schifbeck Mátyás szálloda tulajdonos.	Kozora Endre, hitelmemző.

V
Az egyetemen közölték

A tiszti kar:

VI.

A Felsőmagyarországi Múzeumegylet 1876. február
2-án, a városház tanácstermében megtartott 3
éves tisztújító közgyűlésének jegyzőkönyve.

Elnök: Bárczay Ödön. Jelen voltak: Dr. Klekner Alajos, Klimkovics Béla, Klimkovics Gábor alapító és Antal Emil, Benedek Ferenc, Bohemusz Károly, Bulyi Dezső, Fabinyi Gyula, Gerhardt György, Gerhard János, Horváth Lajos, Hubcsik József, Kolaeskovszky Elza, Krajnyik Mihály, Lapsánszky J., Ferenczy József, Mártonfy K. Márton, Maurer Rezső, Müllner Frigyes, Myskovszky Viktor, Pápay Zsigmond, Répászky József, Schaller Ernő, Stéka Antal, Stóhr Antal, Sudy János, Timkó József rendes tagok.

1. Az elnök meleg szavakkal üdvözlé a közgyűlést, és fűtő pillantást vetve a nehéz időkben, a materialis viszonyok nyomása alatt, nehány bátor férfiu által keves segédforras mellett kezdett, hároméves működésünk eredményeire, büszken mondhatja ki, hogy mind e körülmények dacára létünk alapja meg van vetve. Eddig ugyan még folytonosan a létért küzdöttünk, s lehet hogy e küzdelem, bár részünkre mindig több és több valószínűségével a győzelemnek, tovább is tart, hanem vigasztaljon a tudat, miszerint nemcsak mi vagyunk az egyedüliek, kiknek e sors osztályrészt jutott. A világnak legelső múzeuma, a Britisch Múzeum, 25 évig dacolt a közvélemény, a parlament közönytével, míg nagy nehezen, több magángyűjtemény egyesítése folytán ma már szobraiban s régiségeiben feléleli Ephesust, Ninivét, Egyiptomot, az egész ó és új világot. De a mi magyar nemzeti Múzeumunk is, tulajdonképen azóta érdemli meg e névet, mióta Pulszky Ferencnek rendező és alkotó szöleleme kiemelte a rendtelenségből. Nekünk már városunk fekvésénél fogva miszióink van ugy fölfelé mint lefelé, és ennek lelkiismeretes betöltésére buzdítson bennünket az a siker, amit már létezésünk rövid tartalma alatt, a legmagasabb helyeken is kivívtunk.

2. Olvastatott a titkári és pénztárnoki jelentés. (Lásd a következő számok alatt).

3. Tárgyaltatott a kiadandó egyleti évkönyv kérdése.

Az hogy, ha már anyagi körülményeink miatt gyakrabban nem is, de legalább egyelőre három évenként egy évkönyvben mutassuk be a nagy közönségnek egyeletünk állását, a közgyűlés osztatlan véleményével találkozott, a kiadás és szerkesztés módzataira nézve azonban megoszlottak a nézetek. És pedig:

Myskovszky Viktor bejelentvén, hogy neki már két értékezőse, melyek közül az első a mi Múzeumunk beosztását, és a második az olaszországi hasonló intézeteket ismerteti, az évkönyv számára készen van, a kiadási költségek fedezete végett az adakozások igénybevételét ajánlja, és egy utasítással ellátandó szerkesztő-bizottság kiküldését véleményezi.

Dr. Klekner Alajos elfogadja a szerkesztő-bizottság kiküldését, hanem az utasítás helyett azon kötelezettséget kéri kimondani, hogy a nyomtatás megkezdése előtt az évkönyv tervezete a választmányal közöltessék.

Stöhr Antal figyelmezteti a közgyűlést arra, hogy más egyletek tagjaiknak 3 frt. évdíj mellett, két heti, havi, negyed évi vagy legalább egy évi füzeteket adnak, miért is azt gondolja, hogy 3 éves évkönyvünk kiadását, akármilyen nehezen esik is, egyenesen pénztárunkból fedezzük, és a közvetlen adakozások útját, bár ugyan a jó akaratnak mindig köszönettel engedünk tért, ez esetben mellőzzük.

Ez utóbbi véleményekhez pártolólág hozzászóltak még Mártonfy K. Márton és Gerhard György, minek folytán szerkesztő-bizottságnak kiküldettek a titkár és az örök, az utasítás helyett elfogadtatott az évkönyv tervezetének a választmányal való közlése, a kiadás költségeinek közvetlenül az egyleti pénztárból való fedezése, és czimül: A Felső-magyarországi Múzeum-egylet második évkönyve, az egylet megbízásából szerkeszti és közreboocsátja a titkár.

4. Klimkovics Béla, Lászy Vilmos szinigazgató urnak, Múzeumunk részére teendő értékes ajándékát jelentvén be, egy bizottmány kiküldését kéri az iránt, hogy nevezett szinigazgató urral, az évenként egyeletünk számára köteles jótékony szinielőadás ideje s módzatai felett értekezzék a végből, hogy mentül nagyobb bevétel eszközölthessék. Kiküldettek: a felszólaló és Timkó József.

5. A titkár felolvassa a város meghívóját, Deák Ferencéért febr. 5-én d. e. 10 órakor a székesegyházban tartandó gyászistenizületre. Nemzetünk kősös gyászában osztozó megilletődéssel vétetett tudomásul.

6. Tiszteletbeli tagokul megválasztattak: Barátosi Mirese János, Stefani Frigyes, de Leva József, Fulin Rinaldo, Trefort Ágoston, gf. Péchy Manó, Benczúr Gyula, Ujházy Ferenc, Telepy Károly és Klimkovics Ferenc.

7. Az elnök az összes tisztikar és választmány nevében, alapszabályaink 8. §-a értelmében leköszönnvén, megejtettek a választások, és pedig a többség kívánatára, a választmányt illetőleg titkos szavazás útján.

megjelent a helyviszén. 20-kán megíratott a vezény értekezlet melynek ered-
ményül október 18-án a városi közgyűlés határozata emelte hogy a kör-
viszégek a tulajdonjog fenntartásával átvették a városi közgyűlésnek a földes-
viszégek a földesviszégek a földesviszégek a földesviszégek a földesviszégek
egy felőlményes haty két elővarnok és egy hivatali szoba 1875. april 1-től
641 200 ft. béresekéig az egyet rendezésére becsültatik.

Hat a földesviszégek tagdíj-felvitelüket a az alakulás be-
rendezés felőlményes elővarnok határozata a földesviszégek a földesviszégek
részt elvették terhes volt mindamellott tömmelet és hálaival ragadunk meg
mert látunk hogy minden oldalról igérvetett városunkkal egyből a nyomosa-
zó pénzeszközök megadta ki a mit akkor birtatott a remény hogy a pénzeszközök
felőlményes haty két elővarnok és egy hivatali szoba 1875. april 1-től

VII.

Titkári jelentés.

Felolvastott a Felsőmagyaryarországi Múzeum-egylet 1876 febr. 2-ik közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Midőn alapszabályaink 11. §-nak értelmében a Titkári jelentést ezennel meg-
teszem, oly képét iparkodom adni egyletünk 1874-ik év március 8-kától mint
utolsó közgyűlésünk idejétől számított múltjának, melyben a különben egymásba
mosódó vonások szétszedve, kiemelve, az egésznek biztos áttekinthetését esz-
közlőjek.

I. Hogy magából az említett közgyűlésből induljak ki, méltóztatnak
arra a fontos ügyre emlékezni, mely akkori összes tanakodásainknak fő tárgyát
képezte, s nem vélek tévedni ha azt mondom, hogy mint a lét és nemlét
kérdése meredt előttünk, az egymást üző remény és aggodalom ellentétes érzel-
melinek befolyása alatt várva jobbra- vagy balra dőlött. Ertem helyiségeink kibő-
vítését. Ott, hol egyletünk, a nevelés- és művelődésnek példátlan áldozatokat
hozó nemes városunk kegyelméből első ízben lábat vetett, a lelkes adakozók
küldeményei, a kisebb nagyobb, régészet, ipar és természetrajzi tárgyak, szobor-
rok, képek, könyvek, a szó szoros értelmében előzönlöttek. A hely szűke miatt
felbontatlanul, az időjárás viszontagságainak kitéve, köztük járó-keelő buzgó örö-
inkben, a megőrizhetlenség szomorú tudata mellett, az adakozók iránt okvetle-
nül fenálló felelősség egész súlyának nyomását ébresztették. E körülmények
között aggódó szemünk más nyugopontot nem találhattak, mint ismét csak fő
pártfogónk, Kassa városának tekintetes bizottságát. Kérvenyt intéztünk hozzá
közgyűlésünkől, a már birtok helyiségekkel szomszédos termek átengedése, a
városi levéltár és székesegyház régiségei s ugyanésak a város birtokai területén
található fa és állatfajok gyűjteményének ajánlékozás-közvetítése iránt. És
reményünkben, várakozásunkban nem csalódtunk. Brósz Jónát ur elnöklété alatt
12 tagból álló bizottság küldetett ki az ügy megvizsgálása és egyletünk igazgatósági
személyzetével való érintkezés végett. A bizottság 1874. april 26-án csakugyan

megjelent a helyszínén, 29-kén megtartatott a vegyes értekezlet, melynek eredményül október 16-án a városi közgyűlés határozattá emelte, hogy a kért régiségek a tulajdonjog fenntartásával átadatnak, s az „Arany csillag“ nevű városi épületnek a főutcára néző egész első emelete, tehát két kisebb terem, egy letéteményes hely, két előcsarnok és egy hivatali szoba, 1875. ápril 1-től, évi 200 frt. bérösszegért az egylet rendelkezésére bocsátatik.

Bár e föltétel, tekintve csekély tagdíjjövedelmünket, s az alakulás, berendezés, felszerelés elodázhatlan kiadásait, melyek alapítványi tőkénknek is nagyrészt elnyelték terhes volt, mindamelllett örömmel és hálával ragadtuk meg, mert láttuk, hogy minden oldalról igénybevett városunkkal egyedül a nyomasztó pénzszükség mondatta ki, s már akkor biztatott a remény, hogy a pénzügyek jobbrafordultával nemes pártfogónk vagy egészen elengedi, vagy pedig a tulajdonjog elismerése fejében, a hasonló esetekben fizetni szokott évenkénti egy aranyra vagy más csekélyebb összegre devalválja; de örömmel fogadtuk azért is, mert az előttünk lebegő cél megtestesítésének egyetlen lehetőségét képezte, lehetőségét annak, hogy teremtsünk Kassának, Felső-Magyarország fővárosának egy olyan culturintézményt, mely azt úgy nagy multja, mint topographicus fekvésénél fogva joggal megilleti: egy régészeti, sőt mondhatni általános Múzeumot, mely hogy ma már csakugyan az, nemcsak mi mondjuk mint érdekelt fél, hanem elismerik, illetékes szaktekintélyek, méltóságok, a fővárosi és vidéki sajtó.

2. Ráállottunk tehát a kínálkozó egyetlen biztos alapra, munkához láttunk rögtön, megtettük az építómester, ács, asztalos, lakatos, festő segédkezésével járó átalakításokat, s ezek megtörténtével, Múzeumunk körül valóban halhatatlan érdemeket szerzett másod alelnökünk Klimkóvics Béla ur, éjjel nappal lá téve fáradozott, a mi nemzeti múzeumtól kapott szekrények felállításán, a régészet és ipari műtárgyak képek, szobrok, pénz s természetrajzi gyűjtemény berendezésén és vele együtt jizadtak ezen, egyedül csak a közjónak tett szolgálatok nemes öntudata által fizetett munkában: Myskovszky Viktor különösen a régiségtár körül, Müllner Frigyes, Faller Gusztáv bányatanácsos, továbbá Klimkóvics Flóris és Klimkóvics Gábor cs. kir. főhadnagy ur, kik közül névszerűt Faller Gusztáv urnak az ásványgyűjtemény, Klimkóvics Gábor urnak pedig a könyvtári rendezéseért, 1875. okt. 31-én tartott rendes választmányi gyűlésünk jegyzőkönyvileg is köszönetet szavazott.

Ezen urak buzgalmanak tudható belső közgyűlés, nemcsak az esetről esetre hallott kedvező nyilatkozatok, melyekre azt mondhatná talán a ország akarat, hogy az illemszabályok vagy a további buzdítás gondolata által sugalmazottak, hanem a szép és jó pozitív vívmányainak láttára minden emelkedett kébelben fakadó örömsi ennek megfelelőleg minden becsületese arcon eltitkolhatatlanul jelentkező kedves meglepetés kifejezése is, melyet eddigis köztük több kitűnő magas állású látogatóink észlelni szerencsénk volt.

Időrend szerint első helyen emlitem B. Nyáry János urat hímzés régészti, ki még 1874. június havában méltatta figyelmére tárainkat, mult 1875. jun. 12-én

pedig a gyűjtemények, emlékek, könyvtárak országos fő-felügyelője Pulszky Ferenc ur tette nálunk hivatalos látogatását, gf. Hadik Béláné, született gf. Barkóczy Ilona urhölgy ő excellentiájának, Gyulay Pál és Toldy István urak, neves irodalmi férfiak körében. Egyletünk részéről Barczay Ödön elnök, Károly Gy. Hugó titkár, Klimkovics Béla és Myskovszky Viktor ör urak által fogadott e látogatás lefolyásának eseteléseit, Gyulay Pál azon életrevaló tanácsát, miszerint a kassai emlékek, könyvkiadványokra fektessük a fősulyt, s Pulszky Ferenc azon figyelmeztetését, hogy a m. nemzeti múzeum könyvtárának rendezése után a kassai duplikátumok olcsó áron lesznek megszerezhetők itt mellőzöm; hozták annak idejében egész terjedelemben a napi lapok, s csak azon szavak ismétlésére szorítkozom, melyeket a távozó főfelügyelő ur mondott; t. i. „Igen örülök, igen megvagyok elégedve, rövid idő alatt igen sokat tettek,“ s azon tényre mutatok rá, hogy az említett nagyműveltségű lelkes grófnő, a látottak benyomása alatt lett egyletünknek 100 forinttal alapítótagjává. Nem kevésbé dícsőséges volt ránk nézve 1875. okt. 19-ke, Trefort Ágoston m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságának látogatási napja. E napon ugyanis a miniszter ur a helybeli tanintézeteket s a székesegyházat vizsgálván meg hivatalosan, Loósz József alelnök úr és én, mint ideiglenes titkár, akkor hívtuk fel ő nagyméltóságának figyelmét múzeumunk iránt, midőn az Orsolyaszűzek zárdájának megtekintését, a megyés püspök, az egyházmegyei tanfelügyelő s a r. k. tanítónőképezdei igazgató urak kíséretében végezte. Felhívásunknak örömmel engedve, az egylet közelfekvő helyiségéhez készségesen atjött, ahol is a mondott alelnök, Korányi Károly egyleti ügyész, Myskovszky Viktor és Klimkovics Béla ör urak s az ideiglenes titkár által fogadtatván, táraink minden egyes osztályába bevezettetett. Különös érdekeltséggel szemlélte ő nagyméltósága kő- és bronzkorszaki gyűjteményünket, s általában a legmelegebb hangon fejezván ki magas meglegedését eddigi működésünk iránt, továbbra is buzdítani méltóztatott. A hatás a többi tisztelt vendégeinkre sem volt kedvezőlenebb, mutatják ezt a tőlük hallott kedvező nyilatkozatok, de mutatja különösen az, hogy méltóságos ft. Perger János megyéspüspök ur, eddigi szép eredményeink hatása alatt, ott helyben adta tudtára Loósz József első alelnök urnak, hogy 100 frttal az egylet alapító tagjainak sorába lép, ami okt. 23-án, a választmány írás- és szóbeli hálás köszönete mellett csakugyan meg is történt. A legközelebb mult napokban gf. Zichy Rezső és gf. Széchenyi Béla urak szerencséseltettek bennünket és mind ők, mind azon számos vidékiek s városi polgárok, kik tárainkat becses figyelmökre méltatták, a nem reméllnek, a nem vártak kedves érzelmével és szavaival távoztak.

3. Így állván a dolgok t. közgyűlés! igen természetesnek találjuk azt a minden oldalról felfeltolakodó kérdést: hogy, de hát mért nem nyitják már meg hivatalosan, ünnepélyesen azt a múzeumot? Erre azonban egyszerűen csak azt válaszoljunk, hogy bennünket alakulásunk első pillanata óta, nem a szemkapráztató csillogási vágy, hanem a tervszerű komoly törekvések vezérelvén, a nagy közönség elé múzeumunk hivatalos megnyitásának tényével addig

lépni nem akartunk, míg a szó szoros értelmében bevégzett egészet fel nem mutathatunk. Meltóztassanak figyelembe venni, hogy jelenlegi helyiségeink birtokába 1875. ápril 1-én jutottunk, az átalakítási munkálatok eltartottak az egész tavaszon, a nyarat igénybe vették a műtárgyak berendezése, elhelyezése, tehát a lefolyt ős- és télre maradt a munkának oroszán része, az ezernyi és ezernyi tárgyak címezése és lajstromozása. No már most tekintve azt, hogy ezen óriási feladat mindössze is két három, jelentékeny óraszámra kötelezett tanártól várja megoldását, s tekintve, hogy erre épen a kijutott téli időszak, a napok rövidege, s azon körülmény, hogy termeink az átalakítás folytán jelentékenyen megtagulván, bár ugyan kályhakkal el vannak látva, mindamellét nem tévedek ha azt mondom hogy kifűthetlenek, — legkevesbé voltak alkalmasak, nem csodálkozhatunk, hogy az, amit már sokan megtörténtnek szeretnének látni, még eddig meg nem történt. Ne csüggedjünk t. közgyűlés, ami halad el nem marad. Itt is utban vagyunk. Myskovszky Viktor első ór ur már régebben bejelentette a választmánynak, hogy e tekintetben a German múzeumot tartván minta gyanánt szem előtt, megtörténtek az első lépések, és többször fejezte ki alapos reményét az iránt, hogy az előttünk álló nyár derekán, az egyetemesen óhajtott ünnepélyes megnyitás, a legnagyobb valószínűség szerint megtörténhetik; addig is azonban bárki bármikor megakarná tekinteni gyűjteményeinket, csak hozzá vagy Klimkovics Béla urhoz forduljon, okvetetlenül nyitott ajtókra talál.

4. Ezekben ismertetvén intézetünknek mint ilyennek állását, áttérek már most egyleti életünkre, választmányunknak 1874. márc. 3-ától 1875. dec. 31-keig terjedő működésére.

Ami bennünket ez idő alatt foglalkoztatott, általában véve: folyó ügyek, érintkezések egyesek- s testületekkel múzeumunk továbbfejlesztése ügyében, ajándékozások elfogadása és köszönettel nyilvános nyugtázása, a választmány kebelében történt változások esetében tett intézkedések, pénzügyünk, egyszóval az anyagiak és szellemiek kezelése.

Hogy főbb vonásokban részletezzem is tevékenységünket, a közgyűlés határozata folytán 1874. július havában kiadtuk I. Evkönyvünket, megküldtük az egyleti tagoknak, intézeteknek, nevesebb lapok s hatóságoknak, még jelenleg is t. látogatóinknak egy-egy példánnyal mindig kedveskedünk. A fogadtatás, melyben a nagy közönség részesítette, általában kedvező volt, tartalmát a n. m. m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur is, saját megköszönő szavai szerint „felette érdekesnek“ találta.

Tartottunk összesen kilenc rendes és egy rendkívüli választmányi gyűlést, melyekről a felvett jegyzőkönyvek az egyleti levéltárban őriztetnek.

E gyűlések nevezetesebb tárgyai között első helyen említem az örök időről-időre tett jelentéseit az ajándékozott tárgyak iránt. E jelentések, a tárgyak s a szíves ajándékozók együttes megnevezésével, az Abauj-Kassai Közlöny 8 számban láttak tek. Timkó József, köz- és váltóügyvéd és lapszerkesztő ur jóvoltából napvilágot, amiért is megvagyok győződve, hogy a t. közgyűlés osz-

tatlan véleményével találkozom, midőn nekünk az egyesületünk keletkezéséből a ügye-
 inket a legnagyobb érdekeltséggel kísérték, az alkalmából a fővárosi és vidéki
 sajtónak/ de általában mindazoknak, kik bennünket bárhely irányban felkáról-
 tak, ezennel hazafias köszönetet szavazok, hogy a közügyünk érdekében a nagy
 fáradsággal beérkezett tárgyaknak legérdekesebb csoportját képezik a éh-ládák,
 szabadalmi okmányok, pecsétnyomók és serlegek. Az iparos-tételeknek feltét-
 lenen őrzött emlékszázados/ kinészei közül nyugták mellett eddig átvettük a
 kassai nyereggyártó, timár, kőműves, üveges, kötéltverő, kovács, borbély és szíj-
 gyártó céhekét, melyek közül különösen érdekesek a borbélyok és kovácsok
 régi okmányai, és a szíjgyártóknak 7 1/2 laltos pecsétnyomója. Ha valamit, akkor
 e csoport jelentékenyen van hivatva múzeumunk azon anyagát szaporítani, mely
 még eddig felbúvárlatlan állapotban lévén, egy-egy szakférfiu kezében a
 tudománynak tehet szolgálatot, a szaporítaniból mondhatom mert hogy eddig sem
 voltunk az ilyen anyag hiáival, bizonyosság reő. Hatos Gusztáv úr, ki tőlünk tör-
 ténelmi Feldolgozás végett 2 db. Mátyás- és Kinizsi-féle okmány másolatot kért,
 és Károly Gy. Hugó, ki 1875. okt. 31-én a Budapesti kétnyelvű múzeuma szer-
 rint két régi éhkönyvön kívül ugyancsak két régi városi adókönyvet, tudomá-
 nyos használat végett pár hónapra magához vett, a mostani és jövő évi tárgyat

Helyi szempontból véle szintén érdekes Rotascher Károly orvos, aki
 ezredesi és bécsi hadi leltári igazgató úrnak küldeménye, mely a régi Kas-
 sára mint erősségre vonatkozó térrajzi felvételekből áll, a 1875. évi éh- és a
 képzési Gyűjteményeink szaporítására nézve azonban legnévezesebb mozzanatot
 képezte. Fallens Gusztáv bányatanácsos és választmányi tag úrnak azonn
 felhívása, mely az egyesület nevében a m. k. földtani intézethez és 14 bányahatóság-
 hoz intéztetett az áránt, hogy bennünket az üzemekbe és a kohászati és bányá-
 szati termékekkel ajándékozzanak meg, azokkal különösen, melyek a Felsőma-
 gyarországban fordulnak elő, hogy annak egész bányászati és kohászati termes-
 lését múzeumunkban szemlélhetővé tehesük. Ez véletről való gondolatot kereszt-
 ülvitelét elősegítették eddig, az oláhlaposbányai Kohóhivatal küldeménye és a
 felsőmagyarországi bányapolgárságnak azon feltételhez kötött ígérete, hogy
 egyesületünk, a kért tárgyak gyűjtése és rendezésével valamely szakférfiut bizoni
 meg. Sikertől is erre nézve tek. Jerny Gusztáv iglói főgymáziumi tanár urban
 egy oly lelkes férfit nyerni ügyünknek, ki nemcsak a megbízást vállalta el-
 szívesen, hanem saját becses gyűjteményéből, egyesületünk számára, különösen a
 magas-tátrabeli szikla- és növényfajok példányainak kiválóztatásait is ígerte,
 amiért azután 1875. dec. 26-án tartott választmányi gyűlésünkben egyhangulagi
 megéljenztetett.

azaz ily örövendetes tapasztalatok között, annál gyktrőbb szomorítóbb volta
 Korányi Károly egyesületi ügyész úrnak azon alkalmi jelentése, miszerint a múze-
 umunknak ajándékozott Ferenczy-féle szobrokhoz és Révész képeihez békés uton
 hozzájuthatni, a családtagok szökkelésége, még eddig nem engedte igazgató-
 kunktól (azonban nem fogjuk engedni magunkat megfosztatni, s ha másképp nem
 lehet, a törvény szigorához nyúlunk, az a a miniszter is kitövezetési és azaz

Érkeztek több oldalról, műtárgyak megvétele iránt tett felszólítások is. Így a többi között dr. Weisz József budapesti műtörvös természetes arany gyűjtemény; Austerlitz váltóüzlet tulajdonos pedig régi érmeket kínáltak. Mi azonban e vásárlásokba pénzügyeink korlátozottsága miatt nem bocsátkoztunk. 1876. Érintkezéseink levelezéseink leginkább a kérelem s a köszönet körül forogtak, és tettük ezt egyesek testületekkel s a m. kir. vallás- és közoktatási miniszteriummal is. Akkor, midőn múzeumunkat Mátyás király és neje Beatrix mellképeinek és Dürer Albert kis és nagy Pássiójának másolataival megajándékozni méltóztatott. Ezen kívül táviratilag (és levéileg) üdvözöltük a m. orvos és természetvizsgálók győri nagygyűlését, jegyzőkönyvileg fejeztük ki örömünket az új iparmúzeum megnyitása fölött. 1874. ápril 19-én, köszönetünket nyilvánítottuk a m. földrajzi társaság meghívásáért az 1865. évi nyarán Párisban megtartott földrajzi congressura, hanem egyeletünk képviseltetését nem ígérhettük. Szíves készséggel küldtük meg alapszabályainkat Opatril Ignác tanár, Fülöp László lelkész és Fehéripoly főgymn. igazgató uraknak, kik azt Nyitra- és Trencsén megyékben, ugyszintén Esztergomban hasonló egyletek alakítása céljából tanulmányozás végett kérték. Örömmel fogadtuk ifj. Gyalokay Lajos urnak a Bihar megyei régészeti és történelmi társaság titkárának, az egyleti ügyekben való közlesönös érintkezés fenntartása iránt tett ajánlatát.

1877. Tárgyaltunk ezen idő alatt Timkó József urtól származó két indítványt is. Az első, mely egy írói és művészi kör alapítását célozta, választmányunk által, múzeumi olvasó kör alakban fogadtatott el, az alkalmas helyiségek hiánya miatt azonban, még eddig életben nem lépett. A másik indítvány Posner Gábor hagyatékára, Kossuth Lajos által hagyományozóhoz intézett 18 db. magántartalmú levélnek sorára vonatkozott. Nagy hazánkfia ugyanis értékre jutván annak, hogy Posner Gábor e leveleket múzeumunknál tette le, az említett indítványozó urhoz címzett levelében azon óhajának adott kifejezést, hogy azon teljesen magánügyü, értéktelen kéziratok semmisíttessenek meg. A választmány ez ügyre nézve Timkó József urnak azon indítványát fogadta el, hogy bizassék meg a titkár azon levelek átnézésével, és egyet, amely talán némi közérdekü vonást tartalmaz, nyitva hagyván, a többit az egylet peesétjével, mint 50 év múlva felbontandót, zárja le. Nekem jutván e köteletség teljesítése, a 6-tos számú levelet találtam úgy ópságe, mint tartalmánál fogva a nyitvahagyásra legérdemesebbnek, a többit lepeesételtem és kívülrül jegyzőkönyvi kivonat alakjában ráirtam a választmányi határozatot és 1925-öt, mint felbontási évet.

8. Hogy a titkári iroda forgalmát sem hagyjam megemlítetlenül, 1874 márc. 8-tól 1875. dec. 31-ig érkezett 85 ügydb. és kiadatott 167, tehát összesen 252, ami hozzá számítva még az iktatói, szállítási munkát és költségviselést, egy középtanodai tanár mellékfoglalkozása s a rendes tagdíjon felül való kiadásaul annyira jelentékeny, hogy az 1874. ápril. 19-én tartott rendes választmányi gyűlés 60. írtot, szavazott meg azon évre a titkár számára, amit jóváhagyni beszűnítetni vagy továbbra is kiterjeszteni a t. közgyűlés feladata.

9. Buzgó pénztárnokunk, Maurer Rezső ur számlája szerint 1874-ben a bevétel tett 1091 frt. 45 kr. a kiadás 1027 frt. 49 kr. tehát a maradék 63 frt. 96 kr. 1875-ben pedig a bevétel volt 825 frt. 15 kr. a kiadás 580 frt. 13 kr. s eszerint a maradék 245 frt. 2 kr. E számlák közül az elsőt részben mint a választmány kiküldöttei megvizsgálták és helyesnek találták, Ganzer Ede egyleti ellenőr, és Gerhardt György urak, a másikat pedig ugyancsak Ganzer Ede ellenőr, Koch Lajos és Mocsáry József urak. Tekintve ez eredményeket, vagyoni állásunk megnyugtatónak mondható, vétkezném azonban a t. közgyűlés ellen, ha elhallgatnám azon körülményt, miszerint az e számlákban kimutatott bevételekből az, aminek kiadásuk összegét lett volna szabad fedezni t. i. a pártoló tagdíjak, 1874-ben 416, 1875-ben pedig 412 forintot tettek, a többit befizetett alapítótagsági díjak és egyéb pénzbeli adományok képezték. Jelentésem első részében jegyeztem és indokoltam, hogy a helyiségátalakítás, berendezés és felszerelés kényszerkiadásai alapítótőkéink nagy részét elnyelték, jövőre azonban e költségek elő nem fordulván, évenként rendes előirányzatot csinálhatunk, és egyedül a mellőzhetlenekre szorítkozva, a befektett alapítványi tőkét a pártoló tagdíjakból lassankint okvetlenül megtakarítjuk.

Tagszámunk növelése s ebből folyólag különösen pénzügyeink felvirágoztatására mindent megtettünk. Klimkovics Béla, Korponay János, Komjáthy Lőrinc és Timkó József urak mint állandó bizottmány működtek ez irányban, és hogy nem eredménytelenül, mutatja Müllner Frigyes buzgó rovatolónk s választmányi tag urnak kimutatása, mely szerint míg 1874. márc. 8-án összesen volt 201 tagunk, addig jelenleg, a tiszteletbeliek száma 12, alapítóké 17, a pártolóké 200. Ez adatok tehát hacsak az imitt-amott jelentkező tagdíjbefizetési késedelem nagyobb mérveket nem ölt, a legszebb reményekre jogosítanak.

10. Ugyancsak pénzügyeink rovata alatt kell tudomásvételel végett a t. közgyűlésnek értésére hoznom azon tény, hogy amint az utolsó választmányi gyűlésben is jelentettem, én a múlt október hóban jószántomból egy oly tőkének gyűjtéséhez fogtam ismerőseim, barátaim s rendtársaim körében, melynek kamatai mindaddig érintetlenül maradván míg az évi kamat 200 frtot nem tesz, ez időtől kezdve közgyűlési határozat folytán, ha t. i. rászorulna az egylet, az egy évi kamat 30%-jének élvezetébe lép, a 70% pedig csatoltassék a tőkéhez mindaddig, míg ezzel együtt oly összeggé nem nő, hogy az egésznek 70%-ból egy tulajdon épületet lehessen szerezni, 30%-je pedig fenntartási és ügykezelési tőke gyanánt tovább kamatozzék. Begyűlt eddig e célra, s általam következő cím alatt: „A Felsőmagyarországi Múzeum-egylet tőkéje, mely csak a közgyűlés határozata folytán vehető fel”, — a kassai takarékpénztárba betéttet 136 frt.

Az előttem lebegő cél megvalósulása t. közgyűlés, még most ijesztő távolban van, s el voltam rá készülve, hogy gondolatom kinyilvánításával, több oldalról a neveltségesség veszélyének teszem ki magamat. Én bennem azonban még nem vészett ki a hit az iránt, hogy önzetlen, lelkes emberek is vannak a világon. Meg vagyok győződve, hogy magamban nem maradok,

hogy egyletünk több tagja felkarolja ez ügyet, megkezdi barátai körében a gyűjtést annál is inkább, mert ezt az esetleges adakozók megterhelhetése nélkül teheti, amennyiben az általam kezdett tőke nagyon is a távol jövő tőkéje lévén, már maga ezen körülmény aránytalanul neveli a lehető legcsekélyebb adománynak is értékét. — Ha tehát ez irányban sem leszünk tétlenek, és ha a majdnem rendeseknek mondható rendkívüli kisebb jövedelmeinket, értem az évenkénti színelőadások bevételeit, a helybeli pénzüzetek netaláni adományait stb. stb. e tőkéhez csatoljuk, sokkal hamarébb vesszük észre határozott gyarapodásunkat, mint reménylenők. Engem ezen kezdeményezésben az a tudat vezetett, hogy amennyiben a Széchenyi Istvánok és Mikó Imrék nagyon meggyérültek, ha sohasem kezdünk, soha sem lesz.

11. Hogy végre veszteségeinket hozzam a t. közgyűlésnek szomorú tudomására, fájdalommal említem Károly Gy. Hugó nevét. Sokkal jobban ismerjük azt a lánglelkesedést és teljes odaadást, melylyel mint egyleti titkárunk 3 teljes éven keresztül ügyeinknek élt, hogysesem azt részletezni kellene, s elvesztése történeteül csak annyit jegyezek meg, hogy 1875. szept. 29-én megtartott rendkívüli gyűlésben juttatván tudomásunkra, miszerint Budapestre történt kinevezése folytán titkári állásáról lemondani kénytelen, fájdalommal találtuk magunkat a lemondás elfogadásának kényszerhelyzetében, s az elérzékenyülten távoztól lelkes szavakban méltató elnök indítványára, volt titkárunknak, önfeláldozó buzgalmaért s az egylet felvirágoztatása körül szerzett érdemei elismerésének megörökítéseül, jegyzőkönyvileg köszönetet szavaztunk. Ugyanez alkalommal a titkári ügyek ideiglenes vitelével én bizattam meg.

De nem kímélte sorainkat a halál sem. Elvesztettük Kubinyi Ferencet, Gerster Miklóst, Engelmann Gyulát és Moys Jakabot. Mindmegannyi jólérde mesült név egyletünk iránt! Legyen áldott emlékezetök!

És ezzel t. közgyűlés jelentésemnek végére jutottam. Teljes képét iparkodtam adni egyletünknek, hiányaival, előnyeivel. Céлом amint legelső szavaimban kifejeztem, nem az egyes vonások összemosása hanem kitüntetése volt. Hogy sikerült-e az egészre nézve azt a fogalmat keltenem, mely bennem él, nem tudom: éppen azért jelentem ki sietve, hogy engem az előnyök el nem vakítanak, a hiány pedig el nem csüggeszt. Sokkal fiatalabbak vagyunk, hogysesem minden épségünk mellett is kinőni, kiforrni valóink ne lennének. De tudjuk igen jól, hogy a forrás nagy erőfejléssel, pezsgő étellel jár. Erre törekedjünk hát, hozzuk és húzzuk actióba az eddig tétlenül, elszigetelten álló erőket. Hassunk szóval, de mindenek fölött áldozunk, tegyünk! Akkor, de csakis akkor testesítjük meg az egyletünket összetartó eszmét, akkor teremtik meg valóban, kegyelemtől többé nem függő múzeumunkban a magunk és utódaink civilisatiójának, igazi humanismusának hatalmas előbbrevivójét, előbbrevivójét, mert amint azt már én más helyen is mondtam, megeáfólhatlan ama paradoxon: hogy „visszafelé kutatva, gyűjtve, biztosabban haladunk előre“.

Dr. Stöhr Antal
titkár.

VIII.

A felsőmagyarországi múzeumegylet 1874. évi pénztár- számlája január 1-től decemb. 31-ig.

Tartozik	O. é.		Követel	O. é.	
	frt	kr.		frt	kr.
Kézpénzkészlet 1873. évről	119	29	Szolgafizetés	120	—
Bártfa város adománya	40	—	Irodai szükségletek	65	—
Kassai takarékpénzt. adom.	50	—	Nyomtatványok	312	40
Ungár Ignác ur adománya	25	—	Leltári tárgyak	210	—
Különféle adományok	14	64	Fuvarbérek	127	94
Klímkovics F. úr alapítódija	100	—	Lakatos számla	21	15
Klímkovics G. úr	100	—	Könyvkötő „	29	50
Werfer K. úr	100	—	Ács „	80	—
Krajnyik László úr hagyatéka	100	—	Asztalos „	8	30
Pártoló tagok díjai	416	—	Festő „	40	—
Szineloadás jövedelme	20	52	Felszerelési tárgyak	13	20
Kamatokért	6	—	Kézpénz mint egyenleg	63	96
	1091	45		1091	45

1875. január 1-én kézpénzkészlet 1874. évről **63 frt. 96 kr.**

Kassa, 1875. január 1.

Maurer Rezső, s. k.
pénztárnok.

Megvizsgáltván helyesnek találtatott.

Kassán, június 17-én 1875.

Gerhardt György, s. k.

Ganzer Ede, s. k.

IX.

A felsőmagyarországi múzeumegylet 1875. pénztár- számlája január 1-től decemb. 31-ig.

Tartozik	o. é.		Követel	o. é.	
	frt.	kr.		frt.	kr.
Áttétel 1874. évről	63	96	Szolgafizetés	120	—
Adakozások az évkönyvre	60	—	Fizetett fuvardijak	94	46
Pártoló tag-dijak	412	—	Felszerelési tárgyak	168	92
Temesváry Lajos úr által rendezett szineloadás jöv.	22	19	Leltári tárgyak	126	—
Hádk-Barkóczy grófnő ala- pító tag-dija	100	—	Nyomatványok s irodai költ- ségek	70	75
Perger János kassai püspök alapító tag-dija	100	—	Pénztárkészlet mint egyenleg	245	02
Adakozások	67	—			
	825	15		825	15

1876. január 1. áttétel 1875. évről **245 frt. 02 kr.**

Kassa, 1876. január 1.

Maurer Rezső, s. k.
pénztárnok.

Ezen mérleget számszerint, úgy a bevételi mint a kiadási könyvet minden egyes tételeiben átnéztem, átvizsgáltam és a legjobb rendben helyesnek találtam. Kassa, 1876. jan. 17.

Ganzer Ede, s. k.
ellenőr.

Alólirottak mint kiküldött számvizsgáló bizottság a mai napon megjelenvén, ezen mérleget a pénztárkönyv minden egyes tételeivel összehasonlítván és megvizsgálván, mindenben helyesnek és megegyezőnek találtak.

Kassán, 1876. január hó 27-én.

Mocsáry József, s. k.

Koch Lajos, s. k.

Albuzai	
100	Dr. Stöhr Antal kassai prem. tanár alapító tag-díja
1	Orbán Bertalan kassai prem. ügyvéd tanár
2	Fenedek Ferenc kassai prem. főgyim. igazgató
1	Juhász Mihály ügy. prem. főgyim. igazgató
1	Hornmészáros Kálmán gazdabíró
2	Aranyos Miklós felső prem. lelkész
2	Szalánky János felső prem. főiskolai tanár
1	Repecsy Géza rosznyói prem. tanár
2	Natalassy Károly rosznyói főgyim. igazgató
2	Moravay Kálmán rosznyói prem. tanár
2	Klimkóczy Gábor es. k. főhadnagy alt. N. N.
100	N. N.

Az egyesület alapítókeje.

E tőke folyó év május 21-ig 415 frtra növekedett, a kassai takarékpénztárban van letéve. kamatai egyelőre érintetlenül tőkésítettnek és egyedül közgyűlési határozat folytán mondható s vehető fel. Keletkezéséről illetőleg felvilágosít a VII. szám alatt közölt titkári jelentésnek 10-ik pontjában a következő kimutatás:

A tőke magvát képezték azon többszörös, kisebb-nagyobb adományozások, melyeket társas összejövetelek alkalmával: Barthos Tivadar közalap. ügyész, Schmidt Kálmán prem. tanár, Dobos Miklós es. k. kapitány, dr. Szele Andor jogtanár, Pápay Jeromos prem. tanár, Kosztka Vince prem. tanár, Lahner Boldizsár prem. tanár, Richnavszky Ákos prem. tanár, dr. Mariska Vilmos jogtanár, Fábián Imre prem. tanár, Komor Elek prem. tanár, dr. Brenesán Sándor jogtanár, Antal Emil v. urad. főügyész, Bolkai Vilmos prem. tanár, Gömöri Ede prem. tanár, Horváth Lajos elemi tanító, dr. Werner Rudolf jogtanár, dr. Bernolák József orvos, Korányi Károly közalap. ügyész, Bezilla Samu köz- és váltóügyvéd, dr. Klekner Alajos jogtanár, Hegedüs Lajos gyógyszerész, Stéka Antal elemi tanító, Privitzer Endre j. urad. erdész, Schaller Ernő elemi tan. igazgató, Maxintsák János főig. tollnok, Kozora Endre hitelemző és Müllner Frigyes rajztanár urak e célra tettek. A f. é. január elsejére eső 80 kr. kamattal együtt összesen . . . . . 133 frt — kr.

Ezekon kívül hozzájárultak:

Barlanghy Adorján jászói préposti titkár	1.—
Stockinger Lénárd jászói perjel	5.—
Vitális György póstaig. fogalmazó	5.—
Dulny János rudnoki prem. lelkész	5.—
Dr. Kussinszky Arnold jászói prép. pénztárnok.	5.—
Dr. Krausz G. László n.-várad. tanker. főigaz.	10.—
A jászói prem. prépostság alapításági díja	100.—
Oldalösszeg	264.—

Áthozat . . . 264.—

N. N.	3.50
Klimkovics Gábor es. k. főhadnagy által N. N.	3.—
Morvay Rafaél rozsnói prém. tanár	—50
Nátafalussy Kornél rozsnói főgymn. igazgató	2.—
Szepessy Géza rozsnói prém. tanár	1.—
Szalánczy István leleszi prém. jószágkormányzó.	5.—
Argalács Márk leleszi prém. lelkész	3.—
Bornemissza Zoltán gazdatiszt	1.—
Juhász Mihály nyug. prém. főgym. igazgató	1.—
Benedek Ferenc kassai prém. főgymn. igazgató	2.—
Orbán Bertalan kassai prém. főgymn. tanár	1.—
Dr. Stöhr Antal kassai prém. tanár alapító tag-dija	100.—
Lenner Nándor jászói prém. tanár	1.—
Machay András, novaji prém. lelkész	1.—

Somogyi Gergely, k.-helmecezi prém. lelkész	1.—
Fábray Emil, kassai prém. tanár	1.—
Szignárovics Ágoston, kassai prém. tanár	1.—
Szekerák Kálmán, theologiai tanár	1.—
Neumer János reált. hittanár	3.—
Zboray Tamás n.-váradai prém. tanár	1.—
Fülöpp Károly köz- és váltóügyvéd Timkó J. úr által	15.—
Gf. Sztáray István	3.—

Összesen 415.—

Baranyai Adorján jászói prépost titkár	1.—
Stoikinger Ernő jászói perjel	5.—
Vilás György pécsi prépost	5.—
Balog János rudnai prém. lelkész	5.—
Dr. Kusinszky Arnold jászói prep. pénztárnok	5.—
Dr. Krassó G. László n.-váradai tanár főgym.	10.—
A jászói prém. prépostnak alapítványi díja	100.—
Összesen	204.—

XI.

Ajándékozások az egyleti táruk számára.

E rovat alatt első évkönyvünk, 1872. dec. 12-től egészen 1873. dec. 19-ig XI. római szám alatt közölte a szives ajándékozók nevével együtt azon küldemények kimutatását, melyekből Múzeumunk létrejött. Most tehát ott folytatjuk a sort, ahol az a multkor megszakadt:

XII. 1874. febr. 26. 1) Forgács József ajándékai: 1. madarak, 32 db. jól kitömött honi madár és 2 darab külföldi, 1 nagyobbfajú kolibri és 1 szt. domingói pirók. — 2-or Crustaceák, 1 nagy példány platicareynos pajuros. — Pankányok, Scorpionidae; több scorio europeus spiritusba téve. — 4. két ládával honi és külföldi rovarok, máris osztályozva. — 5. 1 rárával lepkék. — 6. 30 faj csiga és kagyló. — 7. 100 db. különféle madártojás. — 8. 40 db. ásvány, szép példányok. Ezekon kívül néhány régiség az 1848-diki évekből: 1. 1848-iki egy pár eszkesz lópatkó, milyen még a kassai múzeumban nem létezik. — 2. 1848-iki honvédesákó. — 3. 1848-iki gránát, mely nem robbant szét és Kassán a gr. Klobusiczky réten ásatott ki. — 4. Egy szurony, találtott az ó-herádi homokban. — 5. Egy csizma sarkantyústól, milyent 1798. év táján a 6-ló fogatú kocsis viselt. — 6. Egy eredeti fabunkó, valamely szépségi rablóé lehetett, mivel Szomolnokon a városházán volt eltéve. — 7. Több régi könyv. — 2) Keresztesy István aranyidkai plébános: egy vadkan-koponyát. 3) Fiedler Károly kassai földbirtokos: egy keresztelő medencének felső részfedőjét 1589-ből s egy XVII. századbéli német bibliát. 4. Baliga Róbert főerdész: két kitömött madarat és egy díszes vadászkést. 5. A kassai nemes szappanos céh: ládáját okmányokkal, azonfelül egy nagy csehbeli einkannát és tányért. 6. Henszlmann Samu nyugdíjazott törvényszéki tanácsos Bártfán: egy szarvas agancsból készült puskaportartót szép díszítményekkel a XVII. századból. 7. Klimkovics Béla múzenmi ör 1 abauji nemzetőri csakót 1848-ból, és három XVII. századbéli kancsót. — 8. Bárczay Ödön a múzeumegylet alelnöke: egy egyiptomi sarcophág eredeti részletét festett alakokkal és hieroglyphekkel díszítve, és egy XVII. századból való emaillozott rézkancsót. 9. Miskovszky

Viktor múzeum-őr: négy darab szép díszítményű kancsót a XVII. századból, és egy vas sarkantyút a XV. századból. 10. Miskovszky Amália, szül. Henszlmann asszonyság: egy XVII. századbeli, esavart felületű einkannát. 11. Lehrner Magdalena asszonyság: egy mázsa súlyu, Kassán kiásott bombát az utolsó török hadjáratból. 12. Antolik Károly tanár: egy XVII. századbeli kancsót. 13. Scholtz Mihály földbirtokos Fáiból: egy XVI. századból való puskaportartót, szép gót díszítményekkel, unicum a maga nemében. 14. Hegedüs N. több középkori pénzdarabot. 15. Hossek francia nyelvtanár: több régi ezüst pénzt. 16. Szabó Imre, a kassai kereskedelmi kamara irattárnoka: a kassai lövész-század egyik trombitáját 1848-ból. 17. Benezur Gyula Münchenben lakó művész hazánkfia s Kassa városa szülötte felajánlá a sz. István kereszteltetését ábrázoló vázlatát, mely a kormány pályadíját nyerte, és eddig megjelent műveinek fényképgyűjteményét is. 18. Révész György festőművész: a „templomban imádkozó leány“ című olajfestményét, valamint a „káposztát áruló leány“ című festményét is. 19. Ameszmayr István: egy XVI. századbeli széles lópatkót. 20. Bohemus Károly tanító: Gömörmegye és Aggtelek barlangjának térképét 1806-ból. 21. Ugyanaz: több régi ezüst pénzt. 22. Tatárszky Sándor reáltanuló: egy francia nyelvtant a múzeumi könyvtár számára. 23. Keresztessy István aranyidkai plebános: egy szép nagy sást. 24. Buczy Bódog pesti építész: egy csi-szolt onyx példányt és kövévált mammuth fogat. 25. Molitorisz Dániel kassai polgár: egy cethalnak alsó- és felső fogsorozatát. 26. Békey Imre budapesti városi tanácsos: 1 scoriópt, egy pár tengeri kagylót, az aggteleki barlangból való több csepegő követ s 1 tengeri lovacskát. 27. Ungár Ignác: egy XIII. századbeli tallért, 1 poharat és 1848-ki huszasokat. 28. Klimkóvics testvérek: 1 három árbocos tengeri hajó mintáját 20 ágyúval, 24 db. részben kitömött madarat, van közöttök 1 pelikán, flamingó, papagáj, kolibri stb. 1 óriási denevért, 22 darab különféle alakú bronz-fibulát; 6 db. braziliai rovar, melyek a bécsi közkiállításon szereztettek, néhány értékes kagylót és csigát, 1 kőszénkövületet apró növénylenyomatokkal. 29. Marschalkó budapesti szobrász: 1 középkori fegyverzárat; Kertész Tódor budapesti kereskedő 2 ládát a fővárosból befolyt ajándékozások becsomagolására. 30. O. Heinrich István Budapesten: 1 eredeti Alexi-féle faragványt gipszből, mely József nádort ábrázolja. 31. A budapesti tudomány-egyetem orvostanhallgató-segély-egylet Földváry B. elnök eszközésére: 3 láda régi könyvet s Balassa János orvostudor és tanár fűzmellszobrát. 32. Héyduk Ambrus, az Országos Iparos szövetség tokaj-hegyaljai kerületi iparos-egyesület titkára: az általa szerkesztett egyesületi Évkönyvet. 33. Mégai Adolfné asszonyság 1 régi legyezőt. 34. Pajkosi János gymn. tanuló 1 régi ezüstpénzt. 35. Károly Gy. Hugó 1 nagy gipszalakot az egyleti helyiségek díszítésére.

XIII. 1874. ápril. 30. 1. Schwartz Izaiás 1 Michigán államból való termésrész darabot. 2. Wagner Ede Kassán 2 okmányt gr. Széchenyi István és b. Simonyi aláírásaival. 3. Jelenfy József a Fövényesi család szívességéből több régi okmányt, a nagykinizsi levéltárból. 4. Antalfy János 1 részmeztetet

és egy okmányt. — 5. Davitko István 1 kancsót 1731-ből, 1 női mellényt aranyhimezetű virágokkal és ezüst csatokkal a múlt századból, 2 párnahajat selyem és aranyhimzéssel. 6. Krupa János Pest városának tér- és látképeit a jelen század elejéről és egy, a föld összes nemzeteinek történetét ábrázoló képet 1832. 7. Marzso K. kassai reáltanuló mintegy 20 drb. régi ezüst pénzt. 8. Reitzner János 1 japáni kosarat. 9. Tahy Manó reeski birtokos egy az egri vár sáncainak ásatása alkalmával talált s Dobó István idejéből származó buzogányt. 10. Reményfy Rezső egy, Kerekudvaron (Hevesben) szántás alkalmával talált yassarkantyút, egy kardnak keresztmarkolatját és egy régi török lópatkót. 11. Diósi Pál 1 középkori egyenes vaskardot igen szép díszítményekkel, Zsigmond s Rudolf királyok által kiállított 2 régi okmányt, 1848-ki kaszából készült lándzsát. 12. Nagy Károly és Berta egy XVI. századbéli aranyozott esontnyelű villát. 13. Rotauscher Károly ezredes és a bécsi hadügyi archívum igazgatója a) chinai számoló táblát, b) rizspapírosra készített 5 db. chinai festményt, c) a chinai Casch-féle pénzekből összeállított kardot, d) a bánghoki pagodából való rosettát e) Budha két szobrocskáját, f) 2 darab korált Singaporéból; g) egy japáni pipát és dohánytartót (tokjával együtt, h) a siami király udvari ebédéből való csemegéket, i) 1 japáni képes könyvet, k) az 1866-ik évi július 20. a Lissa melletti tengeri ütközet alkalmával szétrombolt „Re d'Italia” nevű hadi hajónak fa részletét, l) fahécs kérgen írott sanskrit imádságot, m) japáni fogport szép dobozzal, n) 18 chinai fogkefét fából. 14. Kecskovszky N. 1848-iki honvédtiszt Homonnáról a 35. honvédszászlóalj peesétjét 1849. 15. Vandracsek Janka kisasszony Kassán: 1 sárgaréz szögekkel kivert fabuzogányt. 16. Klimkovics testvérek a) 1 zerge-szarvból készült vadász-poharat, b) több régi ezüst pénzt, c) chinai rizspapírosra festett 3 festményt és egy régi könyvet 1551-ből. 17. dr. Moskovics Jakab városi főorvos 1 Leitmeritz mellett talált bronz esáksányt, 18. Tenner János vasuti indóházi vendéglős 1 Budán talált, török vörös rézből készült kávé kannát. 19. Tordássy András Kossuth-féle amerikai bronz-érmét 1851-ből. 20. dr. Majorossy Géza a magyar orvosok és természettudósok egri és rimaszombati bronz-émlékérmét. 21. Relay Róbert 1 ezüst érmét. 22. Horvát Imre ügyvéd egy delphint öntött vasból és egy láva darabot III. Napoleon melképével. 23. Gerhard távirtdai hivatalnok 1 távesővét. 24. Kainart Vilmos vasuti pénztárnok egy esinos kancsót, egy XVI. századbéli vas zárat vésett díszítményekkel, b. Stift, II. József császár, Döbrentey Gábor és Mária Theresia bronz-émlékérmeit, 10 darab gombot és csattot, 2 kulesot és 1 régi vaskörzöt. 25. Petrikovics Lajos egy 100 frtos Kossuth-bankót. 26. b. Vay Miklós b. Eötvös József mellsobrát gipszből. 27. Pelion Béla pesti mérnök 5 db. ezüst, 5 db. rézpénzt, 2 db. játékjegyet s egy 5 frtos Kossuth-bankót 1848/49-ik évből. 28. Vozáry Mór pénztárnok Szepes-Ófaluból 1 fából faragott óriási pipát. 29. Jelenfy Józsefné több faköveletet és tengeri csigát kagylókat, egy vas nyilat és egy magyar bibliát 1590-ből. 30. Ócskay Klára szül. Lehoeczy asszonyság Molauer Mihály nemesi okmányát, II. Lipót eredeti aláírásával. 31. Éder Istvanné asszonyság egy esinosan esztergályozott rokkát. 32) Révész

György festőművész, egy vörös tiszti sipkát a 9-ik honvéd zászlóaljtól 1848-ból. 33. Kochancsik szül. Boros Jozefa asszonyság egy XII. századbéli kis oltárkát emailrozott háttérű alakokkal, 2 rendkívüli nagyságú díszítményekkel ellátott fazekat, egy kaszát 1848-ból, 1 ólmos botot és 2 lámpást. 34. Maurer Gusztáv több régi török pénzt. 35. Myskovszky Viktor múzeumi ör, egy XIV. századból való kulcsot és egy japáni ujságot. 36. Weisz Flórián több szomolnoki régi pénzt. — 37. Kukovszky Paula és Paulina kisasszonyok: a) 1 képet a jour-modorú fafaragmányokkal, b) 3 képes könyvet, c) 1 fiókszekrényt virágos díszítményekkel, d) 1 kis ládát réz sarok pántokkal, e) 2 régi findzsát, 2 porcellán edényt és egy régi sütemény-mintát. 38. dr. Szély József tokaji gyakorló orvos, egy 49. honvédszázadosi diszföveget, egy olasz töltény-táskát és több Kossuth-bankót. 39. Scheidler szül. Rakovitz Jozefa 1 régi történelmi könyvet, 150 db. régi rézmetszettel, 6 darab régi olajfestmény, a Fucker család fáját és egy régi pecsét-lenyomatot. 40. Rotauscher Károly ezredes Kassa városának látképét 1617-ből, Wallenstein Alfréd eredeti levelének fényképét (1632) leírással s szép tartálylyal. 41. A kassai pékcéh két cinkannát, egy aranyozott kétfejú sást, okmányokat. 42. Stögermayer Antal egy 1848-iki szuronyos fegyvert. 43. dr. Seidl egy hátultöltő karabinert a porosz hadjáratból. 44. Ellinger János rendkívüli nagyságú földképet. 45. Mihályi Károly egy szekrényt órával, egy szép díszítményű zsebórárt, 5 darab régi könyvet, egy növény-gyűjteményt és néhány régi pénzt. 46. A kassai szücs-céh 1 nagy cinkannát és 1 cinbillikomot, magyar nyelven írt régi céhjegyzőkönyvet, két régi okmányt 1370-ből és 1 meghívó réztáblát, 2 XV. századbéli szép kulcsot. 47. Krajnyik Gyula Szinán 2 régi ezüst pénzt. 48. b. Horváth-Kossuth Mihálynő asszonyság 8 db. bronz gyűrűt. 49. Fayt Antal garadnai erdész utján az Aranyossy- és Lehócky családok: 1 régi rézgyűrűt, 1 asbest-követ, ugyancsak Fayt A. ur 25 db. madarat és négylábú állatot, mind sajátkezűleg kitömve, 1 microscopot, 1 kinőtt ritka bikkfa-darabot; ezeken kívül 10 példány régibb madarat kitatarozott. 50. Krajnik Mihály tanár 1 régi pecsétnyomót, s 1 XVI. századbéli okmányt. 51. Kaczvinszky Géza kir. ügyészi hivatalnok 2 régi pénzt. 53. Schönviezky János áldozár 5 régi s újabb lengyel pénzt, 1 lengyel s 1 magyar régi bankjegyet. 54. Bárczay Oszkár honvéd főhadnagy 36 kötet régi s újabb könyvet.

XIV. 1874. július 23. 1. Schiffbeck József 1 német bibliát 1785-ből. 2. Illincz Konrád 1 négylábú esirkét spiritusban. 3. Stépán Pál 1 kétesövű piztolyt, a bártfai kovács-céh rézből készült s gyöngyházzal kirakott díszkalapácsát, 1 római sarut. 4. Gerster Ede 1 kardot Mária Theresia korszakából, 6 db. megkövesült fát, 1 kristályt (jegecet), 28 régi ezüst pénzt. 5. Pawek N. több régi pénzt. 6. Moys J. többféle ásványt s kövületet. 7. Holländer R. 1 kitünő fémükröt. 8. Szikay Béla 1 ón billikomot. 1 „Dagnerretyp“ c. könyvet, valamint „Adó“ és „Két garas“ című könyvet is, melynek csak két példánya került ki a sajtó alól. (?) 9. Krajnyik Gy. Kassa városára nézve érdekes négy arcképet, 1 magyar női főkötőt vörös bársonyból s arany díszítményekkel. 10. Horváth S. 1 rendkívüli nagyságú szarvas agancsot. 11. Szikay Béla több

rendbeli régi pénzt. 12. Özv. Sárközyné asszonyosság több régi patkót. 13. Fayt Antal 1 buvár kacsát kitömve és 1 vipera kigyót spiritusban. 13. Soós Sándor, b. Luzsénszky Pál által készített s sóvári Soós Sándor által kijavított igen szép s valódi művészies ihlettséggel készült goth templom mintát fából. 15. Zseresei plébános 1 igen szép feszületet. 16. Weiss Vilmos 1 régi pecsét-nyomót. 17. Tatárszky S. 1 francia nyelvtant. 18. Palezer Amália 1 régi szép üvegfestményt. 19. Zehetgruber Karolina hasonlóképen szép üvegfestményt. 20. Reitzner F. 1 kövületet. 21. Hajdu Imre 3 régi ezüst pénzt. 22. Herlitzko N. 1 Magyarország címerével díszített régi fejszét. 23. Kovács János 1 régi zárt. 24. Reich N. 1 gránit szelencét, 1 régi lakatot, 1 bárdot. 25. Myskovszky Viktor 1 XVI. századbéli ajtó vaspántot szép díszítményekkel, 1 kanesót 1628-ból. 28. Bolkay Vilmos 9 ezüst és 5 darab régi rézpénzt. 27. Kéler József 7 db. régi okmányt. 28. Mártonfy M. 3 kötet könyvet. 29. Baross László 1 lengyel aranyozott pénzt 1831-ből. 30. Gedeon Kelemenné asszonyosság a magyar természetvizsgálók és tudósok emlékérmét 1846-ból s 3 torintot a pénztár számára. 32. Alexy Ödön 1 saját faragásu, igen szép díszítményekkel ellátott botot Schwarzenberg fenyveseiből. Burger D. L. tanár egy 100 frtos Kossuth bankót. 34. Kaczvinszky Béla 3 régi ezüst érmet. 35. Geduly F. az „Arch. Értesítő“ több évfolyamát.

XV. 1874. nov. 5-én. 1. Egy régi magyar nyelven írt biblia, mely Hannoverában nyomtatott, Hegedűs Lajos kassai gyógyszerész utján. 2. Egy régi kis olajfestmény, mely Máriát a kis Jézussal ábrázolja. Adom. özvegy Koregtko Mária asszonyosság Kassán. 3. Több igen szép ásvány és jegec, adom. Koregtko Mária k. a. Kassán. 4. Luther Márton arcképe öntött vasból 1668. adom. Gaskó Gy. Kassán. 6. Budapesten Klimkovics Ferenc tanár s egyl. v. t. által gyűjtött ajándékok: 2 darab palmaág és tájkép, adom. Telepi Károly képt. titkár Budapesten. 1 őskori halfog, adom. gr. Eszterházy Ferenc Budapesten. 1 fekete márvány darab, adom. gróf Eszterházy Károly. 1 khinai szobor, adom. gr. Eszterházy Pál Budapesten. 1 fehér márvány tábla, adom. gr. Eszterházy Mór Budapesten. 1 nyildarab és egy khinai festmény, adom. Szabó József asztalos Budapesten. 11 darab régi ezüst pénz. Mitterdorfer Gyulától Bpsten. Fából faragott gót díszítmények és 1 ókori cserépedény, adom. Marsalko F. szobrász Bpsten. 1 tengeri csiga, adom. Erdélyi Mariska kisasszony Budapesten. Hermina főhígnő és Dürer Albert szobraik, adom. Marasztón József Bécsben, Henszelmann Imre mellszobra, kőből faragva Alexy által, adom. Buczbalay Bpsten. Barabás Miklós, Jókay Mór és Reményi Ede mellszobraik, adom. Dunelszky Bpsten. 1 olajban festett kép, mely egy patakon átmenő arabs családot tevén ülve ábrázol, adom. Molnár P. festő Bpsten. 1 vas sisak és 1 két kézbe való kard, kiemeltetett a Duna medrétől a Margitsziget és Pest közt, megszerezve Novelly Antal és adományozva Herman kárpitos által Bpsten. 1 szép jegec, adom. Novelly Antal Bpsten. Polák pesti építész szobra, ki a nemzeti Múzeumot építette föl. 2 nagy szekrény, ásványok részére, adom. Krenner József. 7 Több régi könyv, pénz, két olajba festett kép, adom. gr. Sztáray I. és Oppitz K. kassai

gymn. tanulók. 8. Több régi könyv 1600—1670-ig és Lengyelországnak térképe; régi kassai falragaszok, adom. Tatárszky János. 9. 2 régi vassarkantyú, 1 régi földteke a hozzá tartozó üvegedénnyel, továbbá 2 igen szép tölgyfa gubacs és 1 kitömött fűrj, adom. Fayt Antal Garadnán. 11. Több darab gipsz öntvény, adom M. Kosch asszonyság Kassán. 12. Egy régi kép ráma, adom. Zelán János Aboson. 13. Egy khinai pénz és egy 48-ik évből való s a honvédek által a csákón hordott magyar korona. 14. 1 régi könyv, 1600, adom. Barvulszky Károly. 15. „Herrn Johann Claidius Hadrian Helvetius hinterlassenes Werk vom Menschen“, adom. a Klimkovics testvérek. 16. Egy 1672-ik évben nyomtatott könyv, adom. Brudel F. es. k. hadnagy, ugyanő két darab ezüst pénzt. 17. Ifj. Seiler A. 1 keleti pénz. 18. Demarcsek S. volt gymn. tanuló néhány régi s újabb rézpénz. 19. Várjon G. a „Törvényhatósági tudósítások“ című becses Kossuth-féle írott lap. 20. Novelty J. 1 1551-ből származó Bock-féle igen érdekes és becses régi növényteni könyv. 21. Néh. Loósz J. ur hagyatékából régi pénzek, könyvek és térképek, adom. Loósz J. múz. alelnök. 22. Néh. Benzur V. egy sajátkezüleg készített rézmetszvény anyamintázat, ajánd. Loósz J. 23. Egy cseppkő darab a szopotnyicai malom táján Nagy-Ladna mellett fölfedezett új cseppkő-barlangból, ajánd. Loósz J. 24. Szemere Lajos kisazari birtokos több régi pénz. 25. Haymann F. Kassán több régi pénz. 26. Englender M. Kassán egy régi illusztrált német könyv. 27. Quirsfeld K. Kassán 2 porcellán-szobrocska. 28. Alexy Ö. egy sajátkezüleg faragott bot. 29. Schaller E. egy rézpénz. 30. gr. Erdödy J. üvegből készült szobrokat. 31. Nagyfejedő I. plébános két darab ezüst pénzt a mohi-pusztáról. 32. Szabó V. városi képviselő Bártfán 2 korsót. 33. Kőreny J. Bártfáról egy régi csészét. 34. Koregtkó A. Kassán még régebben egy becses régi cin-kammát.

XVI. 1875. május 13-án 1. A nemzeti múzeum részéről 90-féle egyes s kettős példányú kül- s belföldi madár, melyek jelentékeny részének kitömésére Fayt Antal választmányi tag vállalkozott. 2. Gedeon kassa-egyházmegyei r. kath. lelkész Fayt A. útján egy XVI. századbéli német Verböczt. 3. Liszkay Ferenc forrói r. kath. lelkész Machay Endre novai plébános útján egy régi római pánzt. 4. Koppay es. kir. tábornok egy régi ezüst pénzt. 5. Dr. Földváry Béla gyakorló orvos-tudor két ezüst érmet és egy miniatúr metszetet. 6. Csorba ügyvéd 2 forintot az „Évkönyv“ nyomdai költségeinek fődözésére. 7. Ellinger János nagyszámú régi könyveket, tér-, arc-, táj- és jelmezképeket. 8. Rotaischer Károly es. kir. ezredes becses régi s újabb történelmi s egyéb tárgyú könyveket. 9. Oppitz Károly főgymn. tanuló 2 ezüst s 2 réz régi érmet. 10. Czitó Dániel 2 porcellán tálalt s egy tányért a század elejéről. 11. ifj. Marasztóni József akad. festész egy-egy emlékérmét a természetvizsgálók kassa-epöljesi s rimaszombati nagygyűléséről, továbbá az „Abauj-kassai Közöny“ munkatársainak általa készített egy műlapját. 12. Leich József erdész Buzinkán madarakat, melyeket Fayt A. tömött ki. 13. Klimkovics Gábor es. kir. főhadnagy 6 db. régi könyvet. 14. Fayt Antal 3 db. felragasztott mohozatot. 15. Petróczy Gellért ügyvéd hat db. régi könyvet. 16. Néhai Kupecz Amália 5 db. 10 frtás

Kossuth-bankót. 17. Horn István olasz kir. kapitány Magyarországnak 1615-ből való olasz nyelvű történetét. 18. Schwarz Vilmos egy kis fős-medalliont. 19. Hajdu Imre három db. ezüst pénzt. 20. Mascha kapitány egy nagy Radecky emlékérmét. 21. Maurer Gusztáv Eperjesről 1 db. régiséget. 22. Maurer Emil 5 db. kagylót. 23. Diviaczky György egy régi szótárt. 24. Turner Jakab 1 régi ezüst pénzt. 25. Dr. Lúcz Ignác főreált. tanár egy szépen aranyozott szaru burnót-szelencét. 26. Wolny József székesegyházi kanonok több db. régi ezüst pénzt. 27. Rainichofszky Vince bádogsmester egy régi agyagkorsót domborművekkel. Özv. Földváryné asszonyság egy régi német könyvet 1686-ból. 30. Skach Kálmán főreált. tanuló egy német könyvet 1813. 31. Pelezer N. Kassán 1 régi jegyzőkönyvet. Antolik Károly tanár Berlinből 1 német füzetet, melyben saját találmánya van leírva és rajzolja. 33. Imre Lőrinc kir. tanfelügyelő kinyomatott jelentését az abaujmezei népiskolák állapotáról. 34. Grünfeld Etelka asszonyság egy selyemmel kivarrott régi függöny-borduret. 35. Chrismár Napoleon r. kath. segédlelkész IX. Pius pápának selyemre himzett franciaművi arcképét. 36. Myskovszky Viktor múzeum-őr több db. lengyel ezüstérmét. 37. Géczy István r. kath. segédlelkész egy XVI. századbeli Fugger-féle okmányt.

XVII. 1875. július 15-én. Glevitzky Béla Kassán: 1 gipszből öntött Venus-Amor szobormű, 1 német-latin olvasókönyv, 1 halálfej, 2 régi latin könyv, 1 arannyal s ezüsttel kivarrt török kendő. — Petrányi János Kassán: 1 latin s 1 német régi könyv. — Szentgyörgyi N. főreált. tanuló Kassán: 1 szabályos gömbalakú tyúktojás kettős kemény héjjal. — Szabó József Budán: 1 ezüstérem. — Gedeon László őrnagy: a 42. zászlóalj pecsétnyomata. — Glevitzky Béla Kassán: ismét 1 latin s 1 német régi könyv. — Fayt A.: 1 magyar s 2 német régi könyv. — Metzenzéli kaszinó: az asztalos-céh 1724-ből származó kannája. — Heidl Viktorina: 1 elefántesontból készült esinos régi legyező, egy régi fejtű gyöngyházból készülve, arannyal diszítve, nyílvesző alakkal. — Bornemissza Árpád Kassán: őstörténelmi mamuth csontok eserehátú Szolnok tájékáról. — Ifj. Pocsátko Károly 62 db. porcellán findzsa, 2 üveg kosár, 1 porcellán kép. — Gr. Sztáray István főgymn. tanuló Kassán: 1 régi tör s 1 régi német növénytan.

XVIII. 1875. október 31-én. Ocskayné asszonyság 1 bajor ezüst talért, több római pénzt és 5 db. régi okmányt. — Sztrakay János Sirokáról több ásványt. — Okruczky honvédfőhadnagy: a) Szász Gerő költeményeit, b) a cs. kir. gyalogság szolgálati szabályzatát 1848, c) egy bronz korszakbeli bronz csákányt, d) egy honvéd szuronyt, e) Janku Ábrahám a havasi király tilinkóját és pipáját, f) Janku Ábrahám arcképét. — Krajnyik Kálmán: Epistolae Mathiae Regis 1764. nyomtatott Kassán. — Komjáthy Mária egy legyezőt. — Komjáthy Lőrinc két régi könyvet. — Schürger Tivadar távirtdatist: több régi római pénzt. — Trasy István: a mohi pusztán talált buzogányt. — Dalnoky László: a mohi pusztántalált sarkantyút. — Illés L. jegecedett ásványdarabot. Ifj. Alapfy Géza: a kassai 2-dik adókerületi adóhivatal pecsétjét. — ifj.

Konrády N.: Trója veszedelme című könyvet. — B. Mesko István: egy parteceddulát, egy hallenyomatot palakőben. — Leicht Sándor: a tornai vár alatt talált kulcsot. — Korponay János több db. régi pénzt. — Kóvér György: egy ezüst pénzt. — Klimkovics testvérek több db. régi pénzt és egy régi pecsétnyomót, egy orosz nyelven írt ukaszt és egy szent énekek könyvét. — Hutkay Sándor: egy persa újságot, egy db. obsidiánt s több régi pénzt. — Fülhegyi Emilia: Fülhegyi Henrik honvéd őrnagy vitézkötését 1848-ból. — Legányi Samu: egy vörösréz cukortartót. — Walencsik: egy porcellán tányért festett díszitménnyel. — Maurer Rezső egy régi pecsenyeforgató gépet. — Móri Ferenc állat-gyógyász Besztercebányán: egy természettant s egy régi ezüst pénzt. — Magyar kir. kohóhivatal, Oláhlápos-Bányán, kohóterményeket. — Legányi Frigyes: a) egy fedeles vörösréz edényt 1796-ból, b) egy vörösréz cukortartót, c) egy szerezcsendió-tartót s reszelőt, d) egy vörösréz gyufatartót egy női cipőt ábrázolva. — Dobozy Pál földbirtokos Abaujban: 12 db. gyönyörű féldombor művekkel díszített s fából készült ostábla követ. — A sztropkói ferencendi zárda: egy XVI. századbéli szőnyeget. — Myskovszky Viktor múzeum-őr a) két db. oltárkendőt, nyomtatott díszitményű bordurral, b) több db. szövött szegélyzetű részletet, c) két XVI. századbéli fajence kancsót. — Ilykovics Viktor görög kath. lelkész Kruzsljován: egy madarakkal és díszitményekkel himzett oltárkendő részletet. — Klein Ernő evangélikus lelkész Bártfán: Calendarium sanctorum oder Kirchen historia című igen érdekes könyvet 1610-ből. — Dr. Heim orvos Kassán: több régi könyvet. — Jermy Károly keresk. Kassán: két légpisztolyt. — Tordási András: két kép megvételére 10 frtot. — Loósz József Magyar és Erdély képekben című munkát és egy a kassai szőlőkben talált régi lengyel pénzt. — Kaplács Mihály: egy 100 forintos bankó minta-nyomtatványt 1841-ből s több — a magyar szabadságharera vonatkozó eredeti okmányt. — Trefort Ágoston miniszter úr ő excellenciája: a) Dürer Albert nagyobb és kisebb Passio képeit, b) Mátyás és Beatrix gypsz mellképeit. — Dr. Földváry Béla egy régi magyar orvosi könyvet. — Károly Gy. Hugó 3 gypszalakot, egy pokálrajzot s több könyvet. — Weiss József egy faköveget. — B. Fischer Sándor, egy igen szép példány Pastor roseus-t.

XIX. 1876. decemb. 29. Egy arany gyűrű a 16-ik századból, 1 régi porcellán kosár, 1 gyöngyházból készült amulet, 1 himzett emléklap és 3 db. régi ezüst pénz. Bayer Mari kisasszony Kassán. — Egy db. ásvány és egy ezüst pénz. Oravecz György jekelfalusi lelkész. — Egy kövült esiga, 1 régi ládazár, 1 török tallér és cintál. Klimkovics testvérek. — Egy régi lámpa, 1 magyar lókantár. Mecze Vilmos, késmárki egyéves önkéntes. — Két db. kőrajz és 1 részmetset, az 1848. július 2-ára egybegyűlt főrendek termékének alaprajza. Fáy Antal garadnai erdősz. — Egy 1848-ki huszárdolmány. Desewffy Gyula. — Négy db. ezüst- és 6 db. rézpénz. Sziky Bertha urhölgy. — Egy természetes fabunkó, 2 db. esepkő, 1 hegyjegőc. Ganzler Ede. — Luthér Márton és egy olasz pap bronz mellképe. Habel Adolf. — Lexion terminorum technicorum. Hamburg Izidor. — Bereghvármegye leírása. Lehoczky —

Paraenesis; *Ethica christiana* II. rész. Doby Antal. — Több db. török ezüst pénz; egy menyasszonyi ágy függőnye 1791-ből. Novelly József. — Leibnitz egyetemes tudománya. Stóhr Antal. — Egy régi kules. Balás Mihály. — Két db. kétesövű pisztoly, egy szabályzati könyv. dr. Kemény. — Egy db. kő ék, 1 db. bronz-karperec 1 db. kövület, több irat Rákóczy és Bercsényitől, a Bukovics családnak nemesi levele. Orezy Gyula, bábai földbirtokos. — Ládák, szabadalmi okmányok, pecsétnyomók. A kassai tímár-, kőműves, üveges-, kötélverő-, kovács-, borbély-, szij- és nyereggyártó céhek. — Két db. irat 1848-ból. Czéhmaster Antal.

XX. 1876. ápril. 9. Egy zsebóra bronzból és egy dohánytartó borból, melynek hátlapján I. Napoleon képe alatt következő felirat olvasható: Napoleon premier empereur et roi. Villenrotter Henrik. — Nyolc db. ezüst és 9 db. réz pénz. Tetmayer László. — Egy nyöstény hiuz. Czeininger Antal. — Egy biborbárszony aranyhímzésű lótakaró, a tulajdonjog fenntartásával. Krajnik Gyula. — Egy szépen kiképződött mészpát jegee. Steller N. — Három db. régi könyv. Rákóczy F. kincstárnokának aranymérője; egy 1852-ben használt dísz bádógard. Kálnássy Sándor. — Egy ezüst pecsétnyomó gyűrű. Timkó Józsefné urhölgy. — Egy borból készült levél és pénztárcsa, állítólag Kisfaludyé. Schelley József. — Több régi bankó. Vadász József. — II. József császár idejében kiadott több régi bankó. Somossy Antal. — Több érdekes kályhafiók a XVI. századból. Pausz Tivadar — 100 firtos régi bankó. Bakos János. — Sz. Pétert ábrázoló kis olajfestmény. Vesrek József. — Hat db. kassai nyomtatvány. Loósz József. — Egy bronz edény és Deák Ferenc egy eredeti levele. Bárczay Ödön. — „Pugio Fidei“ című régi könyv. A b. Melezer család. — Egy régi jogi könyv, 8 db. okmánymásolat és Ugoesamegye alispánjainak névsora. Doby Antal. — A m. n. múzeum Széchenyi országos könyvtárának fölös számu példányairól szóló jegyzék. A nm. vallás és közoktatási miniszterium. — Több régi könyv. Quirsfeld Károly. — Több régi kanna és vasazat a XVI. századból. Myskovszky Viktor. — Egy a rozgonyi mezőn talált vas lándzsa. Ifj. Jakobs Gusztáv. — Fáy Andrásnak szerelmes levelei s több érdekes okmány 1848/9-ből. Ujházy Ferenc.

XXI. 1876. máj. 21. Négy db. rézmetszet a XVIII. századból és egy okmány a XVII.-ből. gf. Hadik János. — 114 db. réz- és ezüst régi pénz egy kis arany s egy magyar bankjegy. Machay Endre. — 6 db. régi ezüst pénz. Végh Pál. — Egy régi biblia, 3 db. régi banjegy és 6 Luzsénszky Pál haláláról szóló tudósítás. Miskolczy János. — Velence története rézmetszetekkel. Hruska Rezső. — Egy régi német biblia képekkel és egy 1848-ki szinlap. Spéri Istványa. — Két db. régi könyv 1740-ből kassai nyomtatás. Píneles Samuel. — 3 db. régi könyv 1747, 1750, 1767-ből, 3 db. régi írott kántorkönyv 1657-ből és régi fametszetek magyar versekkel. Hübel Antal. — Egy kassai nyomtatású könyv. Literati Gyula. — Egy régi török kard. Koderle Emil. — Régi egyiptomi és római pénzek. Horváth Antal. — Colloquia Erasmi Roterodami 1662. Konrády Lajos.

Mind ezen mind az előbbi szám alatt közölt becses ajándékokért, fogadják a tisztelt adományozók egyletünknek legmélyebb köszönetét és háláját. Bocsássanak meg ha tapasztalt érdeklődésük jó indulatuk arra bátorít, hogy kegyes pártfogásukat továbbra is kikérjük; ha azért esedezünk, hogy ismerőseik, barátaik körében ügyünknek szíves támogatói, terjesztői legyenek.

Minden emelkedett lelkű polgárhoz a hazának, de különösen a vidéken lakó lelkész, tanító, tisztviselő és földbirtokos urakhoz fordulunk. Az ő becses figyelmökbe ajánljuk azt a temérdek, a köztudalom előtt még eddig ismeretlen, hiányzó láncszemet, mely a jelen civilizatiót a múlthoz fűzi: a netaláni őskori leleteket, melyekre nézve a Hernádvölgye valóságos aranybánya, a kőbaltákat, vésőket, edényeket, bronz eszközöket, kőületeket, csontmaradványokat, fegyvereket, régi pénzeket, per-penészlepte elévült okmányokat, a művészet és ipar genitálitásának használaton kívül álló remekait, régi szövegeteket, csecsebecségeket, képeket, könyveket stb. szóval mindazt, ami tanulságos, ami megőrizni méltó. A közokulásnak ezen fontos tényezői legtöbbször a tudatlanságnak, sokszor pedig a gondatlanságnak, nembánásnak lesznek visszahozhatlanul elveszett áldozatai. Mentsék meg kérjük, a meg nem érdemlett enyészettől. Ott pedig ahol őket, világért sem mondom hogy a szűkkeblűség, hanem talán a tulajdonnak kedves érzése, tudata tartja vissza, méltóztassanak azon irányban vállalni felvilágosító szerepet, hogy tárainkban a tulajdonjog fenntartásával helyezhetik el az illetők szeretettel őrzött műtárgyaikat emlékeiket, s ezt téve a tudógyó nagyközönséggel tesznek jót, míg jelenleg legfeljebb is egykét vendégüknek s ezek között sokszor bizony nem igen érdeklődőknek nyerik meg az illemszabályok által kisajtoltt színtelt bámulatát.

A művelt világgal való versenyben eddig csak multunkra hívathozhatunk. Concentráljuk tehát emlékeinket, bizonyítékainkat, hogy hassanak egy ponton, itt a felvidéken Kassán mint legalkalmasabb helyen marcsak azért is, mert mióta a kassa-oderbergi vaspálya megnyílt, az alföldnek, a fővárosnak, de nyugati vendégeinknek is a gyönyörű Kárpátalja, a tátrafüredi és koritnyiczai fürdők végett, Rutka, Kassa, Budapest kedvelt nyári körutja. Ha tehát városunkban teremt alaptökénk és tárainkhoz való szíves hozzájárulásával a lelkes nagy közönség egy, hazánkhoz vidékünkhez méltó Múzeumot, — mert hiszen mi, kiknek a pusztá gondozási teendők jutottak osztályrészul csakugyan nem teremthetünk, — biztos lehet róla, hogy az adománymorzsákból emelkedő Intézet nem fogja az adakozók műveltség iránti érzékét, Felsőmagyarország kulturáját, zárt ajtók megé temetve, senki által sem ismerve, nem respectálva képviselni.

A titkár. —

XII.

Általános kimutatás a táruk műtárgyairól.

A) Régiségtár.

	Darab
1. Agyagból és porcellánból való műtárgyak	157
Ezek közt van:	
1 thea-service valódi kínai porcellánból; fajence-korsó	50 darab
fajence-tál	35 "
porcellánból készült tárgy	62 "
2. Éreből készült tárgyak	360
Ezek közt van:	
kivert diszitmény	52 darab
zár és lakat	20 "
kules	25 "
kancsó	35 "
régii sarkantyú	19 "
3. Bronztárgyak	87
És pedig:	
fibula	22 darab
kard	5 "
szobrocska	6 "
gyűrű	25 "
spirál-tekeres	7 "
4. Kőkorszakbeli tárgyak (Obsidian késpenge)	8
5. Fegyverek	70
6. Szövöttművek (textil Arbeiten)	88
Ezek közt 15 párnahaj a XVII. évszázból.	
7. Üvegtárgyak	40
Ezek közt 4 velencei pokál és 2 üvegesillár.	
8. Fafaragászati mű	48
9. Különbféle tárgyak	395
Összesen	1253

B) Éremgyűjtemény.

Régi pénzek és érmek	2047
Bankjegyek	103
Összesen:	2150

C) Könyvtár.

1. Könyvek	1528
2. Okmányok és térképek	176
Összesen:	1704

D) Képtár.

1. Festmények	95
2. Rézmetszetek	60
3. Szobrok és gipsöntvények, valamint a kameák gypslenyomatai	1502
Összesen:	1647

E) Természetrizaiak.

1. Kitömött madár és állat	248
2. Tengeri növények	95
3. Kagyló gyűjtemény	6515
4. Ásvány gyűjtemény	2153
Összesen:	9011

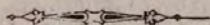
Összegezés.

I. Régiségtár, áll	1253 darabból
II. Éremgyűjtemény, áll	2150
III. Könyvtár, áll	1704
IV. Képtár, áll	1647
V. Természetrizai gyűjtemény, áll	9011

Összesen: 15765 darab

Kassa, 1876. május 21.

Myskovszky Viktor. s. k.
múzeum-őr.

XIII.

A Felső-magyarországi Múzeum-egylet összes tagjainak névsora. 1876s május 21-ig. *)

A) Tiszteletbeli tagok :

- 1 Barátosi Mirese János, Velence
Benzúr Gyula, fest. akad. tanár München.
De Leva József, főlovag Padua
Fulin Rinaldo, lovag Velence
- 5 Geduly Ferenc, orsz. műeml. bizott. titkár, Bpsten
Dr. Hampel József, m. n. múzeumi segédőr
Dr. Henszlmann Imre, egyetemi tanár Budapest
Hegedüs K. Lajos, miniszteri tanácsos Budapest
Dr. Ipolyi Arnold m. püspök, Beszterezebánya
- 10 Klimkovics Ferenc, akad. fest. s rajztanár Budapest
Dr. Krenner József m. n. múzeumi ór, Budapest
Kubinyi Ferenc, m. n. múzeumi igazgató Bpest †
Latinovics Albin, földbirtokos Bpest
B. Nyáry Jenő, földbirtokos Bpest
- 15 Gf. Péchy Manó, földbirtokos
Pulszky Ferenc, m. n. múzeumi igazgató Bpest
Stefani Frigyes, lovag Velence
Telepy Károly képző m. társ. titkár Bpest
Trefort Ágoston, m. kir. vallás- s közokt. miniszter
- 20 Ujházy Ferenc, akad. festész Bpest
Ifj. B. Vay Miklós, földbirtokos Bécs
- 22 Gf. Zichy Rezső, földbirtokos Enyiczke Abaujvárm.

*) A helybelieknél a lakhely nincs kitéve.

B) Alapító tagok.

- 1 A jászói prémontréi prépostság
 Bárczay Ödön, földbirtokos Bárcza, Abaujm.
 Bulyoszkyné Szilágyi Lilla urhölgy, művésznő Bpest
 Gf. Forgách Kálmán, földbirtokos N.-Szalánez, Abm.
- 5 Gf. Forgách László, " " "
 Gf. Hadik-Barkóczy Ilona úrhölgy ő excel.
 Horovitz Mór, festő
 Jakob Péter, építész
 Kassa sz. kir. városa
- 10 Dr. Klekner Alajos, jogtanár
 Klimkovics Béla, akad. festész s főreált. rajztanár
 Klimkovics Ferenc, akad. festész s főgymn. rajzt.
 Klimkovics Flóris, szobrász
 Klimkovics Gábor, es. kir. főhadnagy
- 15 Krajnyik László, földbirtokos †
 Perger János, k. m. püspök †
 Dr. Stöhr Antal Sziárd k. prem. főgymn. tanár.
 Werfer Károly, nyomdatulajdonos
- 19 Gf. Zichy Rezső

C) Pártoló tagok.

- 1 Ambrus Lajos, gyáros †
 Angyal Gábor, közs. elemi tanító
 Antal Emil, Kassa városának urad. főügyész
 Antalfy Lajos, es. k. százados
- 5 Antolik Károly, főgym. tanár Arad
 Aranyossy Géza, K. városi tisztviselő †
 Baezoni Albert, főreált. tanár
 Bárczay Albert, Abauj m. főispán
 Barthos Tivadar, közalap. ügyész
- 10 Bázel Károly, földbirtokos
 Béllaágh Sámuel, iparos
 Beller Károly, kereskedő
 Benczúr Emil, gyáros
 Benczúr Géza, köz- s váltóügyvéd
- 15 Benczúr Vilmos, magányzó †
 Benedek Ferenc, prem. főgym. igazgató
 Bernáth Bertalan, kir. törv. jegyző
 Dr. Bernolák József, honv. törzsorvos

- Bernovics Gyula, kereskedő
- 20 Bezilla Samu, köz- s. váltóügyvéd
Bohemusz Károly, közs. elemi tanító
Bolkai Vilmos, prem. főgym. tanár
Brudl Fülöp, cs. k. hadnagy
Bulyi Dezső, köz- s. váltóügyvéd
- 25 Burger László, prem. tanár Jászó
Dr. Buzay Károly, orvos Bpest
Id. gr. Csáky Rezső, földbirtokos
Cséplő Péter, prem. főgym. tanár Nagy-Várad
Csiskó János, ev. lelkész
- 30 Dr. Csorba Gyula, megyei főorvos
Davitko István, iparos
Deil Jenő, keresk. és iparkam. titkár
Demkő Imre, jogakadémiai igazgató
Gr. Desewffy Dénes, földbirtokos Finta Sáros in.
- 35 Desewffy Sándor, lelkész Sárospatak
Desewffy Zsigmond, biztosító ügynök
Dobsina bányaváros közönsége
Éder Ödön, köz- s. váltóügyvéd
Elsicher Károly, iparos
- 40 Engelmann Gyula, köz- s. váltóügyvéd †
Erdődy János, tanítóképezdei tanár
Ereős István, m. k. pénzügyi tisztviselő
Fábián János, megyei ügyész
Fabinyi Gyula, polg. isk. tanító
- 45 Fábry Károly, magánzó
Faller Gusztáv, nyug. bányatanácsnok s akad. tanár
Fayt Antal, v. erdész Garadna Abauj m.
Fink Károly, városi tanácsnok
Ferenczy József, tanárjelölt
- 50 Forgács József, jószágkormányzó Zétény, Zemplén.
Dr. Földvály Béla, orvos
Frey Lajos, építész Bpest
Frölich Károly, iparos †
Pülöp Károly, köz- s. váltóügyvéd
- 55 Galgóczy Kálmán, v. főmérnök
Ganzer Ede, v. főszámvevő
Gaskó Gyula, közs. elemi tanító
Gerhardt György, kereskedő
Gerhardt János, mérnök
- 60 Gerster Gizella, közs. tanítónő
Gerster Miklós, iparos †

- Gross Miksa, bányász
- Gyurász Gyula, közs. elemi tanító
- Gf. Hadik Endre, főgym. tanuló
- 65 Gf. Hadik János, főgym. tanuló
- Gf. Hadik Sándor, főgym. tanuló
- Haltenberger Béla, iparos
- Haltenberger Rezső, iparos
- Id. Halykó Mihály, iparos
- 70 Hammersberg Dezső, földbirtokos
- Hammersberg László, jogász
- Haske Emil, v. erdőmester
- Haszlinger József, ügynök
- Hauszer Vilmos, iparos
- 75 Haydu Gyula, főreált. tanár Nagy-Várad
- Hedry Bódoga, lelkész, Siroka, Sárosm.
- Hegedüs Lajos, gyógyszerész
- Hegedüs László, törv. bíró Bpest
- Dr. Horváth Géza, járás orvos Forró Abaujmt.
- 80 Horváth Lajos, közs. elemi tanító
- Hrivnyák János, földbirtokos
- Hubesik József, közs. elemi tanító
- Huszka Antal, v. zenetanár
- Juhász Mihály, köz- s váltóügypvéd
- 85 Jnhos J. Gyula, magánzó
- Kaczvinszky Géza, kir. alügyész N.-Kikinda
- Katz Gusztáv, könyvkereskedő
- Kapláresik Mihály, főreált. tanár
- Dr. Károly Gy.-Hungó, felső nőképz. int. tanár Bpest
- 90 Keleti Gusztáv, festész Bpest
- Késmárk városa közönsége
- Kieselbach Károly, iparos
- Klein Adolf, iparos
- Dr. Klekner Alajos, jogtanár
- 95 Kliegl Róbert, m. k. pénzügyi hiv. Löcse
- Koch Lajos, kereskedő
- Kolacskovszky Elza, polg. tan. tanítónő
- Komjáthy Lőrincz, nyug. városi tanácsnok
- Konesér Mihály, iparos
- 100 Konrády Mihály, közs. elemi tanító
- Koós Kálmán főszolgabíró
- Korányi Károly, köz- s váltóügypvéd
- Korponay János, megyei levéltárnok
- Kosztka Győző, prem. főgym. tanár

- 105 Kozák Ede, szállító
 Kozora Endre, hitelemző
 Kövér János, közs. elemi tanító
 Krajnyik Gyula, földbirtokos
 Krajnyik Mihály, papnöveldei lelkész
- 110 Krenos István, kereskedő
 Krieger János, v. főkapitány †
 Khulmann Ferenc, kereskedő
 Ifj. Kunst György, kertész
 Lang Imre, építőmester
- 115 Lapsánszky János, főreált. tanár
 Lászy Vilmos, színingazgató
 Legány Samu, iparos
 Lencz Ödön, gépészmérnök Bpest
 Lengyel Samu, fényképész
- 120 Lenhardt Adalbert, iparos
 Letzter Simon, fényképész
 Lokhorn János, v. kapitány
 Loósz József, v. tanácsnok
 Löffler Lajos, kereskedő
- 125 Macher & Roszner, szállítók
 Mácza János, telekkönyvvezető
 Maffey Gaudenz, cukrász
 Dr. Majorossy Géza, v. orvos
 Maléter Vilmos, magánzó
- 130 Ifj. Mandl Pál, kereskedő
 Markó Lajos, közs. elemi tanító
 Mártonfy K. Márton, polg. tan. tanító
 Mathiasz János m. tisztviselő
 Maurer Adolf, könyvkereskedő
- 135 Dr. Maurer Arthur, orvos Rozsnyó
 Maurer Gyula, iparos
 Maurer Rezső, kereskedő
 Mauritz Rezső, főreált. igazgató
 Meissl Károly, magánzó
- 140 Mester Antal, m. mérnök
 Mikes Gyula, mérnök S.-A.-Ujhely Zemplén
 Mocsáry József, iparos
 Dr. Moskovits Jakab, v. főorvos
 Dr. Moskovits Leo, orvos
- 145 Moys Jakab, köz- s váltóügyvéd †
 Müller János, mérnök
 Müller Frigyes, főgym. rajztanár

- Münster Tivadar, v. polgármester
 Myskovszky Viktor, építész és főreált. tanár
- 150 Nagy László, kir. törv. bíró
 Nagy Mariska, polg. tan. tanítónő
 Naményi Gyula, árvaszéki ülhök
 Nátafalussy Kornél, főgym. igazg. Rozsnyó
 Novelly Antal, maganzó Bpest
- 155 Novelly Imre, mérnök Bpest
 Novelly József, keresk. és iparkamarai tisztviselő
 Novelly Sándor, keresk. és iparkamari elnök
 Novotni Ferdinand, maganzó
 Oppitz Károly, m. kir. földbeeslési tisztviselő
- 160 Orbán Bertalan, prem. főgymn. tanár
 Dr. Óváry Endre, orvos †
 Dr. Óváry Pál orvos, Szántó, Abaujm.
 Palásthy Endre, kereskedő
 Pápay Zsigmond, prem. főgymn. tanár
- 165 Paulikovics Lajos, főreált. tanár
 Pausz Tivadar, üvegkereskedő
 Pellion Béla, mérnök Budapest
 Pellion Lajos, erdész Szász-Sebes
 Pischl Ferenc, m. kir. pénzügyi tanácsos
- 170 Pollák Ferenc, nyug. főreált. igazgató
 Pocsátko Viktor, könyvkereskedő
 Puky Gyula, kir. törv. bíró
 Rakovszky György, földbirtokos
 Ratkowsky János, iparos
- 175 Reitzner Felix, iparos
 Rélay Róbert, köz- s váltóügyvéd
 Répászky József, theol. tanár
 Répászky Mihály, építész
 Ruzinko Zsigmond, kir. törv. bíró
- 180 Schaller Ernő, közs. elemi t. igazgató
 Schiffbeck Mátyás, szálloda tulajdonos
 Schiller Ferenc, üveg kereskedő
 Schmidt Károly, iparos
 Schmidt Lajos, iparos
- 185 Dr. Schütz Nándor, egyházmegyei levéltárnok
 Dr. Senka József, közkórházi főorvos
 Soós Sándor, m. k. selyemterm. biztos
 Soukup Adolf, v. mérnök
 Stadler Sándor, tak. pénzt. igazgató
- 190 Steer Ferenc, kir. ügyész

- Stéka Antal, közs. elemi tanító
 Strasser Gusztáv, iparos
 Sudy János, közs. elemi tanító
 Svirbély János, iparos
 195 Szabó József, hitelemző
 Szabó László, m. k. tisztviselő
 Szakkay József, állami gépész. t. igazgató
 Szakmáry Károly, kereskedő
 Dr. Szemák István, főreált. tanár
 200 Szentlélek Gyula, közalap. ügyész †
 Szerencsi Mór, kereskedő
 Szerényi Ede, v. főjegyző
 Szikay Lipót, főreált. tanár
 Szilez István, ügyvéd
 205 Szinyey Bertalan, prépost
 Szlabey Géza, gyáros
 Szluka Rezső
 Szmrecsányi Jenő, kir. közjegyző
 Gf. Sztáray István
 210 Sztudinka Gyula, iparos
 Teleky Péter, kir. törv. elnök
 Timkó József, köz- és váltóügyvéd
 Tok Samu, köz- és váltóügyvéd Torna
 Tordássy András, magánzó
 215 Tóth János, iparos
 Trohan János, iparos
 Tutkó József, m. kir. pénzügyi tisztviselő
 Ungár Ignác, gyáros
 Várjon Gábor, magánzó
 220 Ifj. Várkoly János, kereskedő
 Vaskor József, iparos
 Vitális György postaig. fogalmazó
 Vukovics Mihály, kereskedő
 Weichardt Alajos, köz- és váltóügyvéd
 225 Weiss Vilmos, püspöki titkár
 Willnrotter Henrik, városi tisztviselő
 Záhr Rezső, kereskedő.
 Zemányiné Flóra, községi elemi tanítónő
 229 Zemányi Gizella kisasszony

MOSKVA MIHÁLY
KÖNYVTÁR
BŐKA II.
KÖNYVTÁR
BUDAPESTEN